

Nr 8.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsbidrag till yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad m. m.; given Stockholms slott den 4 januari 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Tage Erlander.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans-, jordbruks- och handelsdepartementen anmäler chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Erlander, fråga om statsbidrag till yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad m. m. och anför därvid:

I. Sjöfolkets yrkesutbildning.

1. Inledning.

För de kommunala anstalterna för yrkesundervisning gälla föreskrifterna i stadgan den 4 november 1921 (nr 706) för den kommunala yrkesundervisningen samt kungörelsen samma dag (nr 705) angående statsunderstöd till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. För de centrala verkstads-skolorna ha bestämmelser meddelats i kungörelsen den 30 augusti 1941

(nr 716) angående statsbidrag till centrala verkstadsskolor och stadgan den 10 oktober 1941 (nr 835) för sådana skolor.

De kommunala och enskilda yrkesskolornas verksamhet har begränsats till att avse yrkesutbildning allenast för hantverk, industri, handel och husligt arbete. Dessa yrkesskolor ha därför, vad yrkesarbetet till sjöss beträffar, intill sista tiden haft sin betydelse endast för utbildningen för skeppskockstjänst, vilken ansetts falla in under det husliga arbetets kategori.

Denna inskränkning i de kommunala och statsunderstödda enskilda yrkesskolornas verksamhetsområde härleder sig från den ståndpunkt, 1921 års riksdag intog i ämnet. Vid framläggandet nämnda år av förslag om statsunderstöd till den lägre yrkesundervisningen (se 1921 års åttonde huvudtitel, punkten 212) hade Kungl. Maj:t föreslagit en ytterligare utvidgning av den statsunderstödda yrkesundervisningens arbetsområden till att omfatta, förutom skolor för industri, hantverk, handel eller husligt arbete, jämväl skolor för andra därmed jämförliga hanteringar. Såsom sådana yrkesgrupper hade anförts chaufförer, spårvägs- och järnvägspersonal, telefonister, hotell- och vaktbetjänte. I fråga om detta senare förslag uttalade emellertid riksdagen följande: "En sådan utvidgning, som nu ifrågasättes, anser sig riksdagen icke kunna medgiva. Dels ha statens kommunikationsverk inrättat särskilda skolor för utbildande av för dem behöflig personal, dels torde i fråga om övriga yrkesgrupper något statsintresse i egentlig bemärkelse näppeligen kunna anses vara för handen. Ett tilläventyrs förefintligt behov i förevarande avseende torde lämpligen böra tillgodoses förmedelst enskild företagsamhet."

I början av år 1943 inkom till Kungl. Maj:t en framställning från *Sveriges redareförening*, *Sveriges fartygsbefälsförening*, *svenska maskinbefälsförbundet*, *svenska sjöfolksförbundet* och *svenska stewartsföreningen* om vidtagande av åtgärder för anordnande vid yrkesskolorna — företrädesvis i de större hamnstäderna — av yrkeskurser för sjöfolk av manskapsgrad. En särskild framställning i samma ämne gjordes av *svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse*. Till stöd för sjöfartsorganisationernas framställning anfördes bland annat följande.

Det förhåller sig så, att behovet av en rationell sjömansutbildning tidigare icke varit så markerat som nu. Den yrkeskunskap, som förut ombord på fartygen kunnat bibringas det uppväxande släktet, visade sig kunna någorlunda fylla syftet att säkerställa rekryteringen av manskap i mera ansvarsfulla befattningar. Med tiden har emellertid situationen härutinnan förändrats. Utvecklingen under senare tid ombord på fartygen har nämligen i allt högre grad påvisat nödvändigheten av en ordnad yrkesutbildning jämväl för sjömannen såväl på däck som i maskin- och köksavdelningen. Den förkortade arbetstiden med därav följande rationalisering av arbetet försvårar det fordom praktiserade förfaringssättet, att nybörjare i yrket sattes i s. k. akterhand vid ett arbetes utförande för att på så sätt inhämta erforderlig praktisk färdighet i detsamma.

Den hårda internationella konkurrensen har även föranlett rederierna att med utnyttjande av skeppsbyggnadsindustriens möjligheter bygga fartyg, vilka

för sin skötsel fordra yrkeskunnigt folk i helt annan utsträckning än tidigare. Det torde icke kunna bestridas, att de moderna fartygen med sina dyrbara och invecklade framdrivningsmaskinerier och inrättningar för lastning och lossning samt lastens bevarande i högre grad än tidigare kräva en kunnig och samvetsgrann personal. Den stora kapitalinvesteringen i handelsflottan och den framträdande roll, som sjöfarten spelar bland landets näringar, gör det även till ett samhälleligt intresse att tillse, det dugligt folk står till buds vid bemannandet av fartygen. Även ur sjösäkerhetssynpunkt är detta nödvändigt.

Sjömansyrket har alltmåra tenderat att bli ett genomgångsyrke, vilket uppenbarligen icke är till gagn för vare sig utövarna av detsamma eller sjöfartsnäringsen i dess helhet. I det långa loppet torde handelsflottan ej vara betjänt av en dylik ordning. En utbildning, varigenom en kärna av kunnigt sjöfolk bildas, vore enligt organisationernas mening till stor nytta. På så sätt välutbildade sjömän ombord på fartygen torde komma att visa sig vara av synnerligt värde icke minst såsom förmän vid förekommande arbeten ombord.

Nämnda framställningar jämte däröver avgivna yttranden överlämnades till särskilda, efter beslut av Kungl. Maj:t den 30 april 1937, tillkallade sakkunniga för utredning rörande sjöfolkets bildningsfråga för att tagas i övervägande vid deras fortsatta arbete. De sakkunnigas arbete hade på grund av beslut av chefen för ecklesiastikdepartementet efter krigsutbrottet 1939 varit vilande. Den 4 juni 1943 förordnades, i samband med framställningarnas överlämnande, att arbetet skulle återupptagas.

I samband med frågan om inrättandet av en särskild överstyrelse för yrkesutbildning behandlade 1943 års riksdag två motioner (I: 268 och II: 386) i fråga om sjöfolkets yrkesutbildning. I motionerna hade yrkats, att riksdagen måtte besluta, att även yrkesutbildningen för sjöfolk i manskapsgrad förlades under nämnda överstyrelse, samt att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande yrkesutbildning för sjöfolk i manskapsgrad. Riksdagen fann starka skäl tala för att vid yrkesskolväsendets utbyggnad hänsyn toges till behovet av särskild yrkesutbildning för sjöfolk av manskapsgrad. Detta slag av yrkesundervisning borde enligt riksdagens mening lämpligen falla under verksamhetsområdet för den nya överstyrelsen. I detta sammanhang erinrade riksdagen, att Kungl. Maj:t i anledning av berörda framställningar av Sveriges redareförening m. fl. organisationer föreskrivit, att omförmälda sakkunnigutredning skulle återupptagas.

I detta sammanhang vill jag erinra, att överstyrelsen för yrkesutbildning efter samråd med kommerskollegium i skrivelse den 20 december 1944 underställde Kungl. Maj:ts prövning frågan om statsbidrag till en vid Göteborgs stads skolor för yrkesundervisning planerad yrkesskola för sjömän av manskapsgrad (däcks- och maskinpersonal). Överstyrelsen åberopade därvid nyssnämnda riksdagsuttalande. Då det emellertid sannolikt komme att dröja avsevärd tid, innan statsmakterna tagit ställning till de sakkunnigas förslag, och då överstyrelsen efter samråd med kommerskollegium funnit det önskvärt, att utbildning av ifrågavarande slag snarast möjligt komme till stånd, för-

ordade överstyrelsen, att ett försök gjordes utan avvaktande av sagda förslag. Genom beslut den 26 januari 1945 medgav Kungl. Maj:t, att statsunderstöd finge under de i gällande kungörelse angående statsunderstöd till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning stadgade villkor och förutsättningar utgå för anordnande vid Göteborgs stads skolor för yrkesundervisning våren 1945 av de planerade lärlingskurserna för däck- och maskinpersonal. Tillika förordnade Kungl. Maj:t, att kurserna skulle stå under inseeende av överstyrelsen för yrkesutbildning.

I proposition till samma års riksdag (nr 260) angående vissa anslag för budgetåret 1945/46 till yrkesundervisningen underställdes riksdagen, i anslutning till en redogörelse för nyssnämnda beslut, frågan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att efter prövning i varje särskilt fall bevilja understöd från anslaget till kommunala anstalter för yrkesundervisning jämväl för utbildning i andra yrken än som vore att hänföra till industri, hantverk, handel eller husligt arbete. Riksdagen lämnade Kungl. Maj:t det sålunda begärda bemyndigandet.

Övannämnda *sakkunniga* ha den 20 februari 1945 avgivit betänkande med utredning och förslag angående yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad samt åtgärder till höjande av sjöfolkets allmänna och medborgerliga bildning (stat. off. utr. 1945: 5). De sakkunniga utgjordes ursprungligen av numera landshövdingen A. N. Thomson, tillika ordförande, samt kassören hos arbetarnas bildningsförbund M. A. Andersson och ledamoten av riksdagens andra kammare, ombudsmannen C. A. E. Lindberg. Den 29 oktober 1943 tillkallades såsom ytterligare sakkunnig skeppsredaren S. Gorthon. Sedan Thomson av sagt sig ledamots- och ordförandeskapet, utsågs till hans efterträdare byråchefen i överstyrelsen för yrkesutbildning K. O. Josephson.

Över de sakkunnigas förslag ha *yttranden* avgivits av ett flertal myndigheter och organisationer.

2. Nuvarande förhållanden.

Innan jag övergår till att redogöra för de sakkunnigas förslag och innehållet i de inkomna yttrandena, kommer jag i det följande att beröra de för utövändet av sjömansyrket gällande fordringarna ävensom att lämna vissa upplysningar rörande den lägre befälsutbildningen, skeppskocksutbildningen och radiotelegrafistutbildningen.

Gällande fordringar för utövande av sjömansyrket.

De sakkunniga anföra härutinnan i huvudsak följande:

Enligt sjömanslagen må minderårig under 15 år ej användas i skeppstjänst. I eldartzjänst må ej användas den, som icke uppnått 16 års ålder. Då fartyg nyttjas i annan fart utanför svenskt farvatten än i Öresund eller å Oslofjorden

intill Larvik, må i eldartjänst eller i tjänst såsom kollämpare ej användas den, som icke uppnått 18 års ålder. Från sistnämnda föreskrift liksom från stadgandet att minderårig under 15 år ej må användas i skeppstjänst, äger emellertid Konungen eller myndighet, åt vilken Konungen uppdrager prövning av dylika frågor, för särskilda fall medgiva undantag, dock ej beträffande minderårig, som icke uppnått 14 års ålder. Vissa fordringar i avseende å hälsotillstånd och kroppsbeskaffenhet äro jämväl föreskrivna för anställning till sjöss.

I övrigt är — bortsett från anställning såsom radiotelegrafist — sjömansyrkets utövning i lägre grader icke förbundet med särskilda villkor; dock att den som avtalsstridigt lämnat sin tjänst (rymt) icke utan vidare äger i Sverige taga ny anställning, för vilken påmönstring är föreskriven. För att kunna i Sverige påmönstras fordras bland annat att vara vid svenskt sjömanshus inskriven. Rymmer sjöman, skall han avföras ur sjömanshusets register, och frågan om hans återinförande blir beroende på särskild prövning. Uttryckligen är stadgat, att sjöman, som ett flertal gånger rymt från svenskt handelsfartyg, ej må återinföras i registret, så framt ej särskilda skäl tala därför. Enligt förordningen angående tjänstgöringsbetyg för sjöfolk den 30 september 1921 skall varje sjöman — med undantag endast beträffande förste eller ende styrman eller förste eller ende maskinist — som påmönstrats å svenskt fartyg, då han avgår från tjänsten och icke omedelbart ånyo påmönstras å samma fartyg, tilldelas tjänstgöringsbetyg att företes vid sökande av ny anställning till sjöss.

Den lägre befälsutbildningen.

De sakkunniga ha i detta ämne anfört bland annat följande.

Före ikraftträdandet av förnyade reglementet den 29 mars 1912 för navigationsskolorna i riket omfattade fullständig navigationsskola endast sjökaptensklass och styrmanklass samt övermaskinistklass och maskinistklass. Genom 1912 års reglemente tillkommo skepparklass och tredje maskinistklass. Utökningen stod i samband med vissa förändringar i avseende å fordringarna för utövande av befäl å fartyg, vilka innefattades i befälsförordningen den 29 mars 1912.

Skepparklass finnes nu — enligt stadgan den 19 juni 1931 för navigationsskolorna — vid samtliga fem navigationsskolor, vilka äro belägna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Härnösand och Kalmar. 3:e maskinistklass finnes vid samtliga skolor utom vid den i Kalmar, som omfattar endast nautisk linje.

För inträde i de olika klasserna fordras, förutom att vara svensk medborgare, att äga tillräcklig syn- och hörsel förmåga enligt vad därom närmare finnes föreskrivet samt, om inträde sökes på nautisk linje, normalt färgsinne, ävensom att ej vara behäftad med lyte eller sjukdom, som gör vederbörande olämplig för ifrågakommande befälstjänst till sjöss. Vidare fordras, att sökanden vid anställd prövning visat sig äga nödiga insikter i svenska språket och matematik samt, vad inträde i skepparklass beträffar, jämväl färdighet i kompassens avläsning. Därjämte fordras att ha fullgjort viss del av den praktiska tjänst, som är föreskriven för erhållande av skepparbrev av 1:a klass, respektive maskinistbrev av 3:e klass.

Undervisningen omfattar i skepparklass 13 veckor och i 3:e maskinistklass likaledes 13 veckor eller, om undervisningen meddelas i aftonkurs, omkring 38 veckor. I skepparklass meddelas undervisning i matematik, navigation, sjömanskap, författningskunskap, svenska språket samt hälso- och förbandslära. I 3:e maskinistklass äro ämnena matematik, maskinlära, svenska språket

samt hälso- och förbandslära. Undervisningen i skepparklass utgör ett avslutat helt, såtillvida som det mera undantagsvis förekommer, att elev efter avlagd skepparexamen fortsätter att läsa på högre examen. Den, som avlagt maskinistexamen av 3:e klass och som senast året därefter söker inträde i närmast högre klass — 2:a maskinistklass — är, om han i examen blivit godkänd i alla ämnen, befriad från inträdesprövning till nämnda högre klass. Motsvarande befrielsegrund gäller icke för den som från skepparklass vill fortsätta att läsa på styrmansexamen.¹

Elev i skeppar- eller 3:e maskinistklass har att erlägga inträdesavgift med 10 kronor och kursavgift med 8 kronor.

Genom 1912 års befälsförordning tillkommo ytterligare två nya behörighetsbevis, nämligen skepparbrev av 2:a klass och maskinskötarbevis. Några särskilda skolanordningar för aspiranter till dessa kunskapsprov ifrågasattes från början icke.

Skepparexamen av 2:a klass (§ 47 navigationsskolestadgan) avlägges efter anmälan hos rektor vid navigationsskola, sedan föreskriven praktisk tjänst fullgjorts.

Skepparbrev av 2:a klass erhålles även efter fiskeskepparexamen. Sådan examen avlägges vid av staten understödd anstalt för undervisning i navigation åt fiskare.

Bortsett vidare från viss, företrädesvis för fiskare avsedd undervisning vid vissa folkhögskolor — folkhögskolorna i Grebbestad, Tyft (Tjörn) och Gamleby — jämte ytterligare viss undervisning, ombesörjd av Stockholms kyrkliga sjömansvård, sjömansinstitutet, förekommer såsom regel icke statsunderstödd undervisning för skepparexamen av 2:a klass.

Det bör tilläggas, att såsom praktiska fordringar för skepparbrev av 2:a klass gäller såsom regel, att vederbörande fullgjort tjänst på däck under minst 3 år å fartyg om minst 20 ton i fart utanför öppen kust eller utomskärs eller i motsvarande fart å Väneren eller Vättern.

Genom befälsförordningen den 12 juni 1936 tillkommo ytterligare vissa lägre behörighetshandlingar, nämligen förarbevis av 1:sta, 2:a och 3:e klass samt fiskeskepparbrev av 1:a och 2:a klass. Redan dessförinnan hade motorskötarbevis införts som komplement till maskinskötarbeviset.

För erhållande av maskinskötarbevis fordras att vid förhör inför maskintekniskt utbildad ordinarie lärare vid navigationsskola, någon statens fartygsinspektör med ingenjör- eller maskinteknisk utbildning eller av kommerskollegium förordnad sakkunnig ha visat sig äga nödig kännedom om de allmänna grunderna i ångmaskinlära samt om mindre sjoängmaskiner och deras skötsel. I fråga om motorskötarbevis fordras att vid förhör inför nyss nämnd vederbörande ha visat sig äga nödig kännedom om de allmänna grunderna i motorlära samt om oljemotorer (med och utan omkastning) samt deras skötsel.

¹ I styrmansexamen omfattar undervisningen 37 veckor. Styrmansexamen är obligatorisk för inträde i sjökaptensklass, i vilken undervisningen omfattar 33 veckor. Undervisningen i 2:a maskinistklass omfattar 37 veckor och i övermaskinistklass 33 veckor. Maskinistexamen av 2:a klass förutsättes för inträde i övermaskinistklass. Viss utbildning vid flottan jämställs med examen i de olika klasserna vid navigationsskola.

I båda fallen förutsättes, att förhöret verkställes efter fullgjord praktisk tjänst under minst 1 1/2 år.

Utbildningen av skeppskockar.

Av de sakkunnigas redogörelse beträffande utbildningen av skeppskockar framgår, bland annat, att statsunderstödd sådan undervisning anordnats *dels* i Göteborg åren 1912—1916 samt 1924 och 1927 *dels* i Stockholm år 1923 *dels ock* i Hälsingborg åren 1928—1935.

Under åren 1928—1934 torde i kurser av ifrågavarande slag ha deltagit tillhopa omkring 220 sjömän.

Parallellt med nämnda verksamhet bedrevs under åren 1928—1933 utbildning av skeppskockar vid Halmstads stads anstalter för yrkesundervisning och under ett par senare år också vid motsvarande skolor i Karlskrona, där en avdelning för utbildning av skeppskockar alltjämt finnes inrättad, ehuru densamma på grund av bristande elevtillströmning under kriget icke varit i verksamhet efter utgången av arbetsåret 1941/1942.

Enligt gällande undervisningsplan för *skeppskockavdelningen i Karlskrona*, fastställd den 6 maj 1933, omfattar varje kurs omkring sex månader. Undervisning meddelas i följande läroämnen, nämligen praktiskt hushållsarbete (700 timmar), närings- och födoämneslära (40 timmar), yrkesekonomi samt hygien och sjukvård (40 timmar).

Den 20 februari 1942 fastställdes undervisningsplan för verkstadsskola för skeppskockar vid Göteborgs stads skolor för yrkesundervisning, där en kurs för skeppskockar påbörjats i augusti 1941, sedan en nybyggnad för skolorna för detta och vissa andra ändamål kommit till stånd. I denna *Göteborgs stads verkstadsskola för skeppskockar* omfattar varje kurs omkring 10 månader. Undervisningen pågår 44 timmar i veckan under hela kursen. Följande läroämnen ingå däri: yrkesarbete (matlagning, tvätt och renovering av kläder); yrkeslära (närings- och födoämneslära med varukänedom, matlagningslära och matsedelsteknik, material- och verktygslära, bostadsvård); yrkesekonomi (yrkesräkning och bokföring, uppsats- och affärsskrivning, ekonomilära); engelska; yrkes- och arbetarlagstiftning; allmän- och yrkeshygien; gymnastik.

Tillkomsten av den centrala verkstadsskoleorganisationen har medfört vidgade möjligheter för den manliga ungdomen att förskaffa sig utbildning för kockyrket. För närvarande är sådan utbildning för manlig ungdom anordnad i ettåriga kurser vid *centrala verkstadsskolorna i Sundsvall och Sandö*. I dessa kurser pågår utbildningen på försök enligt undervisningsplan, som eljest gäller för yrkesavdelning för kvinnliga kockar.

Vad beträffar själva de yttre anordningarna för yrkesarbetet vid nämnda skolor torde dessa endast för göteborgsskolans del ha anpassats efter de speciella förhållanden, som i allmänhet äro rådande ombord å fartygen.

Utbildningen av radiotelegrafister.

De sakkunniga ha beträffande utbildningen av radiotelegrafister anfört följande:

För att kunna antagas såsom radiotelegrafist å svenskt fartyg fordras, förutom svenskt medborgarskap, att ha erhållit av telegrafstyrelsen utfärdat certifikat. Två slag av certifikat finnas: certifikat av första klass och certifikat av andra klass.

Av telegrafverket anordnas i mån av behov kurser för certifikatens förvärvande. För att kunna antagas i sådan kurs fordras att hava fyllt 17 år. I regel antages ej sökande över 25 års ålder. Kursen omfattar omkring 7 månader med en daglig undervisningstid av 7 timmar. För deltagande i kursen utgår en avgift av 150 kronor. Före kriget anordnades kurs såsom regel varje år. Antalet deltagare utgjorde i medeltal omkring 25 per kurs.

Efter år 1940 har någon kurs av ifrågavarande slag icke anordnats, då behovet av radiotelegrafister kunnat fyllas genom kurser (varje för 10—15 elever), som Sveriges redareförening årligen anordnat i Göteborg, samt genom att militära radiotelegrafister i viss utsträckning efter slutad militärtjänst erhållit anställning såsom fartygstelegrafister. Visserligen äro redareföreningens kurser, vilka förekommit ett tjugotal år, främst avsedda för utbildning av s. k. styrmanstelegrafister, men dessa kurser ha på de sista åren i viss mån också hållits öppna för andra än sådana med utbildning å nautisk linje vid navigations-skola.

Enligt vad som från telegrafstyrelsens sida upplysts, torde tillsvidare icke behöva anordnas särskilda kurser av telegrafverket, då under kriget utbildats ett mycket stort antal radiotelegrafister, särskilt vid flyget, vilka, då den militära beredskapen lättar, kunna förutses skola söka sig över till motsvarande civila yrke.

3. Behovet av yrkesutbildning m. m.

De sakkunniga framhålla, att utvecklingen i allt snabbare tempo framkallat åtgärder av statsmakterna för att tillgodose ett växande utbildningsbehov inom skilda yrkesområden. Framför allt gäller detta yrkesutbildningen inom hantverk och industri men även för jordbruket och delvis också för skogsbruket hava långtgående åtgärder vidtagits eller planerats. Vad angår sjömansyrket inskränka sig de av statsmakterna vidtagna åtgärderna i utbildningsväg huvudsakligen till att avse, förutom befäl, endast skeppskoockar och radiotelegrafister. Mot bakgrunden av de ifrågavarande förhållandena beträffande hantverket och industrien samt i betraktande av de revolutionerande omvälvningar, som under senare tid förekommit på fartygsteknikens alla områden, ter sig enligt de sakkunniga avsaknaden i största utsträckning av egentliga utbildningsanstalter för det meniga sjöfolket såsom en allvarlig brist. De sakkunniga uttala som sin bestämda uppfattning, att erforderliga åtgärder måste vidtagas för att åstadkomma rättelse härutinnan. De hålla före, att en verklig och gedigen yrkesutbildning för sjöns arbetare skulle — med den erfarenhet som föreligger från andra yrkesområden — utgöra ett viktigt bidrag till den höjning av sjömanskåren, som man sedan länge eftersträvar i vårt land och för vilka strävanden

tillsättandet såväl av sjömansutredningen av 1931 (stat. off. utr. 1934:5) som av nu förevarande sakkunnigberedning får ses såsom uttryck.

Frågan om utbildningens närmare anordnande har varit föremål för ingående överväganden av de sakkunniga. De sakkunniga framhålla, att de — som även dryftat tanken på inrättandet av fristående sjömansskolor och eventuellt, i viss anslutning till sådana skolor, också segelfartygsutbildning för nybörjare i däckstjänst — under utredningens gång blivit alltmera övertygade om ändamålsenligheten ur olika synpunkter av att i stället anknyta utbildningen till yrkesskolorganisationen.

R e m i s s y t t r a n d e n.

Samtliga i ärendet hörda *sjöfartsorganisationer* anse förhållandena påkalla åtgärder till en organiserad utbildning för sjömän i manskapsgrad samt uttala sig för att utbildningen anknytes till yrkesskolorganisationen.

Kommerskollegium framhåller, att behovet av åtgärder från det allmänna sida för underlättande av sjöfolkets strävanden att erhålla yrkesutbildning och möjligheter att få del av framåtskridandet inom den allmänna bildningsverksamheten länge varit framträdande. De sakkunnigas förslag synas i huvudsak väl ägnade att leda utvecklingen på dessa områden i en riktning som är önskvärd ur sjöfartens synpunkt och gänelig för det allmänna.

Statens krav på vår handelsflottas tekniska utrustning med hänsyn till sjösäkerheten har med tiden kommit att bli alltmer framträdande. Den tekniska utveckling som till följd härav ägt rum skulle i hög grad motverkas, om den personal som skall handha fartygens utrustning icke erhållit erforderlig utbildning. Som exempel på sambandet mellan yrkesutbildning och sjösäkerhetsföreskrifterna må endast framhållas handelsfartygens utrustning med livbåtar och andra bärgningsredskap. I detta hänseende ha i olika författningar föreskrifter utfärdats om fartygens förseende med en omfattande teknisk utrustning, samtidigt som erfarenheterna särskilt från de senaste åren giva vid handen, att många sjömän ej ens behärska vad som sedan gammalt betraktats som elementärt sjömanskap vid handhavande av båtar och redskap. Det synes därför konsekvent, att staten fullföljer sina strävanden att i möjligaste mån skapa säkerhet till sjöss genom att verksamt bidra till att sjöfolket erhåller en god yrkesutbildning.

I fråga om yrkesutbildningens organisation ha de sakkunniga föreslagit, att utbildningen anknytes till yrkesskolorganisationen. Kollegium har icke något att erinra häremot, särskilt som sjöfolkets manskapsutbildning icke står i samma direkta samband med de för handelsflottan gällande bemanningsföreskrifterna som befälsutbildningen i förhållande till behörighetsbestämmelserna för befäl i handelsflottan.

Överstyrelsen för yrkesutbildning är av den uppfattningen, att ett stort behov föreligger i fråga om ordnad yrkesutbildning för sjöfolk av manskapsgrad. Överstyrelsen kan sålunda helt instämma i vad de sakkunniga anfört angående yrkesutbildningen såsom ett viktigt bidrag till sjömanskårens höjning.

Överstyrelsen tillstyrker alltså, att yrkesutbildningen av sjöfolk av manskapsgrad inordnas i den under överstyrelsens inseende stående yrkesskolorganisationen. Med hänsyn till den särskilda karaktär, som denna yrkesutbildning i vissa hänseenden har, finner överstyrelsen det även lämpligt,

att — såsom de sakkunniga föreslagit — denna utbildning förlägges till särskilda sjömansskolor, anslutna till kommunala skolor för yrkesundervisning eller centrala verkstadsskolor.

Statens arbetsmarknadskommision, som i ärendet hört den under kommissionen sorterande *centrala sjöfartsdelegationen*, anför att de framlagda förslagen synas väl ägnade att befrämja och vidmakthålla en god rekrytering av sjömansyrket, varför kommissionen, ur de synpunkter kommissionen har att beakta, finner sig böra tillstyrka de föreslagna åtgärderna.

Styrelsen för Göteborgs och Bohus läns folkhögskola i Grebbestad anför i *huvudsak följande*. Sedan vinterkursen 1921—1922 har undervisning i navigation meddelats vid folkhögskolan i Grebbestad. De elever, som deltagit i denna undervisning, ha även i viss utsträckning deltagit i folkhögskolans övriga undervisning. Folkhögskolan har sålunda på detta område en mer än tjugouårig erfarenhet. Dess undervisning har givit de bästa resultat och har otvivelaktigt varit av stor betydelse för kustungdomen i norra Bohuslän. Det hade därför syntts styrelsen naturligtast, att då frågan om yrkesutbildning av sjöfolket av manskapsgrad blivit föremål för en särskild utredning, de sakkunniga knutit an till den redan förefintliga undervisningen vid folkhögskolorna. Så har emellertid icke skett. Den erfarenhet dessa skolor hunnit vinna beträffande såväl undervisningssätt som omhändertagande av den ungdom det här är fråga om, anser styrelsen vara av det värde, att de sakkunniga bort diskutera frågan om utbildningens förläggande till folkhögskolorna i de delar av Sverige, där en särskild navigationsavdelning är knuten till folkhögskolan. Det är styrelsens uppfattning, att detta skulle innebära flera fördelar.

I vår tid är yrkesutbildning icke nog för de unga. För att rätt fylla sin uppgift i samhället måste ungdomen även behärska ett visst mått av allmänt medborgerliga och teoretiska kunskaper. Detta kunskapsmått ger folkhögskolan på ett helt annat sätt än vad de rent yrkesbetonade undervisningsanstalterna kunna.

Sjöfolket liksom fiskarbefolkningen lever i regel förhållandevis isolerat. Förbindelsen med andra samhällsklasser och socialgrupper blir vanligen rätt obetydlig. I en folkhögskola komma de unga i kontakt med ungdom från de mest skilda yrken. Vad värde detta har för den andliga utvecklingen och för stärkandet av den sociala förståelsen, är ju känt och omvittnat.

Till sist vill styrelsen framföra ytterligare en synpunkt. Det är ju ett känt faktum, att den svenska landsbygden avfolkas. Denna utveckling är icke lika stark i olika delar av Sverige. Bohuslän har sedan 1915, då landskapets folkminskning började, blivit Sveriges mest utpräglade avfolkningslandskap. Inom Bohuslän är denna folkminskning främst lokaliserad till landskapets norra del. För denna utveckling fortsätta, kan den leda till uppkomsten av svårartade ekonomiska och sociala problem. Ett av botemedlen för denna mindre önskvärda folkomflyttning synes styrelsen vara att icke förlägga alla undervisnings- eller utbildningsanstalter till städerna utan även till landsbygden. Det finns intet, som talar för att utbildningen där skulle bli sämre. Detta gäller icke minst den skoltyp det här är fråga om.

Vad de sakkunniga och de i ärendet hörda myndigheterna och organisationerna anfört synes ge vid handen, att det föreligger ett starkt behov av att en organiserad yrkesutbildning för sjömän av manskapsgrad kommer till stånd

genom det allmännas försorg. Sjöfarten är en av vårt lands viktigare näringsgrenar, som ger sysselsättning åt en sjömanskår av betydande storlek. Enligt 1940 års allmänna folkräkning redovisades såsom sjömän 25 168 personer, varav 7 420 utgjordes av befäl (fartygsbefälhavare, styrmän och maskinbefäl), 13 060 av däcksmanskap och 2 327 av eldare. Härtill kommer maskinmanskap i övrigt till ett antal av drygt 1 000. Dessa siffror, som icke omfatta fiskerinäringen, lots- och fyrväsendet, kanal- och hamnväsendet eller bärgningsverksamheten, äro givetvis i viss mån påverkade av kriget i sänkande riktning men ge likväl ett begrepp om sjömanskårens storlek. Sjömansyrkets kvalificerade art behöver icke närmare framhållas. Utvecklingen har här som annorstädes gått i riktning mot en allt längre driven specialisering. Fartygens skötsel kräver i allt större utsträckning speciella yrkeskunskaper och -färdigheter. Det är därför naturligt, att behovet av särskilda anordningar för yrkesutbildning för sjöfolk med tiden vuxit sig starkare. Kravet på åtgärder från det allmännas sida synes nu icke längre låta sig avvisas. Jag anser mig därför i likhet med de sakkunniga böra tillstyrka, att sådana åtgärder nu vidtagas.

I fråga om inlemmandet av yrkesutbildningen för sjöfolk av manskapsgrad i det befintliga undervisningssystemet ansluter jag mig till de sakkunnigas förslag, att detta bör ske genom anknytning till den kommunala yrkesundervisningen eller till centrala verkstadsskolor. Jag kan således icke finna, att tillräckliga skäl anförts för en anslutning av ifrågavarande yrkesutbildning till folkhögskolorna, vilka sedan gammalt haft och alltjämt böra ha en annan huvuduppgift i folkbildningens tjänst.

Yrkesutbildningen för sjöfolk torde böra stå under inseende av överstyrelsen för yrkesutbildning.

4. Kursernas innehåll och organisation.

a. Kurser för däck- och maskinpersonal.

De sakkunniga erinra, hurusom den moderna yrkesutbildningen bygger på växelverkan mellan teori och praktik. Med beaktande härav föreslå de — förutom viss förpraktik för inträde i yrkesskolan — att sjömansutbildningen fördelas på två perioder med tillräckligt uppehåll emellan för att den, som önskar förkovra sina färdigheter utöver en grundläggande kurs, skall hinna förvärva erforderlig praktik till sjöss för deltagande i en efterföljande påbyggnadskurs.

För den grundläggande kursen (lägre kursen) och påbyggnadskursen (högre kursen) föreslå de sakkunniga följande, för utbildning av däckspersonal respektive maskinpersonal avsedda kursplaner:

Däckspersonal.

Lägre kurs om 12 veckor: sjömanskap 48 timmar, sjömansslöjd 120 timmar, båtkunskap (livbåtsövningar) 48 timmar, materielvård och varukännedom 84 timmar, matematik 60 timmar, författningskunskap 36 timmar, engelska språket 30 timmar, ämne eller ämnen efter fritt val (före-

läsningar) 12 timmar, personlig hygien och hälsolära samt första hjälp vid olycksfall 24 timmar, simning och livräddning 18 timmar, gymnastik 24 timmar; tillhoppa 504 timmar motsvarande 42 timmar i veckan.

Högre kurs om 8 veckor: navigation och sjömanskap 68 timmar, sjömansslöjd 48 timmar, matematik 48 timmar, författningskunskap 32 timmar, svenska språket 48 timmar, ämne eller ämnen efter fritt val (föreläsningar) 12 timmar, personlig hygien och hälsolära samt första hjälp vid olycksfall 20 timmar, simning och livräddning 12 timmar samt gymnastik 16 timmar; tillhoppa 304 timmar motsvarande 38 timmar i veckan.

Maskinpersonal.

Lägre kurs om 12 veckor: maskinkunskap (inberäknat materielvård och varukännedom) 72 timmar, praktiskt arbete 180 timmar, båtkunskap (livbåtsövningar) 48 timmar, matematik 60 timmar, författningskunskap 36 timmar, engelska språket 30 timmar, ämne eller ämnen efter fritt val (föreläsningar) 12 timmar, personlig hygien och hälsolära samt första hjälp vid olycksfall 24 timmar, simning och livräddning 18 timmar, gymnastik 24 timmar; tillhoppa 504 timmar motsvarande 42 timmar i veckan.

Högre kurs om 8 veckor: maskinkunskap (läskurs) 40 timmar, maskinkunskap, praktiskt arbete 104 timmar, matematik 48 timmar, författningskunskap 24 timmar, svenska språket 32 timmar, ämne eller ämnen efter fritt val (föreläsningar) 12 timmar, personlig hygien och hälsolära samt första hjälp vid olycksfall 16 timmar, simning och livräddning 12 timmar, gymnastik 16 timmar; tillhoppa 304 timmar motsvarande 38 timmar i veckan.

Rörande kursomfattningen i de särskilda ämnena får jag hänvisa till betänkandets bilaga II.

De sakkunniga förutsätta, att överstyrelsen för yrkesutbildning skall äga befogenhet att vidtaga de ändringar i kursplanerna, som må befinnas lämpliga efter vunnen praktisk erfarenhet rörande desamma.

Efter ämnets art avses undervisningen skola försiggå i lärosal, arbetslokal eller å fartyg, vartill kommer behov av föreläsningssal samt av tillgång till gymnastiksal och badinrättning. För att de för verksamheten erforderliga lokalerna skola kunna i tillräcklig utsträckning utnyttjas och med hänsyn till erforderlig lärarpersonal, har det synts de sakkunniga nödvändigt att räkna med kontinuerliga kurser under hela året med uppehåll endast under viss del av sommaren samt omkring jul och nyår. Tyngdpunkten av verksamheten måste emellertid enligt de sakkunniga — med hänsyn till rådande säsongarbetslöshet inom sjömansyrket under månaderna januari—mars och in i april — under alla förhållanden tänkas förlagd till dessa månader. De sakkunniga ha därför räknat med att vid skolor av ifrågavarande slag skall under nämnda månader pågå undervisning i tre parallellavdelningar för vardera däck- och maskinpersonalen, varje avdelning med 15 deltagare; under övriga delar av året har elevtillströmningen ansetts åtminstone icke såsom regel bli av den omfattning, att en uppdelning av eleverna på olika avdelningar blir erforderlig. Vad nyss sagts, gäller om den lägre kursen. Vad den högre kursen

beträffar, ha kurser av detta slag synts de sakkunniga böra beräknas till allenast en per skola och år för vardera däck- och maskinpersonalen och av motsvarande skäl som nyss nämnts förläggas till årets första månader. Även sådan kurs har beräknats för 15 deltagare.

De sakkunniga anse en viss förpraktik i allmänhet erforderlig för deltagande i undervisningen. I sådant hänseende förorda de ett års föregående sjötjänst såsom villkor för ett första deltagande i undervisningen. Förslaget, att undervisningen skall uppdelas i två särskilda kurser för vardera yrkesgrenen har — som nämnts — till syfte att vederbörande skola beredas tillfälle att under mellantiden förskaffa sig ökad praktik till sjöss.

Beträffande förslaget om viss tids föregående sjötjänst såsom villkor för inträde i den lägre kursen ha de sakkunniga anfört följande.

De sakkunniga ha ägnat ingående uppmärksamhet åt frågan om fordran å viss föregående tjänst till sjöss för att bli antagen för utbildningen, och ha funnit övervägande skäl tala för en sådan anordning såsom regel. Bland dessa skäl må nämnas angelägenheten både ur samhällets och den enskildes synpunkt, att kostnader icke i onödan nedläggas på förhandsutbildning av personer, som måhända icke tåla sjön eller eljest äro mer eller mindre oförmögna att förlika sig med sjömanslivets speciella förhållanden. Vidare kommer utbildningen otvivelaktigt att vinna i effektivitet, om eleverna redan vid inträdet äga den elementära kännedomen om yrket och de hjälpmedel, som däri komma till användning. Ur sist angivna synpunkter föreligger anledning till visst undantag i allmänhet från regeln, nämligen i fråga om elever i utbildningsanstalt för den mindre sjöfartens och fiskets behov. Undantag från regeln synes även i vissa andra fall — dispensvis — böra kunna medgivas, exempelvis för det fall, att tillräckligt antal elever med förutsatt sjötjänst icke anmäla sig till den kurs det gäller.

R e m i s s y t t r a n d e n.

Ifrågavarande förslag, som i de inkomna yttrandena i allmänhet lämnats utan erinran, har föranlett särskilda uttalanden på sätt av det följande framgår.

I yttrandena har till en början i fråga om undervisningstidens längd och undervisningens uppdelning i en högre och en lägre kurs bland annat anförts följande.

Sveriges redareförening — vars yttrande på denna och andra punkter åberopas av *kanalflottans redareförening* och *föreningen Sveriges inrikesjöfart* — uttalar som sin bestämda uppfattning, att om förslaget om uppdelning av undervisningen på två kurser godkännes, huvudvikten bör läggas på att erhålla en god rekrytering till den lägre kursen om 12 veckor. Endast om detta blir fallet, kan man förvänta sig, att ett tillfredsställande resultat kommer att ernås, nämligen att i största möjliga utsträckning erhålla en yrkesutbildad sjömanskår. Beträffande behovet av den högre kursen om 8 veckor ställer sig föreningen däremot mera tveksam. Det lär nämligen vara tvivelaktigt, huruvida en sjöman, som tjänstgjort ett större eller mindre antal år till sjöss och därjämte genomgått den lägre kursen, åter anser sig ha råd och möjlighet att genomgå ytterligare en kurs, låt vara att denna icke är av längre varaktighet än cirka 2 månader.

Svenska maskinbefälsförbundet anser att för maskinkunskap kan i två kurser om 12 och 8 veckor endast erhållas en ytlig utbildning i mekaniskt arbete. Förbundet ifrågasätter därför, om det ej vore lämpligt att sammanslå båda kurserna till en eller, om detta icke låter sig göra, lägga kursverksamheten så att möjlighet förefinnes att genomgå båda kurserna i omedelbar följd — utan någon tidsintervall. Genomgång av enbart den lägre kursen eller genomgång av båda kurserna med ett eller flera års uppehåll emellan dem finner förbundet vara ett ur utbildningssynpunkt mindre ändamålsenligt tillväggångssätt.

Svenska sjöfolksförbundet uttalar, att förbundet icke blivit övertygat om att förslaget om en lägre kurs på tolv veckor och en påbyggnadskurs om åtta veckor under påföljande år är det lyckligaste. De sakkunniga förutsätta att den elev, som önskar genomgå den högre kursen, skall under mellantiden förvärva sig ytterligare sjöpraktik. Det skulle enligt förbundets mening varit behöfligt att den lägre kursen omfattat en tid av tjugo veckor. Denna tid är, så vitt förbundet har sig bekant, det minimum som föreskrives för yrkesskoleutbildning inom samtliga andra yrken och det torde med fog kunna sägas, att sjömansyrket icke är något så lättvindigt eller lättlärt att en kortare utbildningstid kan vara motiverad. Då emellertid anordningen med en lägre och en högre kurs skulle medföra sammanlagt den ifrågasvarande tidslängden föreslår förbundet, att möjlighet beredes för de elever som genomgått den lägre kursen, att omedelbart och utan mellanliggande sjötjänst få fortsätta i den högre.

Sveriges segelfartygsförening synes i anslutning till förslag om viss ändring i avseende å kursinnehållet ifrågasätta utökning av högre kursen till att omfatta 10 veckor.

Kommerskollegium framhåller, att den föreslagna kurstiden — sammanlagt 20 veckor — torde vara erforderlig för att uppnå det uppställda utbildningsmålet men att för elever utan föregående sjötjänst den möjligen kan komma att visa sig väl knapp. Å andra sidan må vid bedömande av frågan vilket intresse för deltagande i de föreslagna kurserna, som kan påräknas från sjöfolk med längre tids praktisk tjänstgöring, uppmärksammas det förhållandet, att en sjöman, som för erhållande av behörighet som lägre befäl i handelsflottan önskar avlägga skepparexamen av 1:a klass eller maskinistexamen av 3:e klass, för närvarande endast behöver genomgå en kurs om 13 veckor vid navigations-skola.

Förslaget om uppdelning av däck- och maskinpersonalens utbildning i en lägre och en högre kurs har kritiserats ur olika synpunkter. De sakkunniga ha motiverat sitt förslag med att den moderna yrkesutbildningen bygger på växelverkan mellan teori och praktik. Kollegium delar den meningen, att en sådan växelverkan är eftersträfvansvärd men vill framhålla, att erfarenheterna från befälsutbildningen vid handelsflottan givit vid handen, att stora svårigheter möta att i praktiken genomföra en sådan utbildningsplan. Särskilt har det för eleverna visat sig uppstå allvarliga olägenheter, om skolutbildningen måste avbrytas någon längre tid för fullgörande av praktisk tjänst. Med hänsyn härtill anser kollegium sannolikt, att skälen för en sammanslagning av de båda kurserna så småningom komma att bli övervägande, men vill ändock förorda, att försök till en början göres med två skilda kurser.

Styrelsen för Göteborgs stads yrkesskolor anser de föreslagna kurserna vara alldeles för kort tilltagna med hänsyn dels till yrkets behov och dels till omfatt-

ningen av yrkesutbildningen inom övriga yrken. Visserligen anser styrelsen det välbetänkt, att eleverna förutsättas ha någon erfarenhet av arbetet på sjön före inträdet i skolan, men det vill ändå förefalla, som om de sakkunniga underskattat sjömannens arbetsuppgifter. Erfarenheter från övriga yrkesskolor ge också vid handen, att det torde bli ganska svårt för eleverna att på denna korta tid nöjaktigt inhämta de kursmoment, som uppgjorda kursplaner upp- taga. De sakkunniga ha visserligen föreslagit en fortsättningskurs på 8 veckor efter ytterligare någon tids tjänstgöring i yrket, men det synes vara tvivel- aktigt, om denna kurs kommer att utnyttjas i någon större utsträckning, sedan de unga männen ånyo fått anställning å fartyg. De sakkunniga ha för övrigt själva räknat med ett mycket mindre antal fortsättningskurser. Styrelsen vill villigt erkänna, att kortare kurser, förlagda till perioder då sjöfarten är av mindre omfattning, skulle underlätta rekryteringen. De sakkunniga ha ju före- slagit kontinuerliga kurser under större delen av året, varför detta skäl inte synes vara avgörande. Styrelsen har den uppfattningen, att intresset för denna utbildning kommer att bli stort, och med goda stipendier synes det icke komma att bereda de blivande eleverna allt för stora svårigheter att genomgå även en något längre sammanhängande kurs.

Styrelsen, som redan tidigare utarbetat förslag till en yrkesskola för sjömän i anslutning till Göteborgs stads yrkesskolor och som därvid haft underhand- lingar såväl med representanter för rederierna i Göteborg som med sjöfolks- förbundets överstyrelse, har därvid funnit ett mycket starkt intresse för en något längre utbildningstid. Det vill förefalla, som om de sakkunnigas förslag vore ägnat att ställa sjöfolkets yrkesutbildning allt för mycket i särklass jäm- fört med övriga arbetargrupper. Styrelsen vill därför bestämt yrka, att de före- slagna kurserna sammanföras till en kurs om minst 5 månader.

Överstyrelsen för yrkesutbildning anser den föreslagna uppdelningen av utbildningen i däckstjänst respektive maskintjänst i en grundläggande kurs (»lägre» kurs) och en påbyggnadskurs (»högre» kurs) lämplig. Erfarenheten torde få utvisa, i vad mån en ändring av kurslängden bör genomföras.

För sjömän, som redan före inträdet i den grundläggande kursen ha en avse- värt längre tjänstgöring till sjöss än som kräves för inträde i denna kurs, bör finnas möjlighet att fortsätta i påbyggnadskursen direkt efter genomgången grundläggande kurs.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län ifrågasätter om icke de föreslagna undervisningstiderna blivit allt för knappt tillmätta.

I fråga om kursernas förläggning till tiden har i yttran- dena anförts i huvudsak följande.

Sveriges redareförening m. fl. finna det visserligen äga sin riktighet, att sär- skilt inom närtrafiken och under vissa år jämväl inom östersjö- och nordsjö- farten en uppläggning med därav följande arbetslöshetsperioder för sjöfolket förekommer i början av året, men beträffande övrig sjöfart förhåller det sig icke så. Genom en ökning av antalet avdelningar inom den lägre kursen beredes visserligen det säsongarbetslösa sjöfolket tillfälle att genomgå yrkesskola, men med tanke på övrigt sjöfolk bör enligt föreningens åsikt möjlighet jämväl förefinnas att under övriga delar av året åtminstone dubblera avdelningarna.

Nautiska föreningen i Göteborg och Göteborgs fartygsbefälhavareförening ifrågasätta att några kurser förläggas till sommarmånaderna i direkt anslutning

till fortsättningsskolor eller folkskolor, fartygsbefälhavareföreningen dock under uttalande av en bestämd uppfattning, att det ur arbetslöshetssynpunkt vore skäligen likgiltigt, vilken tid av året som valdes.

Kommerskollegium finner de föreslagna tidsperioderna för de olika yrkeskurserna i stort sett lämpliga. Därest olägenheter i detta hänseende komma att uppstå, synas möjligheter finnas att inom den föreslagna organisationsramen vidtaga erforderliga ändringar. Att, som nautiska föreningen i Göteborg och Göteborgs fartygsbefälhavareförening föreslagit, förlägga några kurser till sommarmånaderna i direkt anslutning till fortsättningsskolor eller folkskolor, torde möta organisatoriska svårigheter med hänsyn till läsårets indelning vid yrkes-skolorna. Kollegium vill dock framhålla att, för den händelse eleverna till någon avsevärd del skulle komma att bestå av pojkar som utan sjötjänst söker sig till sjömansskolorna direkt efter avslutad folkskola, förflyttning av en lägre kurs från våren till hösten kan bli önskvärd.

Överstyrelsen för yrkesutbildning erinrar om att de sakkunniga föreslagit en anordning med kontinuerliga kurser under hela året med uppehåll endast under en viss del av sommaren samt vid jul och nyår. Såsom de sakkunniga framhålla, är det emellertid lämpligt, att tyngdpunkten av verksamheten förlägges till månaderna januari—april. Överstyrelsen vill därför tillstyrka, att skolornas kapacitet beräknas för tre parallellavdelningar av de grundläggande kurserna för vardera däcks- och maskinpersonalen, varje avdelning med 15 deltagare, vilka avdelningar sålunda beräknas vara i gång under den nämnda delen av året, medan under övriga delar av året i allmänhet ej torde behöva räknas med mera än en kurs av vardera slaget. I fråga om påbyggnadskurserna bör tills vidare räknas med endast en för vardera däcks- och maskinpersonalen per skola och år med normalt 15 elever i varje kurs. Därest med hänsyn till antalet inträdessökande en ökning av antalet kurser skulle visa sig erforderligt, synes överstyrelsen böra ha befogenhet att inom ramen för skolans kapacitet medgiva anordnande av ytterligare kurser.

I fråga om kursplanerna har i yttrandena anförts i huvudsak följande.

Sveriges redareförening m. fl., nautiska föreningen i Göteborg och Göteborgs fartygsbefälhavareförening föreslå ökat utrymme i undervisningen för ämnet båt-kunskap (livbåtsövningar), vilket ökade utrymme lämpligen anses kunna vinnas genom beskärning av timantalen i vissa andra ämnen.

Sveriges fartygsbefälsförening, ångfartygsbefälhavaresällskapet i Stockholm och direktionen för navigationsskolan i Kalmar vilja ha engelska språket förlagt till den högre kursen och att i stället undervisningen i svenska språket förlägges till den lägre kursen.

Sveriges segelfartygsförening anser med hänsyn till sjömannens i östersjöfart behov även undervisning i tyska språket böra ingå i utbildningen.

Kommerskollegium framhåller, att utformningen av förslagen till kursplaner för yrkesutbildningen skett under förutsättning, att överstyrelsen skulle äga befogenhet att vidtaga de ändringar, som befinnas lämpliga, sedan ytterligare erfarenhet rörande verksamheten vid dessa skolor vunnits. Kollegium finner detta välbetänkt och anser sig därför böra ingå på detaljgranskning av föreliggande förslag allenast i vissa hänseenden.

Överstyrelsen för yrkesutbildning anser, att erfarenheten bör få utvisa i vad mån en ändring av kursplanerna bör genomföras.

Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse anser, att utrymme för undervisning i svenska språket bör beredas redan i de lägre kurserna och att timantalet för engelska språket bör ökas.

Beträffande det föreslagna kravet på viss förpraktik anföres i remissyttrandena bland annat.

Sveriges redareförening m. fl. anse att, om fordran på föregående sjötjänst uppställs, detta med relativt stor säkerhet kommer att medföra så få anmälningar, att dispensförfarandet måste tillgripas i ett stort antal fall. Enligt föreningens uppfattning bör, om sjömansskolor med utsikt till framgång skola kunna upprättas och vidmakthållas, rekryteringen liksom inom andra grenar inom yrkesskolorna i allmänhet kunna ske direkt från lärdomsskolorna. De sökande, som visa sig ha föregående sjötjänst, böra dock äga företräde och i första hand antagas.

Det kan visserligen gentemot detta sägas, att kostnader icke skola nedläggas på personer, som icke med säkerhet kunna förväntas kvarstanna inom yrket och att utbildningen måhända kommer att vinna i effektivitet, om kravet på föregående sjötjänst upprätthålles, men enligt föreningens sätt att se saken kommer de sakkunnigas förslag härutinnan i stort sett icke att gagna sjöfarten. Det må härutinnan bland annat erinras om, att en del nybörjare, som nu gå fullständigt oskolade till sjöss och därigenom möta allehanda svårigheter och besvikelser, efter genomgången yrkesskolekurs bli på ett helt annat sätt rustade för sin första sjöresa med ty åtföljande större utsikter att dessa ynglingar kvarbli inom yrket under ett större eller mindre antal år.

Nautiska föreningen i Göteborg och Göteborgs fartygsbefälhavareförening giva uttryck för liknande synpunkter som Sveriges redareförening anført. Göteborgs fartygsbefälhavareförening — som alltså finner krav på föregående sjötjänst för inträde i lägre kurs icke böra uppställas — anser däremot beträffande inträdet i högre kurs böra uppställas obligatoriskt krav på föregående sjötjänst, eventuellt med dispensrätt för vederbörande.

Sveriges fartygsbefälsförening uttalar, att utbildningen vid skolorna uppenbarligen skulle vinna i effektivitet, om eleverna vid inträdet i skolan inhämtat viss erfarenhet i yrket. Då avsaknaden av egentlig yrkesutbildning för manskapet medfört en betänkelig sänkning av standarden hos en stor del av den nuvarande sjömanskåren, förefaller det föreningen böra vara en förstahandsuppgift att i möjligaste mån avhjälpa detta missförhållande genom att söka förhjälpa dem, som redan finnas inom yrket, till förbättrad utbildning. Detta syfte anser föreningen kunna nås, om kravet på minst ett års sjötjänst för inträde vid sjömansskolorna fastställs.

Ångfartygsbefälhavaresällskapet i Stockholm förklarar sig tillfullo instämma i de sakkunnigas förslag på förevarande punkt.

Svenska sjöfolksförbundet finner förslaget om viss förpraktik välbetänkt men anser — såsom redan i det tidigare nämnts — att möjlighet bör beredas elever som genomgått lägre kurs att utan mellankommande sjötjänst fortsätta i högre kurs.

Kommerskollegium hänvisar till att de sakkunnigas förslag i detta hänsende

avstyrkts av Sveriges redareförening m. fl., nautiska föreningen i Göteborg och Göteborgs fartygsbefälhavareförening, vilka emellertid samtidigt framhållit, att företräde bör beredas inträdesökande som fullgjort sjötjänst, och fortsätter kollegium för egen del sålunda:

Mot föreningarnas förslag kan måhända invändas, att det i sak icke skulle innebära annat än de sakkunniga åsyfta med sitt förslag. Enligt kollegii mening får man emellertid härvid icke förbise de psykologiska faktorer, som vid uppställande av särskilda inträdeskrav alltid göra sig gällande. Kravet på 12 månaders sjötjänst kommer i det allmänna medvetandet att bli huvudregeln, medan den administrativa möjligheten att erhålla dispens naturligen kommer att intaga en mer undanskymd plats. Därtill kommer att en ansökan om dispens för en person, som saknar vana och erfarenhet att vända sig till myndigheter i sådana frågor, lätt kan komma att verka avskräckande. I varje fall kan det föreslagna dispensförfarandet väl tänkas beröva sjömansskolorna en del av deras lockelse för den ungdom, som efter avslutad folkskola står inför sitt yrkesval. Då antagandet att ifrågavarande inträdesvillkor kan komma att utöva ett visst inflytande på rekryteringen, sålunda icke synes oberättigat, finner kollegium anledning att närmare pröva bestämmelsens ändamålsenlighet.

De omständigheter som i förevarande hänseende främst anförts till stöd för de sakkunnigas förslag, är sjömansyrkets nuvarande karaktär av genomgångsyrke. Den stora avgångsprocenten inom yrket, som beträffande utrikes fart uppgår till omkring tre fjärdedelar av däckspersonalen och två tredjedelar av maskinpersonalen redan då årsklasserna uppnått 30 års ålder, har ansetts motivera krav på viss garanti för att de som genomgå yrkeskurserna verkligen komma att ägna sig åt sjömansyrket. Det kan icke bestridas, att om krav på fullgjord sjötjänst för inträde på yrkeskurs icke uppställdes, fall komme att inträffa, då utbildningskapital så att säga berövades sjöfarten genom att elev som genomgått sjömansskola, kort därefter överginge till annat yrke. Å andra sidan må emellertid framhållas, att det väl kan tänkas, att dugliga sjömän i många fall komme att tillföras yrket just genom en yrkesskola, som utan krav på föregående sjötjänst utgjorde en lättillgänglig utbildningsväg för pojkar som efter avslutad folkskola stode inför val av yrke. Och särskilt för pojkar med håg för sjömansyrket, vilka vid 14 års ålder efter genomgång av 7-årig folkskola skola påbörja sin utbildning, men enligt sjömanslagen, icke förrän de fyllt 15 år kunna få anställning å fartyg, skulle det vara av stort värde att kunna utnyttja den mellanliggande tiden till genomgång av en yrkeskurs. Efter att ha genomgått en sådan kurs skulle dessa pojkar säkerligen även finna sig tillrätta med tjänsten ombord på ett helt annat sätt, än om de började sin tjänstgöring alldeles utan yrkeskunskaper. För en jämförelse mellan, å ena sidan, det antal elever utan sjötjänst som kort efter genomgången sjömansskola komme att lämna sjömansyrket och, å andra sidan, det antal sjömän som skulle tillföras handelsflottan genom att göra sjömansskolorna lättillgängliga för alla, finnas icke några säkra bedömningsgrunder, men kollegium vill hålla före att resultatet skulle bli övervägande positivt.

Under senare år ha i England försök gjorts med sjömansskolor, avsedda att bibringa eleverna elementärt sjömanskap. Vid en sådan av Blue Funnel Line i Aberdovey anordnad sjömansskola har tillträde beretts elever oberoende av föregående sjötjänst. Erfarenheterna från denna skola ha, enligt i pressen synlig uppgift, varit goda och de flesta av eleverna ha efter genomgång av skolan verkligen gått till sjöss. Likaså har ett större rederi i Danmark, som under senare år gjort försök med sjömansskola i land, funnit att genomgång av en

sådan skola utgör den lämpligaste starten för en sjöman i hans yrkesutbildning och skänker hans fortsatta tjänstgöring till sjöss större värde.

På grund av vad sålunda anförts finner kollegium övervägande skäl tala för att kravet på sjötjänst för tillträde till lägre kurs bör bortfalla; vid konkurrens om elevplatser bör dock tjänstgöring till sjöss berättiga sökande till företräde framför sökande utan sådan tjänst.

Överstyrelsen för yrkesutbildning förklarar sig helt instämma i vad de sakkunniga anført beträffande kravet på föregående tjänst till sjöss före inträde i den grundläggande kursen och finner det även ändamålsenligt, att för deltagande i påbyggnadskursen en ytterligare praktik till sjöss är det normala.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, ha delade meningar gjort sig gällande framför allt med avseende på frågan, huruvida ett års sjötjänst skall uppställas såsom villkor för inträde i sjömansskola, samt angående spørsmålet, huruvida det kan vara lämpligt med en uppdelning av utbildningen på en lägre, grundläggande kurs av 12 veckors längd och en högre påbyggnadskurs om 8 veckor.

Enighet synes däremot i stort sett råda därom, att en fullständig sjömansutbildning icke bör omfatta kortare tid än sammanlagt omkring fem månader, d. v. s. cirka 20 veckor. Jag ansluter mig för egen del till denna uppfattning.

Förutnämnda två spørsmål, varom meningarna delat sig, ha uppenbarligen ett visst samband med varandra. De sakkunniga ha grundat sitt förslag i båda dessa avseenden på den i och för sig riktiga principen, att teori och praktik böra få tillfälle till växelverkan. En yrkesundervisning, som bygger på föregående praktik, får förutsättas bli effektivare än en utbildning, som grundas uteslutande på teoretiskt kunskapsinhämtande. Från denna utgångspunkt förorda de sakkunniga dels uppställande av krav på ett års föregående sjötjänst för tillträde till sjömansskolans lägre kurs — dock med dispensmöjlighet — dels ock en uppdelning av undervisningen i en lägre och en högre kurs i syfte att bereda deltagare i den förra tillfälle att före genomgången av den senare förskaffa sig ytterligare praktik till sjöss. Sådan ytterligare praktik skulle dock icke vara obligatorisk för tillträde till påbyggnadskursen.

De organisationer inom sjöfartens område, vilka opponerat sig mot förslaget om en uppdelning av utbildningen på två kurser — redareföreningarna, maskinbefälsförbundet och svenska sjöfolksförbundet — synas ha gjort detta främst med hänsyn till att de betvivla, att de som genomgått en lägre kurs och därefter gått till sjöss, skulle i någon större utsträckning komma att utnyttja möjligheten att genomgå en fortsättningskurs. Samma synpunkt anlägges av styrelsen för Göteborgs stads yrkesskolor. Redareföreningarna hålla dessutom för sannolikt, att icke ens den lägre kursen skulle komma att i någon större utsträckning frekventeras av ungdom med föregående sjötjänst. Svenska sjöfolksförbundet och Sveriges fartygsbefälhavareförening m. fl. åter anse det välbetänkt att uppställa fordran på viss förpraktik. Överstyrelsen för yrkesutbildning har tillstyrkt de sakkunnigas förslag, medan kommerskollegium

Departementschefen.

funnit övervägande skäl tala för att kravet på sjötjänst för tillträde till utbildningen borde bortfalla samt i fråga om utbildningens uppdelning ansett, att försök borde göras med en dylik i avbidan på närmare erfarenhet, huruvida icke — vilket kollegium hölle för sannolikt — skälen för en sammanslagning framdeles skulle befinnas vara övervägande.

För egen del är jag av den uppfattningen, att den yrkesutbildning, som nu anordnas, i första hand och så långt förhållandena möjliggöra bör avse redan yrkesutövande sjömän, åtminstone till en början. Med hänsyn härtill finner jag övervägande skäl tala för att dessa yrkesmän böra erhålla företräde till deltagande i de teoretiska yrkesutbildningskurserna framför övriga sökande. Med beaktande av vad kommerskollegium m. fl. remissinstanser anfört anser jag dock, att företrädesrätt icke bör föranleda att ett formellt krav på viss förpraktik uppställas såsom villkor för inträde i sjömansskola.

Beträffande frågan om utbildningens uppdelning på tvenne kurser har jag funnit, att goda skäl anförts både för en uppdelning och för en sammanslagning. Jag delar den av kommerskollegium uttalade åsikten, att man här bör pröva sig fram och låta erfarenheten utvisa, vilken väg som må befinnas vara den bästa. Måhända kommer det att befinnas, att de båda systemen låta sig förenas. Tills vidare synas alltså kursplaner böra fastställas för såväl en lägre som en högre kurs men med möjligheter öppna för dem som så önska att — om anslutningen blir tillräckligt stor — genomgå den högre kursen i en följd efter godkänd genomgång av den lägre. Sådan möjlighet torde i första hand böra beredas dem, som kunna återöppna föregående sjötjänst. Å andra sidan torde, i varje fall under försökstiden, tillfälle böra beredas dem, som så önska, att mellan den lägre och den högre kursen praktisera till sjöss; detta gäller framför allt dem, som icke förskaffat sig förpraktik före inträdet i begynnelsekursen. — Sedan någon tids erfarenhet vunnits rörande den lämpligaste kursorganisationen, torde de ändringar, som må finnas påkallade, få vidtagas.

Beträffande kursernas förläggning till olika tider av året biträder jag de sakkunnigas förslag, att kursverksamheten bör pågå hela året med lämpliga uppehåll på sommaren samt vid jul och nyår men med tyngdpunkten förlagd till årets första månader. Skolornas maximi-kapacitet torde i enlighet med vad överstyrelsen för yrkesutbildning anfört böra beräknas för tre parallellavdelningar av envar av de grundläggande kurserna för däck- och maskinpersonal med 15 deltagare per avdelning. Samtidigt därmed bör en påbyggnadskurs av vartdera slaget kunna pågå, likaledes med 15 deltagare. Såsom de sakkunniga framhållit lärer man böra räkna med, att skolornas fulla kapacitet kommer att utnyttjas endast under årets första månader. Under årets övriga månader torde endast en kurs av vartdera slaget komma att pågå. Överstyrelsen för yrkesutbildning bör dock äga befogenhet att inom ramen för skolans kapacitet medgiva anordnande av ytterligare kurser jämväl under sistnämnda tid. — I detta sammanhang vill jag framhålla, att hinder icke bör möta att organisera en skola på annat sätt än vad jag sålunda angivit, därest vägande

skäl därtill förebragts. Den av de sakkunniga föreslagna organisationen bör enligt min mening endast betraktas såsom en lämplig normaltyp.

Vad slutligen angår själva kursplanerna, har de sakkunnigas förslag i stort sett godtagits av de hörda myndigheterna och organisationerna. Av redogörelsen i det föregående framgår, att vissa detaljmärkningar riktats mot desamma. För egen del har jag funnit de sakkunnigas förslag i huvudsak godtagbart. Överstyrelsen för yrkesutbildning torde böra äga befogenhet att vidtaga de ändringar i kursplanerna, som må befinnas ändamålsenliga.

b. Kurser för kökspersonal.

En skola — sjömansskola — enligt de sakkunnigas förslag omfattar icke endast kurser för däck- och maskinpersonal utan även kurser för kökspersonal. De sakkunniga grunda sitt förslag på en uppfattning, att de nuvarande faktiska utbildningsmöjligheterna för sådan personal vid kommunala yrkesundervisningsanstalter och centrala verkstadsskolor icke fullt ut motsvarar det behov som kan antagas gälla under normala tider. Därtill kommer enligt de sakkunniga angelägenheten av att bereda förkovringsmöjligheter för sjömän av denna kategori, som genom praktik till sjöss förvärvat erforderlig kännedom om de speciella förhållanden, som äro för skeppskockyrket utmärkande, och de särskilda fordringar, som dessa förhållanden medföra i yrkesutövningen på olika slag av fartyg och i skilda trader. Det har vidare, framhålles det, visat sig ur praktisk-organisatorisk synpunkt lämpligt att samordna den ifrågasvarande utbildningen med den övriga här föreslagna yrkesutbildningen i vissa hänseenden. Bland annat har synts önskvärt att bereda de elever det gäller tillfällen till måltider till billigast möjliga priser. Detta syfte anses skola vinnas på ett naturligt och lämpligt sätt, om matlagningen av kockeleverna i viss omfattning avses för samtliga elevers behov. Därvid har förutsatts, att elevernas måltider tillhandahållas till självkostnadspris. Med hänsyn till det anförda ha de sakkunniga slutligen icke tvekat att avse inrättande vid skola av ifrågasvarande slag jämväl av utbildningskurser för skeppskockar.

I fråga om skeppskocksutbildningen anför de sakkunniga ytterligare följande.

Beträffande skeppskockyrket göra sig, i anslutning till vad som nyss anförts i fråga om skeppskockutbildningen vid vissa redan befintliga anstalter, icke i full utsträckning eller med samma styrka gällande motsvarande skäl, som föranlett de sakkunniga att vad däck- och maskinpersonalen beträffar föreslå, att i regel skall fordras viss tids föregående tjänst till sjöss för inträde i här tilltänkta utbildningsanstalter. Härvid är att beakta, att platstillgången för nybörjare inom skeppskockyrket är väsentligen mindre än motsvarande tjänstetillgång inom övriga ifrågasvarande tjänstegrenar, icke bara absolut utan även relativt taget.

Med beaktande av vad nyss framhållits, föreslås, att kurserna läggas dels såsom kurser för nybörjare, dels ock såsom kurser för sjömän i yrket; för de senare torde böra, i analogi med vad som föreslagits beträffande däck- och

maskinpersonalen, uppställas fordran på ett års föregående praktisk tjänst till sjöss för inträde i kurs. De förra kurserna måste givetvis bli jämförelsevis mera omfattande med hänsyn till det elevklientel det gäller, under det att de senare kurserna, vilka synts lämpligen böra uppdelas i en »lägre» och en »högre» kurs, torde kunna göras betydligt kortare. Kurserna föreslås skola omfatta, nybörjarkurs omkring 34 veckor, nyssnämnda »lägre» kurs 12 veckor och den »högre» kursen 8 veckor. Sistnämnda kurs är avsedd för dem, som efter genomgång av den »lägre» kursen och därefter förvärvat ytterligare praktik till sjöss, vilja utbilda sig vidare inom yrket med tyngdpunkten lagd på fartygens provianteringsförhållanden och vad därmed har samband, särskilt i fråga om längre resor och på avlägsna farvatten. Detta slag av utbildning torde få anses vara av särskild betydelse för blivande stewardar.

Nybörjarkursen är beräknad för 12 deltagare och avses skola anordnas under tiden mars—december med uppehåll en månad under sommaren. Den »lägre» kursen avses skola rymma 24 deltagare i två avdelningar med 12 elever i varje och förläggas till januari—april, parallellt med vissa övriga ovannämnda sjömanskurser under samma tid. Den »högre» kursen om 8 veckor, likaledes med 12 deltagare, avses skola infalla under månaderna januari—mars.

Kurserna ansluta sig vad ämnesvalet beträffar till vissa kurser för skeppskockar, för vilka närmare redogörelse lämnats i det föregående. I kurserna avses sålunda skola ingå, förutom matlagning såsom huvudämne, jämväl tvätt och rengöring av kläder; närings- och födoämneslära med varukännedom, matlagningslära och matsedelsteknik, material- och verktygslära samt bostadsvård; yrkesräkning, bokföring, uppsats- och affärsskrivning samt ekonomilära; engelska språket; yrkes- och arbetslagstiftning; allmän hygien och yrkeshygien; gymnastik och idrott samt simning och livräddning. Tillhoppa avses undervisningen skola omfatta i nybörjarkursen omkring 1 560 timmar (med inlagt frivilligt ämne omkring 1 600 timmar) och i den lägre kursen 480 timmar, motsvarande i veckotimmar 46 (respektive 47) för nybörjarkursen och 40 för den lägre kursen. Det mindre antalet veckotimmar för den lägre kursen i jämförelse icke blott med nybörjarkursen utan också med motsvarande lägre kurser för däck- och maskinpersonalen sammanhänger med intresset av att söka nedbringa behovet av undervisningslokaler så långt som möjligt. En ökning av undervisningstiden i matlagning i den lägre kursen åtminstone med ett par timmar i veckan skulle i och för sig ha varit önskvärd. Då emellertid en sådan ökning med hänsyn till storleken av elevantalet i olika parallellavdelningar och i den högre kursen måste ha förutsatt en dubbling av skolans köksutrymmen, ha de sakkunniga ansett sig böra inskränka sitt förslag beträffande antalet undervisningstimmar i matlagning (samt tvätt och rengöring av kläder) i den lägre kursen till att avse allenast 23 timmar i veckan.

För den högre kursen ha de sakkunniga avsett en veckotimplan av samma omfattning, som för den lägre kursen, med de jämkningar i avseende å undervisningens innehåll, som betingas av kursens syfte sådant det nyss angivits.

Liksom i fråga om kurserna för däck- och maskinpersonalen förutsattes, att överstyrelsen för yrkesutbildning skall äga befogenhet att vidtaga de jämkningar i avseende å ovanstående kursplaner, som må finnas erforderliga med hänsyn till erfarenheten.

Remissyttrandet.

Sveriges redareförening m. fl. Föreningarna ha intet att erinra mot den föreslagna nybörjarkursen om 34 veckor, vilken till sin uppläggning synes följa

de normer, som med i huvudsak tillfredsställande resultat tillämpats vid redan nu bedrivna kurser. Liksom tidigare, när det var fråga om den högre kursen för däck- och maskinmanskaf ställer sig emellertid föreningen tveksam till anordnandet av icke mindre än tvenne påbyggnadskurser om 12 respektive 8 veckor. Sammanlagda tiden skulle komma att uppgå till icke mindre än 54 veckor och även vid mycket korta intervaller mellan kurserna för förvärvande av praktik till sjöss skulle utbildningen komma att sträcka sig över ett flertal år. Enligt föreningens uppfattning lär en så lång utbildningstid för denna personal knappast vara av nöden utan synes särskilt med hänsyn till den långa nybörjarkursen kunna begränsas till en kortare påbyggnadskurs om 8 veckor, i huvudsak avsedd för utbildning av blivande stewardard.

Sveriges fartygsbefälsförening anser, att vad kökspersonalen beträffar någon praktisk erfarenhet i yrket för att på bästa sätt tillgodogöra sig utbildningen icke torde göra sig gällande i samma utsträckning som fallet måste anses vara med övrigt sjöfolk.

Kommerskollegium framhåller, att någon samordning av nybörjarkursen och övriga kurser för kökspersonal av innebörd att för inträde i de sistnämnda skulle fordras genomgång jämväl av nybörjarkursen, icke torde vara avsedd. Kollegium finner önskvärt, att tillträde till högre kurs för kökspersonal även beredes dem som genomgått nybörjarkurs men icke lägre kurs.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har i huvudsak intet att erinra mot de sakkunnigas förslag angående utbildningen av kökspersonal. Liksom i fråga om kurserna för däck- och maskinpersonal torde erfarenheten få utvisa, i vad mån en ändring av undervisningsplanerna bör företagas. Vad den redan i gång varande utbildningen av skeppskockar vid Göteborgs stads skolor för yrkesundervisning beträffar finner överstyrelsen det önskvärt, att densamma inordnas i sjömansskolan, varigenom denna gren av sjömansutbildningen vid skolan i Göteborg liksom vid övriga sjömansskolor samordnas med och ställes under samma ledning som utbildningen av däck- och maskinpersonalen. Härvid torde böra övervägas i vad mån den nu för verkstadsskolan för skeppskockar gällande undervisningsplanen lämpligen bör anpassas efter den av de sakkunniga föreslagna kursplanen för »nybörjarkursen» om 34 veckor.

Statskontoret förordar, att utbildningen av kockar äger rum i samma form som för närvarande.

Inledningsvis har jag erinrat om den utbildning av skeppskockar, som för närvarande förekommer vid de kommunala undervisningsanstalterna i Göteborg och de centrala verkstadsskolorna i Sundsvall och Sandö. Vad de sakkunniga anført om ofullständigheten av de utbildningsmöjligheter, som sålunda föreligga, motsäges icke av vad i remissyttrandena förekommit. De sakkunnigas uppfattning, att det ur praktisk-organisatorisk synpunkt synes lämpligt att samordna skeppskockutbildningen med den föreslagna utbildningen för däck- och maskinpersonal i vissa hänseenden, synes ha vunnit allmän anslutning i de inkomna yttrandena utom vad angär statskontoret, som ansett utbildningen av skeppskockar böra försiggå i samma form som för närvarande.

För egen del har jag funnit övervägande skäl tala för, att utbildning av skeppskockar anordnas i samband med yrkesutbildningen för sjöfolk i övrigt.

Departementchefen.

Jag biträder alltså därutinnan de sakkunnigas förslag. I likhet med överstyrelsen för yrkesutbildning finner jag det önskvärt, att den utbildning av skeppskockar, som för närvarande äger rum vid Göteborgs stads yrkesskolor, inordnas i en blivande sjömansskola i nämnda stad.

Beträffande kursplanerna tillstyrker jag de sakkunnigas förslag angående anordnande av en nybörjarkurs av 34 veckors längd. Mera tveksamt förefaller det vara, huruvida det kan vara befogat med två kurser, en högre och en lägre, för icke-nybörjare. Jag har dock icke ansett mig böra motsätta mig, att försök göras med två dylika kurser på sätt de sakkunniga föreslagit. I likhet med kommerskollegium utgår jag ifrån, att den som genomgått nybörjarkurs, skall kunna direkt genomgå den »högre» kursen för icke-nybörjare. I fråga om kursernas förläggning till tiden har jag icke funnit anledning till erinran mot de sakkunnigas förslag.

5. Kostnadsberäkningar och statsbidragsgrunder.

a. Engångskostnader.

De kostnadsberäkningar, de sakkunniga verkställt, utgå från antagandet, att initiativ till inrättande av sjömansskola skall vara att påräkna från vissa större sjöfartsstäder, exempelvis från Stockholm, Göteborg, Hälsingborg (eller möjligen Malmö) samt Kalmar (eventuellt annan lämplig stad på ostkusten). Närmare beräkningar ha de sakkunniga utfört endast för en skola, nämligen för en sådan i Stockholm. Även i fråga om denna skola föreligga emellertid vad byggnadskostnaderna beträffar endast approximativa beräkningar. De sakkunniga anföra såsom motiv härför följande.

De sakkunniga ha icke ansett nödvändigt för sitt uppdrag att i förhand utreda de närmare förutsättningarna för skolornas förläggning till respektive städer med hänsyn till lokaler etc. Det är att antaga, att åtminstone i flertalet fall nybyggnader för verksamheten skola finnas erforderliga. Eftersom byggnadskostnaderna växla med orten och standarden av byggnaderna samt materialet för desamma, kunna kostnaderna för lokaler som erfordras för skolorna, nu icke angivas annat än approximativt. Detta gäller i viss utsträckning också i fråga om delar av den för skolorna erforderliga utrustningen med inventarier, maskiner (fundament) och dylikt. De sakkunniga ha heller icke bortsett från möjligheten att det i enstaka fall kan visa sig förmånligare att helt eller delvis förhyra för verksamheten erforderliga lokalutrymmen än att nybygga desamma.

De sakkunniga understryka, att de utförda beräkningarna mera åsyfta att angiva storleksordningen av kostnaderna för de föreslagna sjömansskolorna än att utgöra kostnadsberäkningar, avsedda att ligga till grund för beslut om upprättande av sådana skolor.

Storleksordningen av engångskostnaderna, sådana de uppskattats av en av de sakkunniga anlita expert, och de huvudsakliga ändamål de avse framgå av följande tablå.

Engångskostnader.

1. *Undervisningslokaler samt lokaler för administration m. m.*: enligt beräkningar erfordras en byggnad med en golvyta av omkring 1 050 m² och en volym av 5 200 m³; om byggnadskostnaderna beräknas till 68 kronor m³ blir totalkostnaden omkring . . . . . kronor 350 000
- De sakkunniga ha icke ansett sig böra räkna med särskild gymnastiksal för skolan. För ändamålet avses i stället skola förhyras lokal.
2. *Stadigvarande undervisningsmateriel (maskiner samt verktyg o. d.)*:
i arbetslokal för däckspersonal	kronor	3 010	
i verkstadslokal för maskinpersonal	»	15 520	
i demonstrationslokal för däcks- och maskinpersonal	»	96 050	
i lokaler för kökspersonal	»	27 590	
i föreläsningssal; tillika dagrum för 150 elever och omställbar till matsal för 64 elever	»	4 500	
montering av maskiner och apparater i verkstadslokalen för maskinfolk och demonstrationslokalen samt utomhus å gård, jämte ledningar för desamma (elektriska och ångrörsledning), ävensom erforderliga betongfundament	»	2 000	
diverse kostnader och oförutsedda utgifter uppföras med	»	4 330	153 000
3. *Inventarier och inredning för undervisningslokaler*:
i tre lärosalar	kronor	6 360	
i materielrum till d.o	»	670	
i lärarorum	»	600	
i arbetslokal för däckspersonal	»	1 031	
i materielrum till d.o	»	200	
i verkstadskontor till d.o	»	390	
i verkstadslokal för maskinpersonal	»	988	
i materiel- och verktygsrum till d.o	»	500	
i verkstadskontor för d.o	»	390	
i demonstrationslokal för däcks- och maskinpersonal	»	828	
i lokaler för kökspersonal	»	6 085	
i föreläsningssal, tillika dagrum för 150 elever och omställbar till matsal för 64 elever	»	3 500	
i tvätt- och klådrum för elever	»	300	
elektrisk armatur	»	6 000	
diverse kostnader och oförutsedda utgifter uppföras med	»	1 158	29 000
4. *Första uppsättning av förbrukningsmateriel för undervisningen*:
för däckspersonal	kronor	590	
» maskinpersonal	»	510	1 100
5. *Inventarier och inredning, som icke ha samband med undervisningen*:
föreläsningssal, tillika dagrum för 150 elever och omställbar till matsal för 64 elever	kronor	900	
inventarier och inredning av expeditjonsrum för föreståndare	»	720	
d.o av rum för skrivbiträde och vaktmästare	»	2 475	
diverse inventarier	»	990	
diverse kostnader och oförutsedda utgifter uppföras med	»	815	5 900

Summa engångskostnader kronor 539 000

De sakkunniga understryka, att de icke i alla hänseenden i detalj kunnat taga ställning till skäligheten i och för sig av de ifrågasvarande beräkningarna. Vidare har syntts dem icke uteslutet, att kostnaderna för materielanskaffningen i viss utsträckning skall kunna nedbringas genom att varvs- och rederiföretag och andra intresserade enskilda ställa delar därav till förfogande kostnadsfritt eller till reducerade priser.

Göteborgs fartygsbefälhavareförening förordar, att skolorna i vissa fall förläggas till stationärt liggande fartyg. Undervisningen skulle i så fall komma att bli väsentligt mera verklighetsbetonad och man torde icke heller böra bortse från att även rent psykologiska faktorer här spela en betydelsefull roll.

Svenska maskinbefälsförbundet ifrågasätter om de kostnader som äro förbundna med ett genomförande av förslaget i alla dess punkter, kunna komma att svara mot nyttan av den utbildning, som manskapet kan erhålla. Förbundet syftar därvid närmast på maskinutrustningen i den föreslagna demonstrationslokalen för däcks- och maskinpersonal med en beräknad kostnad av 96 050 kronor. Förbundets åsikt är nämligen, att sjöfolkets yrkesutbildning icke kan höjas genom den praktik, som kan erhållas av undervisningsmaterielen i en sådan demonstrationslokal, där det endast finnes en del av alla de maskiner och instrument, som äro hemmahörande i ett fartyg och dess maskinrum. Såsom torde vara bekant står icke utvecklingen på det maskintekniska området stilla utan är stadd i snabb utveckling, varigenom nya maskintyper och instrument ständigt framkomma. Något beaktande av detta faktum synes de sakkunniga ej ha gjort, då de icke räknat med någon komplettering av undervisningsmaterielen i demonstrationslokalen.

Den tid, som anslagits till den praktiska utbildningen i demonstrationslokal, synes enligt förbundets åsikt bliva bättre utnyttjad, om eleverna i stället få ägna sig åt smide, filning eller liknande verktygsarbeten.

I motsats till de praktiska övningarna i skötseln av ångmaskin och ångpanna etc., vilka förbundet finner vara av mindre eller inget värde, anser förbundet, att utbildning, som eleverna erhålla i den föreslagna verkstadslokalen, är den utbildning, som har det största värdet. Det är nämligen av vikt, att så gedigen utbildning som möjligt gives i rätta handhavandet av de verktyg och arbetsmaskiner, som förekomma och användas ombord på ett fartyg. Eleverna erhålla därigenom förutsättningar att på ett rätt sätt kunna sköta sina åligganden och tillfredsställande utföra de arbetsuppgifter, som kunna förekomma i ett fartygs maskinrum. De kurser, som för närvarande finnas upplagda vid yrkesskolorna för mekaniker och verkstadsarbetare, äro enligt förbundets åsikt mycket ändamålsenliga och passande även för maskinmanskap på fartyg. De som genomgått sådana kurser och sedan komma att ägna sig åt sjölivet, ha alla eller åtminstone mycket stora förutsättningar att på ett gediget sätt utföra dem ålagt arbete ombord i ett fartygs maskinanläggning.

Direktionen för Stockholms navigationsskola framhåller, att beträffande materielutrustningen i demonstrationslokal för däcks- och maskinpersonal föreslagits anskaffandet av dels å fartyg förekommande maskiner (sjöångmaskin, vinsch etc.) och dels fartygs- och maskinmodeller till den betydande kostnaden av cirka 96 000 kronor för var och en av de nyinrättade skolorna. Direktionen anser icke, att värdet av den undervisning, som med hjälp av dessa maskiner och modeller kan och bör bibringas eleverna, motsvarar den dyrbara anskaffningen. Eftersom undervisningens praktiska del bör i huvudsak vara inriktad

på uppövning av en viss arbetsskicklighet, såväl manuell som med hjälp av arbetsmaskiner, borde större delen av nämnda summa i stället reserveras att i mån av behov användas för utökning av tillgången på verktyg, verkstadsmaskiner och dylikt.

Direktionen för navigationsskolan i Malmö är tveksam beträffande behovet av fartygsmodeller och anser, att den bästa undervisningen i detta avseende ernås genom besök å fartyg, vilka anlöpa respektive hamnar.

Kommerskollegium anser metoden med ett stationärt liggande fartyg — alltså en flytande demonstrationslokal — som sedan länge tillämpats i England, ha sina givna fördelar men framhåller, att en sådan anordning torde draga större kostnader än skolor i land. Kollegium anser, att det vore av stort värde om detta förslag framdeles bleve prövat, sedan praktiska erfarenheter vunnits rörande sjömansskolornas verksamhet. Kollegium anser vidare bedömandet av frågan om behovet av en demonstrationslokal för däck- och maskinpersonal kunna i viss mån bli beroende på omfattningen av den praktiska erfarenhet av tjänstgöring å fartyg, som eleverna vid sjömansskolorna komma att besitta. Då kollegium ansett genomgång av åtminstone de lägre yrkeskurserna normalt böra kunna ske före påbörjandet av tjänstgöring till sjöss, och enär tillgång till förstklassig åskådningsmateriel är av stort värde även för elever, som varit ute i praktiskt arbete någon tid, tillstyrker kollegium för sin del de sakkunnigas förslag i detta avseende.

Statskontoret förutsätter, att lokaler och materiel vid den yrkesundervisningsanstalt, till vilken sjömansavdelningen anslutes, i största möjliga omfattning utnyttjas även för nämnda avdelning, så att anordnande av nya lokaler och anskaffande av ny materiel så långt detta är görligt undvikes. Om, såsom fallet är i Göteborg, navigationsskola finnes å orten, torde även sådan skolas resurser i fråga om dyrbarare åskådningsmateriel m. m. böra begagnas.

Beträffande frågan om *statsbidrag* till kostnader för inrättande och drift av sjömansskolor ha de sakkunniga utgått ifrån, att staten skulle fastställa vissa statsbidragsgrunder, varemot initiativet till inrättande av dylika skolor i de enskilda fallen skulle ankomma på huvudman för kommunal yrkesundervisningsanstalt eller central verkstadsskola.

Vad angår själva grunderna för statsbidrag, ha de sakkunniga förordat tillämpning i huvudsak av de grunder som gälla för statsbidrag till centrala verkstadsskolor. Härom anföra *de sakkunniga*.

Enligt kungörelsen angående statsunderstöd till *kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning* utgår — under det att skollokaler, deras möblering, uppvärmning och belysning måste bekostas helt av skolans huvudmän — statsbidrag till kommunala lärlings- och yrkesskolor samt verkstadsskolor med högst två tredjedelar av utgående arvoden åt lärarna, dock högst med i författningen angivna belopp per undervisningstimme (lärlings- och verkstadsskolor 2 kronor 35 öre) samt med hälften, eller i undantagsfall intill två tredjedelar, av kostnaderna för undervisningsmateriel.

För de *centrala verkstadsskolorna* gälla väsentligt förmånligare bestämmelser. Sålunda bidrager staten med hälften av kostnaderna för anskaffning av undervisningslokaler samt lokaler för administration m. m. (dock ej kostnaderna för tomt och vissa ledningar), med högst hälften av kostnaderna för

anskaffning av inventarier och inredning för undervisningslokaler samt med nio tiondelar av kostnaderna för anskaffning av erforderlig första uppsättning av stadigvarande undervisningsmateriel (maskiner samt verktyg och dylikt). För det fall, att undervisningslokaler förhyras, bestämmer Kungl. Maj:t storleken av det statsbidrag (i regel hälften), som må utgå till hyreskostnaderna. I fråga om avlöningarna åt rektor och övriga lärare bidrager staten med belopp motsvarande hela avlöningskostnaderna, dock med viss i författningen angiven maximering. Till nödvändig nyanskaffning (komplettering) av maskiner utgår bidrag efter motsvarande grund, som gäller i fråga om anskaffande av en första uppsättning av undervisningsmateriel. Till underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel (inklusive bland annat komplettering av verktyg och dylikt) utgår bidrag med belopp, beräknat efter 70 kronor för elev och år, dock att bidraget ej må uppgå till högre belopp än som svarar mot huvudmannens verkliga kostnader för ändamålet under den tid bidraget avser. Vidare utgår statsbidrag till bestridande av kostnader för sjukvård åt eleverna med belopp, beräknat efter 10 kronor för elev och år, samt till gäldande av avgifter för obligatorisk olycksfallsförsäkring för eleverna med belopp motsvarande hela kostnaden härför. Statsbidrag till gäldande av övriga årliga kostnader för driften (administration m. m.) utgår med belopp, beräknat efter etthundra kronor för elev och år, dock att statsbidrag sammanlagt ej må uppgå till högre belopp än som svarar mot huvudmannens verkliga kostnader för ändamålet under den tid bidraget avser.

För vissa skolors yrkesavdelningar för flygmekaniker gälla särskilda bidragsgrunder, beslutade av 1943 års riksdag.

Då sjömansskolorna avses skola mottaga elever från hela landet och icke endast från vissa lokalt begränsade områden och sålunda få karaktär av riksskolor, torde det vara nödvändigt, för att den tilltänkta utbyggnaden skall komma till stånd och verksamheten säkerställas, att vederbörande kommuner åtminstone icke åsamkas mera väsentliga utgifter för ändamålet. Härutinnan vilja de sakkunniga åberopa grunderna för Kungl. Maj:ts beslut den 16 oktober 1942 angående statsbidrag till kvarnskolan i Mariestad och 1944 års riksdags beslut angående bidrag till anordnande av kurser för utbildning av elektriska installatörer. I båda fallen gälla, på grund av att vederbörande yrkesskolstyrelser ansetts icke utan vidare ha intresse av att anordna andra utbildningskurser än som motsvara det lokala behovet, förmånligare bidragsgrunder än för kommunala undervisningsanstalter i allmänhet och vad beträffar installatörskurserna till och med förmånligare än som gälla för centrala verkstadsskolor.

Att staten rörande de elektriska installatörskurserna helt påtagit sig driftkostnaderna och icke blott en större del av desamma sammanhänger även med att dessa kurser avse utbildning för ett yrke, beträffande vilket staten uppställer obligatoriska kompetenskrav.

När det gäller att bedöma bidragsgrunderna till de föreslagna utbildningsanstalterna för sjöfolk, har man att beakta, förutom deras tilltänkta karaktär av riksskolor, bland annat de särskilda bemanningsföreskrifterna för fartyg.

Bortsett från vissa föreskrifter angående befälet, radiotelegrafister och båtmän uppställs i den ifrågavarande lagstiftningen icke någon fordran på kompetens för den ena eller andra befattningen ombord. Sverige har emellertid ratificerat en internationell konvention bland annat rörande bemanningen av fartyg, visserligen under förbehåll för ratifikation av en hel del främmande länder. I konventionen lämnas föreskrifter bland annat rörande minimiantal av däcksbemanning, kvalifikationer för sådan bemanning samt proportionen

mellan mera eller mindre kvalificerade däcksmän. I sistnämnda hänseenden utgå bestämmelserna från att erforderlig yrkesfärdighet förvärvats under viss tids arbete till sjöss. Då den förutsatta mera allmänna anslutningen ännu icke ägt rum har konventionens bestämmelser rörande bemanningen åtminstone tills vidare icke införlivats med lagstiftningen i vårt land.

Om redan ett i författningssväg fastslaget kompetenskrav av den natur, som gäller i fråga om elektriska installatörsyrket, ansetts motivera särskilt förmånliga bidragsgrunder i fråga om kostnaderna för utbildningen för yrket, så synes det de sakkunniga uppenbarligen föreligga ett icke mindre fog för att på motsvarande sätt säkerställa utbildningsmöjligheterna för sjömansyrkets utövare, i fråga om vilka i anslutning till vad nyss nämnts, i trots av sjösäkerhetens fordringar, icke ifrågasatts annat kompetenskrav än som består i fordran å viss tids arbete i själva yrket men utan någon garanti vad beträffar kvaliteten av den utbildning som i arbetet erhålles.

De sakkunniga skulle anse härav motiverat, att för utbildningen finge avses statsbidrag enligt motsvarande, jämväl i detta fall förmånligare grunder, som gälla för elektriska installatörer, om icke särskild anledning föreläge för vissa kommuner att påtaga sig relativt avsevärda kostnader för utbildningen. Uppenbarligen är detta fallet med sådana större städer, som åtnjuta väsentliga fördelar i skatteinkomsthänseende av sjöfarten.

De sakkunniga ha med hänsyn härtill ansett sig kunna stanna vid förslag om statsbidrag för utbildningen enligt i huvudsak motsvarande grunder, som gälla för centrala verkstadsskolor.

I fråga om engångskostnaderna för inrättande av sjömansskolor innebär de sakkunnigas förslag alltså, att statsbidrag skulle utgå

dels till anskaffande av undervisningslokaler och lokaler för administration m. m. med belopp, motsvarande hälften av de kostnader för lokalernas uppförande eller förvärvande, som befinnas skäligen; i nämnda belopp inräknas icke kostnader för tomt eller framdragande av ledningar till tomtgränsen;

dels till anskaffande av den första uppsättningen av sådan stadigvarande undervisningsmateriel, som prövas erforderlig, med nio tiondelar av de styrkta kostnaderna;

dels ock till anskaffande av inventarier och inredning för undervisningslokaler med belopp, som Kungl. Maj:t finner skäligt bestämma i samband med beslut om statsbidrag till anskaffande av dylika lokaler, dock högst med hälften av de styrkta kostnaderna.

Tillämpade på de förutnämnda beräknade engångskostnaderna för inrättande av en sjömansskola, skulle statsbidraget till sådana engångskostnader för varje skola bli följande.

Undervisningslokaler (50 procent)	kronor	175 000
Undervisningsmateriel (90 procent)	»	137 700
Inventarier m. m. (50 procent)	»	14 500
	Summa kronor	327 200

Huvudmannens andel skulle bli 211 800 kronor.

Överstyrelsen för yrkesutbildning och statskontoret ha tillstyrkt de sakkunnigas förslag till statsbidrag, såvitt angår engångskostnaderna.

b. Årliga kostnader.

Årskostnaderna för driften av en fullständig sjömansskola beräkna de sakkunniga på följande sätt (avseende en skola i Stockholm).

Årliga kostnader.

1. <i>Avlöning till föreståndare och övriga lärare:</i>	
arvode till föreståndare	kronor 3 000
1 årsanställd lärare, ¹⁰ / ₁₁ av yrkeslärares avlöning 4 800 kronor + 64 procents rörligt tillägg	» 7 156
2 do	» 14 313
1 under tre månader anställd lärare à 650 kronor per månad	» 1 950
3 under tre månader anställda lärare à 650 kronor per månad	» 5 850
timlärare i maskinkunskap, 192 timmar à kronor 7: 60	» 1 459
timlärare i matematik, svenska och engelska språken, 642 timmar à kronor 7: 60	» 4 879
timlärare i yrkesräkning m. m. för kockelever, 74 timmar à kronor 7: 60	» 562
timlärare i författningskunskap, 224 timmar à kronor 7: 60	» 1 702
timlärare i hygien (sjuksköterska), 272 timmar à kronor 5: 53	» 1 504
timlärare i simning och livräddning, 141 timmar à kronor 5: 53	» 780
timlärare i gymnastik, 185 timmar à kronor 5: 53	» 1 023
föreläsare i hygien, 68 timmar à kronor 20: —	» 1 360
föreläsare i allmänna ämnen, 76 timmar à kronor 20: —	» 1 520
till avlöning åt vikarier under sjukdom	» 800
	kronor 47 858 ¹
2. <i>förhyrning av gymnastiksal, 164 timmar à kronor 3: — . . . . .</i>	» 492
3. <i>nyanskaffning (komplettering) av maskiner.</i> För de första åren torde sådan nyanskaffning icke bliva erforderlig; de sakkunniga hava därför icke beräknat något belopp för ändamålet.	
4. <i>underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel</i> och dylikt har räknats med 200 kronor per kurs för däckspersonal (6 kurser) och 500 kronor per kurs för maskinpersonal (6 kurser) samt 2 000 kronor för kokkurser under ett år eller sålunda tillhoppa för samtliga kurser	
	» 6 200
5. <i>sjukvård och olycksfallsförsäkring av eleverna.</i> De sakkunniga ha med ledning av vissa uppgifter från riksförsäkringsanstalten beräknat kostnaderna i form av premier för olycksfallsförsäkringar till 509 kronor. Till kostnaderna för sjukvård uppföras 640 kronor	
	» 1 149
6. <i>Övriga årliga kostnader (administration m. m.):</i>	
ersättning till skriv-, kassa- och bokföringsbiträde, 250 kronor per månad	kronor 3 000
ersättning till vaktmästare och materielvårdare, 300 kronor per månad	» 3 600
(hyra för gymnastiksal, se ovan)	
värme, lyse, el. kraft, lampor, proppar, underhåll m. m., omkring	» 19 000
renhållning, tvätt m. m.	» 1 300

¹ Reducerade i proportion till skillnaden i dyrortsavseende, skulle enligt de sakkunnigas beräkningar lönekostnaderna för en skola i Göteborg bli i runt tal 45 000 kronor samt i Hälsingborg och Kalmar cirka 42 500 kronor.

skrivmateriel, trycksaker, telefon, annonser, porton m. m.	kronor	2 000
premier för olycksfallsförsäkring av lärare och övriga anställda	»	200
till anskaffning av böcker m. m.	»	300
brandförsäkring	»	200
till onera, vatten, gårdsrenhållning m. m.	»	4 000
till diverse kostnader och oförutsedda utgifter uppföras här	»	5 034
	kronor	38 634

Summa årliga kostnader kronor 94 333

Statsbidrag till de årliga kostnaderna ha de sakkunniga förutsatt skola utgå med hela lönekostnaden och i övrigt enligt för centrala verkstadsskolor gällande grunder. Statsbidragsbeloppen skulle, tillämpade på förutnämnda beräkning av bruttokostnaderna för en sjömansskola i Stockholm, bli följande, nämligen

till avlöning åt föreståndare och övriga lärare; bidrag med belopp motsvarande hela avlöningskostnaden (punkt 1) utom avlöning till sjukvikarier 800 kronor	kronor	47 058
till förhyrning av gymnastiksal; bidrag beräknat motsvara hälften av kostnaderna (punkt 2)	»	246
till underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel o. d. (punkt 4); bidrag beräknat efter 70 kronor för elev och år (elevantalet = 702 elevmånader dividerat med 11, motsvarande antalet månader, som läsår omfattar vid central verkstadsskola) 64 elever	»	4 480
till sjukvård av elever; bidraget beräknat efter 10 kronor per elev och år (640 kronor), samt till gäldande av avgifter för obligatorisk olycksfallsförsäkring för eleverna, bidrag med belopp motsvarande hela kostnaden här för (punkt 5)	»	1 149
till gäldande av övriga kostnader för driften (administration m. m.) (punkt 6) (inkl. även ersättning till sjukvikarier) bidrag beräknat efter etthundra kronor för elev och år	»	6 400

Summa statsbidrag till årliga kostnader kronor 59 333

Huvudmannen skulle alltså komma att tillskjuta 35 000 kronor.

Arvode till föreståndaren har beräknats till 3 000 kronor eller sålunda till enahanda belopp, som utgår till rektorn vid de kommunala yrkesskolorna i Mariestad i hans egenskap tillika av föreståndare för kvarnskolan därstädes.

Lärarbehovet ha de sakkunniga beräknat sålunda: 1 årsanställd lärare i sjömanskap, sjömanslöjd, matematik, navigation och båtkunskap, 2 under tre månader anställda lärare i samma ämnen, 1 årsanställd lärare i maskinkunskap (teoretisk och praktisk), 1 under tre månader anställd lärare och erforderligt antal timlärare i sistnämnda ämne, 1 årsanställd lärare i matlagning m. m., 1 under tre månader anställd lärare i sistnämnda ämne, timlärare i yrkesräkning m. m. för kockpersonalen samt vidare erforderligt antal timlärare i matematik, svenska och engelska språken, författningskunskap, hygien, simning och livräddning, gymnastik, vartill kommer erforderligt antal föreläsare i hygien och allmänna ämnen.

Rörande avlöningarna till dessa lärare ha de sakkunniga ansett årsanställd lärare böra erhålla avlöning enligt motsvarande grunder, som gälla för icke

ordinarie sådan lärare i jämförliga ämnen vid vederbörande kommunala anstalt för yrkesundervisning, respektive centrala verkstadsskola med den jämkning likväl, som påkallas av skillnaden i tjänstgöringens omfattning. Månadsanställd lärares avlöning har likaledes ansetts böra utgå efter motsvarande grunder, som gälla för sådan lärare vid vederbörande kommunala anstalt för yrkesundervisning eller centrala verkstadsskola. För timplärare ha de sakkunniga ansett vissa bestämmelser i kungörelsen den 5 september 1942 (nr 787) angående ersättning åt biträdande lärare och timplärare vid de allmänna läroverken m. fl. statliga undervisningsanstalter böra analogivis i viss utsträckning komma i betraktande. De sakkunniga ha därvid utgått från avlöningen till timplärare vid de tekniska läroverken.

I sitt förslag till kungörelse om inrättandet av sjömansskola och om statsbidrag till sådan skola ha de sakkunniga under § 8 sammanfattat sitt förslag angående statsbidragets beräkning sålunda.

Statsbidrag till engångs- och årliga kostnader för undervisningen utgå efter samma grunder, som gälla i fråga om statsbidrag för motsvarande ändamål till central verkstadsskola, dock att statsbidrag till avlöning till föreståndare och övriga lärare utgår enligt bestämmelser, som Kungl. Maj:t meddelar efter förslag av överstyrelsen för yrkesutbildning.

I specialmotiveringen till kungörelseförslaget heter det rörande nämnda § 8 följande.

Innan närmare erfarenhet vunnits angående verksamheten med hänsyn till antalet kurser samt föreslagen undervisningsplan med timplan och kursfördelning, torde med avseende å sjömansskola icke böra i författningsväg fastställas generella föreskrifter i avseende å lönerna till lärare i viss motsvarighet till bestämmelserna i § 5 kungörelsen angående statsbidrag till centrala verkstadsskolor.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har tillstyrkt de sakkunnigas förslag medan *statskontoret* rest invändningar mot detsamma, i vad avser utformningen av statsbidraget till läralöner och rektorsarvode. Statskontoret anför i nämnda avseenden följande.

Statskontoret vill beträffande statsunderstödet till läralöner erinra, att staten för närvarande icke lämnar bidrag till särskilt arvode åt lärare, vilken tjänstgör såsom föreståndare för avdelning vid kommunal yrkesskola eller central verkstadsskola. Anledning synes icke föreligga att från denna regel göra undantag för avdelning, vid vilken sjömansutbildning skulle äga rum. Ej heller kan statskontoret finna motiverat, att statsbidraget till timpläraryrvoden skulle utgå med samma belopp för veckotimme som vid de tekniska läroverken, vilkas undervisning ligger på ett avsevärt högre plan än den utbildning, varom här är fråga. Frågan om de grunder för statsbidraget till läralöner, som i övrigt böra tillämpas, ha de sakkunniga icke närmare berört. I betänkandet har endast gjorts det allmänna uttalandet, att statsbidrag till sjömansskola bör utgå enligt i huvudsak motsvarande grunder som gälla för centrala verkstadsskolor. I § 8 förslaget till kungörelse angående inrättandet av sjömansskola

och angående statsbidrag härför föreskrives, att statsbidrag till engångs- och årliga kostnader för undervisningen skall utgå efter samma grunder som gälla i fråga om statsbidrag för motsvarande ändamål till central verkstadsskola, dock att statsbidrag till avlöning åt föreståndare och övriga lärare skall utgå enligt bestämmelser, som Kungl. Maj:t meddelar efter förslag av överstyrelsen för yrkesutbildning. En kompletterande utredning rörande detta spörsmål torde böra äga rum, innan förslag i ärendet framlägges för riksdagen. Statskontoret föreställer sig, att man därvid bör antingen — såsom skett vid de centrala verkstadsskolorna — fixera ett visst årsbelopp till lärarlönerna vid varje avdelning eller ock — i likhet med vad som gäller vid yrkesskolorna — låta statsbidraget utgå efter visst belopp per undervisningstimme.

De sakkunnigas förslag i övrigt har icke föranlett någon erinran från statskontorets sida.

Riksräkenskapsverket har framfört erinringar av samma art som statskontoret gentemot de sakkunnigas förslag till statsbidrag till lärarlöner.

För den lägre yrkesundervisning, vartill bidrag utgå från anslag under åttonde huvudtiteln, gälla i huvudsak två olika statsbidragssystem. Enligt det ena av dessa, vilket avser den kommunala och enskilda yrkesundervisningen, utgår statsbidrag till avlöning åt rektor och övriga lärare med vissa belopp per undervisningstimme — för närvarande 2 kronor 35 öre vid flertalet skoltyper — samt med ett procentuellt bidrag — för närvarande hälften och i undantagsfall intill två tredjedelar — till undervisningsmateriel. Det andra statsbidragssystemet är det, som gäller för centrala verkstadsskolor. Dessa åtnjuta statsbidrag enligt väsentligt förmånligare grunder än de, som gälla för kommunala yrkesskolor i allmänhet. Grunden till de centrala verkstadsskolornas mera gynnade ställning i statsbidragshänseende är den, att dessa skolor äro avsedda för sådan ungdom inom geografiskt vidsträckt område, i regel landstingsområden, för vars yrkesutbildning icke är sörjt eller ansetts böra sörjas genom primärkommuners eller enskilda industriföretags initiativ. Beträffande de sjömannaskolor, varom nu är fråga, är avsikten den, att de icke skola få ett lokalt begränsat rekryteringsområde utan vara öppna för ungdom från hela landet. Med hänsyn härtill ha de sakkunniga ansett rimligt, att statsbidrag må utgå enligt gynnsammare grunder än de, som gälla för den lokala yrkesundervisningen, och i stället förordat, att statsbidrag skulle utmätas i huvudsak enligt de för centrala verkstadsskolor gällande föreskrifterna. Jag har för egen del funnit de sakkunnigas motivering för detta förslag bärande och tillstyrker i princip, att sistnämnda föreskrifter läggas till grund för bestämmandet av storleken av statens bidrag till sjömannaskolor. Såsom närmare torde framgå av det följande, synas dock modifikationer i vissa avseenden erforderliga.

I fråga om statsbidrag till engångskostnader biträder jag i likhet med statskontoret de sakkunnigas förslag, vilket innebär tillämpande av samma grunder för statsbidrag, som gälla för centrala verkstadsskolor. Härvid förutsätter

Departementschefen.

jag i likhet med statskontoret, att lokaler och materiel vid den yrkesundervisningsanstalt, till vilken sjömansavdelningen anslutes, i största möjliga omfattning utnyttjas även för nämnda avdelning, så att anordnande av nya lokaler och anskaffande av ny materiel så långt som möjligt undviks. Största varsamhet synes vidare vara av nöden i fråga om anskaffande av dyrbar åskådningsmateriel. Härvid böra exempelvis beaktas förefintliga möjligheter att utnyttja navigationsskolornas resurser, i den mån sådan skola finnes å orten.

Enär de sakkunniga i första hand tänkt sig sjömansskolorna förlagda till vissa större städer med under normala förhållanden goda inackorderingsmöjligheter, ha de ansett elevinternat som regel icke erforderliga, särskilt som de förutsatt, att eleverna skulle få tillfälle till billiga måltider på skolan i samband med skeppskockutbildningen. De sakkunniga ha likväl förutsatt, att möjligheter skola föreligga för Kungl. Maj:t att, därest anordnandet av elevinternat med hänsyn till lokala förhållanden skulle finnas erforderligt, medgiva statsbidrag därtill enligt för elevinternat vid centrala verkstadsskolor gällande grunder. Jag instämmer för egen del i vad de sakkunniga sålunda anfört.

Beträffande frågan om statsbidrag till årliga driftkostnader av olika slag tillstyrker jag i likhet med statskontoret de sakkunnigas förslag utom i vad angår statsbidrag till rektorsarvode och lärarlöner. Det synes visserligen skäligt, att något statsbidrag må utgå till särskilt arvode åt den lärare, som förordnas till föreståndare för fullständig sjömansskola; jag anser mig dock icke kunna tillstyrka ett högre statsbidrag än 1 800 kronor för år. Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår, innebär de sakkunnigas förslag ett statsbidrag av 3 000 kronor för år. Vad angår lärarlönerna i övrigt, synes det av tekniska skäl icke möjligt att direkt tillämpa statsbidragsbestämmelserna för centrala verkstadsskolor. Därtill kommer att de kursplaner, jag i det föregående förordat, endast äro avsedda att till en början tillämpas försöksvis. Med hänsyn härtill och till vad statskontoret i ämnet anfört, torde statsbidraget till lärarlöner tills vidare böra utgå efter samma grunder som bestämts för den s. k. kvarnskolan i Mariestad, d. v. s. med belopp, motsvarande hela avlöningskostnaden, dock högst 50 procent utöver vad som i sådant hänseende skolat utgå enligt bestämmelserna i kungörelsen den 4 november 1921 (nr 705) angående statsunderstöd till kommunala och enskilda skolor för yrkesundervisning.

Staten torde alltså, på sätt jag i det föregående förordat, böra understödja anordnandet av yrkesutbildning för sjöfolk av manskapsgrad genom ett system med statsbidrag. Initiativ till upprättandet av de särskilda sjömansskolorna åter får ankomma på skolornas blivande huvudmän. Härvid förutsättes, att Kungl. Maj:t i de enskilda fallen på ansökan av vederbörande medgiver inrättandet av statsunderstödd sjömansskola och beslutar rörande statsbidrag till engångskostnaderna.

De statsbidragsgrunder, varom i det föregående varit fråga, ha avsett egent-

liga sjömansskolor, vilka skola vara öppna för elever från hela riket. I detta sammanhang vill jag erinra om de möjligheter att tillgodose ett mera lokalt behov av sjöfolksutbildning, som numera föreligga genom den Kungl. Maj:t av riksdagen tillagda befogenheten att efter prövning i varje särskilt fall medgiva understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning jämväl till utbildning i andra yrken än sådana, som äro att hänföra till hantverk, industri, handel eller husligt arbete.

6. Utbildningsbehovets omfattning och antalet erforderliga sjömansskolor.

De sakkunniga ha med ledning av tillgängliga uppgifter sökt siffermässigt uppskatta behovet av utbildningsmöjligheter. De ha därvid räknat med en årlig nyrekrytering till yrket av 3 000 sjömän. Normalt skulle alltså krävas samma antal utbildningsmöjligheter. Beräkningen har emellertid enligt de sakkunniga mest teoretiskt intresse, då det ju icke vore fråga om obligatoriskt deltagande i utbildningskurserna och många sjömän säkerligen icke ville underkasta sig den uppoffring av tid och pengar, som ett kursdeltagande måste medföra sett på kort sikt. Därtill komme behovet av kompletterande utbildning beträffande sjömän av något äldre årgångar, vilka med den brist på kvalificerade arbetsledare såsom timmermän och båtsmän samt deras motsvarigheter i fartygens maskinavdelningar, som under senare tid rått, icke erhållit tillräcklig handledning i utförandet av vissa sjömansarbeten och dylikt, som ankomme på en god sjöman att kunna. Hur stor kontingent av sjömän av de båda nämnda kategorierna, som kunde påräknas för kursverksamheten, läte sig icke på förhand beräkna. Emellertid föreläge grundad anledning att antaga, att deltagarantalet icke kunde förväntas bli alltför stort, om icke någon direkt och påtaglig fördel därav stode att vinna för vederbörande. Härvid syntes icke återstå annan utväg än överenskommelse avtalsvägen mellan vederbörande fackorganisationer.

De sakkunniga förklara sig hålla bestämt före att, för att syftet med de föreslagna åtgärderna skulle kunna nås fullt ut, en sådan överenskommelse mellan fackorganisationerna måste komma till stånd.

En fullständig skola enligt de sakkunnigas förslag skulle i överensstämmelse med det tidigare anförda för varje år lämna plats för 90 elever av kategorien däckspersonal, lika många av maskinpersonalen, 48 av kökspersonalen, eller sålunda för tillhoppa 228 elever av samtliga kategorier varje år.

De sakkunniga beräkna, att fyra fullständiga sjömansskolor skola visa sig erforderliga. I första hand hade sakkunniga därvid räknat med Stockholm, Göteborg, Hälsingborg och Kalmar såsom lämpliga förläggningsorter. Om alla fyra skolorna komme till stånd, skulle plats beredas för 912 elever per år, vilket antal väl icke skulle täcka det teoretiska behovet men syntes de sak-

kunniga motsvara det praktiska behovet under normala förhållanden under förutsättning, att intresset för saken från vederbörande fackorganisationers sida medförde sådan överenskommelse som nyss nämnts.

Remissyttrandet.

Göteborgs fartygsbefälhavareförening föreslår, att antalet skolor redan från början bestämmes till sex.

Svenska sjöfolksförbundet. Det hade varit önskvärt, att de sakkunniga på ett mera påtagligt sätt än som skett kunnat anvisa utvägar till att möjliggöra för sjömännen att i största utsträckning tillgodogöra sig den yrkesundervisning som förslaget innebär. En ung sjömans kontantinkomster äro under normala förhållanden icke av den storleksordningen, att han kan förväntas ha ekonomiska möjligheter att uppehålla sig vid en skola i land någon längre tid och hans intresse härför kan icke förväntas vara stort om han icke därmed kan påräkna någon egentlig valuta för sin extra möda och sina kostnader. De sakkunniga rekommendera för sin del att överenskommelse i nu angivet syfte ingås mellan de fackliga organisationerna, och sannolikt är väl att så i viss mån skall kunna ske, men ett ännu effektivare sätt att uppnå mera allmän anslutning från sjömännen till yrkesskolekurserna skulle varit högeligen önskvärt.

Direktionen för navigationsskolan i Kalmar. Med tanke på den bristande villighet, som förefinnes inom de flesta yrkeskategorier mot att nedlägga kostnader på frivillig vidareutbildning inom yrket utan att denna medför några bestämda och påtagliga förmåner, borde den av de sakkunniga antydda överenskommelsen mellan vederbörande fackorganisationer bära närmare utredas och preciseras.

Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse. Styrelsen vill bestämt ansluta sig till de sakkunnigas uppfattning, att syftet med de föreslagna åtgärderna icke kan nås fullt ut, så framt icke direkta och påtagliga fördelar tillförsäkras dem som genomgått kurserna. Dessa förmåner måste vinnas genom en överenskommelse avtalsvägen mellan vederbörande fackorganisationer.

Så länge kurserna icke äro obligatoriska för alla sjömän av manskapsgrad, är det enligt styrelsens mening oavvisligen nödvändigt, att de sjömän, som avslutat kurserna, vid anställning och befordran principiellt beredas företräde framför jämnåriga eller yngre yrkeskamrater, vilka ej deltagit i kurserna. Angeläget är å andra sidan, att äldre sjömän, vilka bakom sig ha lång praktisk erfarenhet, icke otillbörligt skjutas åt sidan, samt i allmänhet att duktiga sjömän, vilka sakna fallenhet för studier, icke få sin arbetshåg och frimodighet stäckt.

Länsstyrelsen i Uppsala finner inrättandet på en gång av fyra egentliga sjömansskolor vara väl mycket. I avvaktan på erfarenheten av denna alldeles nya utbildning borde två skolor — förslagsvis en på ost- och en på västkusten — eller högst tre skolor kunna anses tillfyllest. Att pröva sig fram vore alltid klokt, och ingenting försattes ju genom en början i blygsammare skala.

Länsstyrelsen i Kalmar understryker att intresset för yrkesutbildningen och elevanslutningen till sjömansskolorna givetvis hängde nära samman med frågan om de ekonomiska förmåner för sjöfolket som en yrkesutbildning kunde komma att medföra. En överenskommelse härom mellan vederbörande fackorganisa-

tioner hade syns länsstyrelsen därför böra komma till stånd, innan förslag i ämnet förelades riksdagen.

Länsstyrelsen i Visby delar de sakkunnigas uppfattning att för erhållande av nöjaktig anslutning till den föreslagna yrkesutbildningen överenskommelse med vederbörande fackorganisationer torde bli av nöden angående de fördelar utbildningen skulle medföra för vederbörande.

Kommerskollegium anför. De sakkunniga ha vid yrkesutbildningens planläggning antagit inrättande av fyra sjömansskolor, där plats kunde beredas sammanlagt 912 elever per år. Med hänsyn till att den årliga nyrekryteringen till yrket uppgår till 3 000, kan det ifrågasättas huruvida denna platstillgång kommer att täcka det praktiska behovet. Denna fråga är för närvarande ytterst svårbedömlig, men kollegium finner övervägande skäl tala för att ytterligare en fullständig sjömansskola bör komma till stånd.

För den händelse en femte skola icke skulle befinnas erforderlig, föreslår kollegium en uppdelning av en av de fyra skolorna i en skola för däck- och kökspersonal och en skola för maskinpersonal för att därigenom bättre kunna tillgodose olika landsdelars behov.

Under den antagna förutsättningen att de föreslagna yrkeskurserna komma att ingå som ett naturligt led i sjömannens utbildning, har direktionen för navigationsskolan i Kalmar uttalat sig för, att godkänd genomgång av de båda yrkeskurserna för däckspersonal borde medföra lättmatroskompetens respektive matroskompetens. En sådan sammankoppling av utbildning och kompetens har uppenbarligen förefallit direktionen önskvärd vid jämförelse med handelsflottans befälsutbildning, där utbildning och kompetens har ett naturligt direkt samband. De sakkunniga ha emellertid avstått från att taga ställning till kompetensfrågan och i detta hänseende inskränkt sig till att hänvisa till överenskommelser avtalsvägen mellan vederbörande fackorganisationer. Ett skäl härför torde ha varit det läge, vari frågan om bemanningen å handelsfartyg för närvarande befinner sig. Som de sakkunniga framhållit, har denna fråga varit föremål för internationell reglering i 1936 års förslag till sjöarbetstids- och bemanningskonvention. I detta förslag angivas vissa krav på däcksmansks yrkesduglighet. Enligt det på grundval av detta konventionsförslag av 1936 års sjöarbetstids- och bemanningssakkunniga framlagda förslaget till bemanningsförordning skulle dock alltjämt den normala vägen till formell yrkeskompetens för sjöfolk i manskapsställning vara enbart fullgörande av viss sjötjänst.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har funnit det av de sakkunniga föreslagna antalet skolor — fyra till att börja med — lämpligt.

Statskontoret har ifrågasatt, huruvida icke statens medverkan vid yrkesutbildningen av sjöfolk i manskapsgrad åtminstone till en början bör inskränkas till understödande av allenast en eller två särskilda yrkesavdelningar för sjömän.

Såsom kommerskollegium framhåller, är frågan om den omfattning, i vilken utbildningsmöjligheter böra tillhandahållas, för närvarande ytterst svårbedömlig. Från samhällets och sjöfartsnäringens sida föreligger, såsom av det föregående framgått, otvivelaktigt ett starkt intresse av att sjöfolket i största möjliga utsträckning förskaffar sig den utbildning, som avses med de tilltänkta anordningarna. De sakkunniga ha beräknat nyrekryteringen till sjömansyrket

Departementschefen.

till omkring 3 000 sjömän om året. De ha dock icke ansett erforderligt att till en början i grundläggande kurser tillhandahålla mer än 186 elevplatser per skola, d. v. s. för fyra skolor tillhopa 744 elevplatser, allt per år räknat. De sakkunniga ha visserligen räknat med att ytterligare parallellavdelningar skola kunna inrättas inom ramen för skolornas kapacitet, men denna platsreserv torde i första hand komma att utnyttjas för påbyggnadskursernas del. Antalet 744 motsvarar drygt fjärdedelen av utbildningsbehovet, sådant det kan beräknas enbart med hänsyn till nyrekryteringen. Till detta behov kommer åtminstone under en första tid behovet av elevplatser även för sjömän som, ehuru de varit sysselsatta i yrket under jämförelsevis lång tid, kunna vilja komplettera sina färdigheter i den grundläggande kursen, härvid förutsatt att de icke fylla fordringarna för inträde i påbyggnadskursen. Tillräckliga hållpunkter för en sannolikhetsuppskattning av antalet sådana sjömän per år föreligga icke.

De sakkunniga samt flera av de myndigheter och organisationer, som yttrat sig i ärendet, ha med styrka framhållit, att de utbildningsmöjligheter, som äro avsedda att tillskapas genom ifrågavarande åtgärder, icke torde komma att röna avsedd efterfrågan, med mindre ett avtal — eller eventuellt en lagstiftning — kommer till stånd, varigenom fullgjord yrkesutbildning förbindes med vissa förmåner vid arbetsanställning inom sjöfarten. Frågan om eventuell lagstiftning i ämnet lämnar jag i detta sammanhang å sido. Däremot finner jag angeläget understryka önskvärdheten av att frivilliga överenskommelser av angiven innebörd komma till stånd.

Det är enligt min mening icke lämpligt att i förväg fastläsa sjömansskolororganisationen inom en begränsad yttre ram. Därest anställningsvillkoren för yrkesutbildade sjömän avtalsmässigt regleras på sätt jag antytt, förefaller det icke osannolikt, att utbildningsanstalter erfordras i större omfattning än vad de sakkunniga angivit såsom troligt. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra, på vilka orter och till vilket antal sjömansskolor må komma till stånd. Givet är, att varsamhet därvid bör iakttagas i syfte att förhindra utbyggandet av en överdimensionerad organisation. En viktig synpunkt är även, att olika landsdelars utbildningsbehov tillgodoses så rättvist som möjligt.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att stadsfullmäktige i Stockholm, Göteborg, Hälsingborg och Kalmar tillstyrkt eller lämnat utan erinran de sakkunnigas förslag i vad det avser skolornas förläggning, men att starkt intresse för att få sjömansskola förlagd till hemkommunen anmälts även av Malmö, Oskarshamn och Sundsvall. Vidare har länsstyrelsen i Karlskrona — under framhållande dels av den erfarenhet inom förevarande utbildningsområde, som förefinnes inom örlogsflottan, dels hurusom viss båtmateriel och undervisningsmateriel inom flottan kunde utnyttjas för utbildningen — ifrågasatt såsom förläggningsplatser för sjömansskolor — förutom Stockholm och Göteborg — jämväl Karlskrona samt möjligen Malmö och Härnösand. Länsstyrelsen i Gävleborgs län anser det böra undersökas, i vad mån en sjömans-

skola för sjöfolket i nedre Norrland kan inrättas vid länets landstings centrala verkstadsskola i Tönshammar invid Söderhamn eller å annan plats inom nedre Norrland. Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse ger uttryck för en liknande ståndpunkt. Länsstyrelsen i Västernorrlands län anser det vara i hög grad önskvärdt, att en av skolorna förlägges till Norrland och föreslår, att möjligheterna härför närmare undersökas. — För egen del är jag icke beredd att nu taga ställning till frågan, på vilka orter sjömansutbildning bör komma till stånd. Såsom jag förut framhållit, torde Kungl. Maj:t framdeles få fatta beslut härom.

7. Särskild yrkesutbildning för den mindre sjöfarten och fisket.

De sakkunniga ha i sitt betänkande berört en den 27 november 1944 dagtecknad framställning från *Göteborgs och Bohus läns landstings finansberedning*, vari hemställts om omorganisation av verkstadsskolan i Lysekil för arbetslös ungdom till en central verkstadsskola, antingen fristående eller ansluten till centrala verkstadsskolan i Uddevalla. Skolan skulle enligt detta förslag inriktas på utbildning av dels sjömän för den mindre sjöfarten och fisket och dels båtbyggare. Kostnaderna beräknas (frånsett stipendier) sålunda:

Engångskostnader.

	Staten kronor	Landstinget kronor	Summa kronor
Byggnadsarbeten	205 000	205 000	410 000
Nyanskaffn. av materiel	101 547	11 283	112 830
» » inventarier	10 859	14 139	24 998
Summa	317 406	230 422	547 828

Årskostnader.

Staten kronor	Landstinget kronor	Summa kronor
121 582: 45	16 927: 25	138 509: 70

Kursplanerna, vilka uppgjorts i samråd med de sakkunniga, upptaga för sjömän två slag av kurser, dels för yngre och dels för äldre (18—30 år).

De förra kurserna avse *dels* utbildning för menig sjöttjänst under tre perioder, varje period om 3 1/2 månader, med lika långt uppehåll mellan perioderna för att bereda tillfälle till praktik inom yrket, *dels* ock utbildning till befäl (fiske-skepparexamen) i två, huvudsakligen teoretiska påbyggnadskurser, vardera omfattande 5 veckor, med viss tid för praktik mellan kurserna.

I kurserna för äldre avses skola meddelas undervisning för fiskeskepparexamen samt viss motorskötärbildning i två kurser om 3 och 2 månader med visst uppehåll mellan kurserna för praktisk tjänst. Dessa kurser omfatta — liksom de nämnda påbyggnadskurserna för yngre sjömän — med hänsyn till sitt ändamål i övervägande grad teoretisk undervisning.

Undervisningstidens fördelning på olika ämnen i de fem för yngre avsedda kurserna (betecknade 1—5) framgår av följande sammanställning.

	Praktisk undervisning i kurserna				Teoretisk undervisning i kurserna					
	1	2	3	S:a	1	2	3	4	5	S:a
1. Sjömanskap	—	—	—	—	10	10	—	14	14	48
2. Sjömansslöjd	160	161	—	321	—	—	—	—	—	—
3. Navigation	—	10	20	30	—	15	25	60	60	160
4. Båtkunskap (livbåtsövn.)	30	10	—	40	—	—	—	—	—	—
5. Materialvård och varukännedom	25	15	10	50	10	10	10	16	16	62
6. Matematik	—	—	—	—	25	20	15	30	30	120
7. Författningskunskap	—	—	—	—	—	—	20	24	24	68
8. Hygien	—	—	—	—	10	10	—	12	12	44
9. Simning, gymnastik	45	45	45	135	—	—	—	—	—	—
10. Föreläsningar	—	—	—	—	—	2	2	4	4	12
11. Svenska språket	—	—	—	—	15	13	—	10	10	48
12. Engelska språket	—	—	—	—	—	—	—	30	30	60
13. Motorlära	—	30	525	555	—	—	48	—	—	48
14. Fysik med el-lära	—	148	—	148	25	30	—	—	—	55
15. Matlagning	320	161	—	481	25	10	—	—	—	35
16. Telegrafi (signalering)	20	20	—	40	—	—	—	—	—	—
Summa	600	600	600	1 800	120	120	120	200	200	760

Ämnesfördelningen i kurserna för äldre sjömän skulle bli följande.

	Praktiskt arbete	Teori	Summa
	t i m m a r		
<i>1:a året.</i>			
Svenska	—	30	30
Matematik	—	50	50
Hygien	—	24	24
Föreläsningar	—	12	12
Författningskunskap	—	20	20
Sjömanskap	—	30	30
Engelska	—	30	30
Navigation	—	48	48
Sjömansslöjd	60	—	60
Materialvård och varukännedom	48	36	84
Motorteknik	60	20	80
Elektroteknik	20	10	30
Gymnastik, simning och livräddning	38	—	38
Summa	226	310	536
<i>2:a året.</i>			
Svenska	—	20	20
Matematik	—	60	60
Hygien	—	20	20
Föreläsningar	—	8	8
Författningskunskap	—	48	48
Engelska	—	30	30
Navigation	30	60	90
Signalering	40	—	40
Gymnastik, simning och livräddning	24	—	24
Summa	94	246	340
Tillhoppa	320	556	876

Beträffande utbildningen av båtbyggare anföres i kursplanen bland annat.

Skoltidens längd utsträcker till 3 år (varav ett år vid olika varv), vilket kan anses vara ett minimikrav för utbildning av båtbyggare.

För att utföra gesällarbete kan eleven dessutom, om han så vill, kvarstå i skolan ytterligare ett år, så att utbildningstiden sammanlagt skulle bli 4 år, motsvarande t. ex. utbildningen av möbelsnickare till gesällkompetens.

Beträffande utbildningen kan anföras följande.

Efter en första undervisning under 3 månader i grundläggande snickeri, varvid avses att bibringa eleven en första kunskap i verktygens handhavande och skötsel samt i träslöjdens grundelement, fortsättes utbildningen i skolans båtbyggeri med enklare uppgifter.

Under följande hösttermin är eleven anställd vid varv för byggande av fiskefartyg eller andra större båtar. Arbetsuppgifterna äro vid dessa varv för den yngre arbetskraften av enklare slag, varför det är lämpligt att redan på detta tidiga stadium låta eleven komma i beröring med denna art av yrkets utövning.

Efter ytterligare ett års utbildning vid skolan utlånas eleven under en vårtermin till varv, som bygger mindre båtar, varigenom hans erfarenheter bli mera allsidiga. Genom att vårterminen är säsong för byggare av mindre båtar, torde någon svårighet med elevernas placering ej föreligga.

En sista hösttermin vid skolan användes till mera självständiga uppgifter och under denna tid genomgår eleven även utbildning i segelmakeri och fartygsriggning.

Denna sista utbildning kan lämpligen ske på så sätt att 2 elever under cirka 1 månad handledas av läraren i sjömanskap för sjömännen.

De sakkunniga framhålla beträffande ifrågavarande förslag, såvitt detsamma avser utbildning av sjömän, att de funnit detsamma väl ägnat att läggas till grund för en försöksverksamhet, parallell med den av de sakkunniga förordade yrkesutbildningen i egentliga sjömansskolor. De betona även, att otvivelaktigt ett starkt behov gjorde sig gällande av en för fisket och den mindre sjöfarten anpassad yrkesutbildning. En sjöman på ett litet fartyg med få besättningsmän måste sålunda vara insatt, icke bara i däckstjänst utan även i maskineriets skötsel och i matlagning.

Remissyttranden.

Svenska västkustfiskarnas centralförbund yttrar. De sakkunnigas förslag synas välbetänkta för sjömannens del men kunna icke tillfredsställa fiskarens behov och tillgodose denna yrkesgrupps intresse. Visserligen äro sjömannens och fiskarens yrken besläktade med varandra men sjömännen och fiskarna arbeta och leva dock under vitt skilda förhållanden. Utbildningen för dessa båda yrkesgrupper måste också i väsentliga delar bli olika. Genom sitt förslag ha de sakkunniga endast snuddat vid ett problem, som i framtiden torde komma att få mycket stor betydelse för den svenska fiskerinäringen. Förbundet finner tveksamt, huruvida de föreslagna anordningarna för fiskarens del ens i stora drag äro att rekommendera. Under erinran om, att antalet yrkesfiskare i riket enligt 1942 års officiella statistik uppgick till 14 980 och antalet binäringsfiskare till 9 750, föreslår förbundet att — jämte frågan om fiskarens allmänna och medborgerliga bildning — spörsmålet om deras yrkesutbildning snarast måtte bli föremål för allsidig och ingående utredning.

Fiskerintendenten i västerhavets distrikt anför bland annat. Den undervisning, som för närvarande kan komma i fråga för havsfiskare, är dels undervisning i navigation, dels undervisning avseende fiskerilära och allmänbildande ämnen. Vad angår navigationsundervisning ha sedan länge med statsunderstöd ambulatoriska kurser anordnats på olika fiskelägen och fiskeskepparexamen av såväl 1:a och 2:a klass kunnat avläggas vid dem. Nyligen ha även av nautiska brevskolan i Göteborg och Hermods korrespondensinstitut i Malmö anordnats brevkurser i navigation avsedda för studiecirklar av fiskare under lämpliga ledare. Flera dylika studiekurser ha anordnats på västkusten och omfattats med mycket stort intresse. Efter genomgången sådan kurs kunna fiskare emellertid enligt nu gällande bestämmelser ej avlägga fiskeskepparexamen av 1:a klass i sina hemorter utan endast vid statsunderstödd anstalt för navigationsundervisning. Tillfälle till navigationsundervisning gives fiskare även vid folkhögskolorna i Grebbestad och Tyft. Jag finner det ej påkallat att vid ytterligare någon fast skola anordna navigationsundervisning för fiskare. Det råder ej tvivel om att navigationsundervisning dels genom ambulatoriska kurser dels genom studiecirklar under lämplig ledning är den undervisningsform, som bäst lämpar sig för fiskare och som av dessa föredrages. Kurser av ifrågasvarande slag böra därför från statens sida stödjas i den mån så erfordras, såväl ekonomiskt som organisatoriskt.

Svenska ostkustfiskarnas centralförbund åberopar ett av förbundets studienämnd avgivet yttrande, vari framhålles, att de sakkunnigas utredning mycket litet berör fisket. Nämnden uttalar sig för en fiskarefolkhögskola och yrkar, att en förnyad utredning angående en sådan skola måtte komma till stånd genom vederbörande centrala myndighet. I avvaktan på inrättandet av en sådan skola ifrågasättes anordnande vid redan befintliga folkhögskolor av särskild fiskareavdelning eller fiskelinje.

Fiskerintendenten i österhavets distrikt anför sammanfattningsvis efter att ha framställt vissa erinringar mot de sakkunnigas förslag, att han med erinringarnas framställande icke avser att motverka anordnandet på försök av vissa föreslagna kurser men lutar åt uppfattningen att de sakkunnigas förslag, om de omsättas i praktiken, antagligen icke komma att bli av någon större betydelse för ostkustens fiskare, i varje fall icke för dem som ägna sig åt enbart fiske eller fiske jämte jordbruk.

Länsstyrelsen i Göteborg framhåller, att icke av förslaget framgår, huruvida de sakkunniga avsett, att de ambulerande navigationskurser för fiskare, som länsstyrelsen under en lång följd av år anordnat med bidrag av statsmedel, skola fortsätta eller icke. Med hänsyn härtill har länsstyrelsen velat framhålla, att den utbildningsverksamhet, som förslaget omfattar, icke gör dessa ambulerande navigationskurser överflödiga. Just genom sin ambulatoriska karaktär kunna dessa kurser på ett för fiskarbefolkningen i de särskilda orterna bekvämt sätt och utan nämnvärd kostnad för kursdeltagarna tillgodose dessas behov av kunskap i navigation. Länsstyrelsen förutsätter därför, att även om det av de sakkunniga framlagda förslaget genomföres, statsbidrag till av länsstyrelsen anordnade ambulerande navigationskurser alltjämt får utgå.

Styrelsen för Göteborgs och Bohus läns folkhögskola i Grebbestad framhåller, att, om sakkunnigas förslag vinner riksdagens godkännande, uppstår otvivelaktigt en viss konkurrens, som måhända kan leda till att folkhögskolan i Grebbestad måste nedlägga sin navigationsavdelning.

Styrelsen för Billströmska folkhögskolan framhåller, att det torde vara synnerligen optimistiskt att räkna med ett 15-tal elever i de tre 3 1/2 månaderskurserna. Då eleverna dessutom mellan kurserna skulle praktisera 3 1/2 månader synas ännu större svårigheter möta att få det stipulerade antalet elever.

Överstyrelsen för yrkesutbildning finner i likhet med de sakkunniga det efter samråd med dem utarbetade förslaget till utbildning av menigt sjöfolk för den mindre sjöfarten och fisket väl ägnat att läggas till grund för en försöksverksamhet och tillstyrker i anslutning härtill, att möjlighet beredes till undervisning för fiskeskepparexamen. Överstyrelsen förordar därjämte att en yrkesavdelning för båtbyggare alltfört är förlagd till skolan i Lysekil. Överstyrelsen tillråder emellertid icke att frågan om skolans erkännande som central verkstadsskola avgöres i nu förevarande sammanhang. Styrelsen har sålunda ansett en viss erfarenhet av utbildningen böra vinnas, innan slutlig ståndpunkt i denna fråga tages. Skolan torde tills vidare böra benämnas »sjömansskolan i Lysekil» och särskilda anslag till skolans inrättande och drift liksom även till stipendier åt eleverna anvisas i likhet med vad fallet är beträffande flygmekanikerskolan i Mölndal.

Lantbruksstyrelsen anför i huvudsak följande. De sakkunnigas förslag synas i första hand avse att tillgodose handelsflottans personal med utbildningsmöjligheter, under det att till fiskarens behov av utbildning endast tagits hänsyn, i den mån densamma ansetts kunna tillgodoses genom åtgärder, som huvudsakligen avse handelsflottans personal av manskapsgrad.

De sakkunniga framhålla, att stora likheter förefinnas mellan sjömannens och fiskarens yrke. Detta är sant, dock endast till en viss grad. Fiskarena, och det gäller särskilt de fiskare, som ägna sig åt havsfiske, måste visserligen vara goda sjömän men utom de färdigheter, som vanliga sjömän böra besitta, måste fiskarena dessutom behärska hela det komplex av kunskaper och erfarenheter, som äro nödvändiga för själva fångandet av fisken samt för fångstens behandling och avsättning. På ett handelsfartyg äro vidare göromålen vanligen uppdelade på däck-, maskin- och kökspersonal. Utom ifråga om de största fiskefartygen, förekommer ingen dylik specialisering av personalen inom fisket. Dessa förhållanden göra, att fiskarens yrkesutbildning måste vara betydligt mer mångsidig än sjömannens. Härtill kommer, att fiskerinärningen arbetar under helt olika förhållanden i olika delar av landet, samt att olika fiskare inom samma trakt ofta ägna sig åt olika fisken. Inom ett område såsom t. ex. i Bohuslän är sålunda högsjöfiske med långväga fiskefärder det dominerande, i andra områden är åter strandfisket det viktigaste. Tydligt är även, att de problem en sötvattensfiskare ställs inför äro helt olika dem, som möta en kust- eller havsfiskare. Här nämnda förhållanden göra, att yrkesundervisning åt fiskare i stor utsträckning måste lämpas efter det slag av fiske, som eleverna ägna sig åt eller komma att ägna sig åt. Yrkesundervisningen för fiskare måste därför också vara betydligt mera differentierad än för sjömän i egentlig mening.

De sakkunniga framhålla, att sjömännen på handelsflottan ha svårigheter att begagna sig av de bildningsmöjligheter, som stå i land arbetande befolkningsgrupper till buds, på grund av att sjömännen endast för kortare tidsperioder vistas i land. Detsamma kan sägas vara fallet med de fiskare, som bedriva högsjöfiske, det vill säga en betydande del av västkustens fiskare. Vad den övriga delen av fiskarbefolkningen beträffar, är även denna ofta missgynnad uti nu ifrågavarande hänseende i förhållande till andra befolkningsgrupper. Fiskarena ha nämligen i regel en mycket lång arbetsdag, som lämnar

ringa tid övrig för bildningsverksamhet. Dessutom äro fiskarens boplatser ofta isolerat belägna. Ett mycket svårt hinder för bildningsverksamheten bland fiskarna utgöra även de mycket knappa ekonomiska villkor, under vilka denna befolkningsgrupp under normala förhållanden i allmänhet lever. Samtidigt må emellertid framhållas, att fisket flerstädes är rätt säsongbetonat och att under perioderna mellan fiskesäsongerna ganska goda tillfällen till bildningsverksamhet kunna erbjudas, om förutsättningar därför i övrigt föreligga. Trots sistnämnda ur här ifrågavarande synpunkter i viss mån gynnsamma förhållande måste det dock anses befogat, att särskilda åtgärder vidtagas för tillgodoseende av fiskarens och då framför allt fiskarungdomens behov av såväl yrkesutbildning som allmän och medborgerlig bildning. Tydligt är dock, att dessa åtgärder i mycket måste bli av annan art än de, som avse bildningsverksamheten bland handelsflottans personal.

Av den lämnade översikten över de ämnen, som skulle ingå i undervisningen vid skolan i Lysekil framgår, att undervisningen skulle omfatta huvuddelen av de ämnen, som böra ingå i utbildningen av besättningsmän på mindre fartyg, alltså även på fiskefartyg, däremot saknas ett flertal ämnen, som måste anses nödvändiga för speciellt fiskarens yrkesutbildning, såsom t. ex. hydrografi, fiskeribiologi, redskapslära m. fl.

Såsom framgår av de uppgjorda kursplanerna är avsikten vidare, att undervisningen vid skolan i Lysekil skall avbrytas med vissa mellanrum för att giva eleverna tillfälle till praktik. Denna princip kan måhända lämpligen tillämpas beträffande ett flertal yrken, men så är ej förhållandet i fråga om fisket. Fiskarena på varje båt äro nämligen organiserade i fasta lag, vart och ett bestående av ett visst antal män i förhållande till båtens storlek och det fiske, som laget huvudsakligen bedriver. För att överhuvudtaget kunna aktivt deltaga i fisket måste man alltså vara medlem i ett fiskelag. Det är därför tydligt, att det måste stöta på mycket stora svårigheter för en medlem i ett dylikt lag att under olika perioder flera månader i följd vara borta från fisket. Skall han ej strand-sätta hela laget, måste han tydligen sätta en man i sitt ställe, och att finna en sådan, som endast för vissa månader vill vikariera, kan givetvis vara mycket svårt.

Skall skolan i Lysekil kunna få någon betydelse för fiskarens utbildning fordras alltså enligt lantbruksstyrelsens mening, dels att undervisningen kommer att omfatta även ämnen speciellt avsedda för fiskarens yrkesutbildning, dels att undervisningen koncentreras till en enda sammanhängande kurs.

Av vad ovan anförts framgår emellertid att, även om undervisningen vid Lysekilsskolan kan omläggas på sätt, som ovan antytts, yrkesskolundervisningen för fiskare därmed ingalunda kan anses tillgodosedd.

Av vad ovan framhållits torde framgå, att föreliggande förslag endast i ringa grad kan få betydelse för fiskarbefolkningen. Då emellertid, som ovan antytts, verksamheten för yrkesutbildning bland fiskarbefolkningen säkerligen lämpligast bör följa andra linjer än motsvarande verksamhet bland sjömännen, anser lantbruksstyrelsen sig i detta sammanhang icke böra framlägga några positiva förslag, detta så mycket mindre som, innan dylika förslag kunna framläggas, frågorna rörande fiskareutbildningen synas böra underkastas en förnyad utredning under hänsynstagande till nu rådande förhållanden.

Av de yttranden, som avgivits av fiskerinäringens organisationer, fiskerintendenterna och lantbruksstyrelsen, synes framgå, att föreliggande förslag till

skolanordningar icke motsvarar fiskerinäringens behov ifråga om kursinnehåll och undervisningens yttre organisation. Beträffande undervisningens ändamålsenlighet med hänsyn till den mindre sjöfartens behov föreligga visserligen icke några negativa uttalanden, men det torde likväl icke kunna ifrågasättas att på grundval av den föreliggande utredningen förorda upprättandet av en särskild sjömansskola endast för nämnda ändamål.

En omorganisation av verkstadsskolan i Lysekil i enlighet med det framlagda förslaget synes under sådana förhållanden icke böra ifrågasättas. Förslaget avser visserligen allenast en försöksanordning, men det synes med hänsyn till den ståndpunkt, fiskerinäringens målsmän intagit, icke tillrädligt att nedlägga avsevärda belopp på en försöksutbildning, som måhända komme att visa sig mindre ändamålsenlig.

Med anledning av de i vissa remissyttranden uttalade önskemålen om en förnyad utredning rörande anordnandet av yrkesutbildning för fiskare, vill jag erinra, att en sådan utredning nyligen igångsatts inom jordbruksdepartementet. Det förefaller icke uteslutet, att verkstadsskolan i Lysekil framdeles skall kunna i någon form inlemmas i den kursorganisation, som kan komma att bli resultatet av denna utredning.

8. Anslagsberäkningar.

a. Anslag till bidrag till inrättande och drift av sjömansskolor.

De sakkunniga ha, med utgångspunkt från att fyra fullständiga sjömansskolor komma att inrättas, beräknat statsbidraget till engångskostnader för inrättande av sjömansskolor — bortsett från kostnader för elevinternat — till i runt tal 1 540 000 kronor.

Kostnaderna för statsbidrag till driften av fyra fullständiga sjömansskolor, förlagda till Stockholm, Göteborg, Hälsingborg och Kalmar, beräkna de sålunda:

Stockholm	kronor	59 300
Göteborg	»	56 500
Hälsingborg	»	54 000
Kalmar	»	53 500
<hr/>		
Summa kronor		223 300

Jag har i det föregående i huvudsak tillstyrkt de sakkunnigas förslag till grunder för statsbidrag till sjömansskolor. Emellertid har jag icke ansett tillrädligt att begränsa skolorganisationens yttre omfattning. Anslagsbehovet låter sig med hänsyn härtill icke exakt beräkna. Vad särskilt angår nästa budgetår, kan det icke nu förutsägas, på vilka orter och i vilken omfattning sjömansskolor kunna komma att under året vara i verksamhet. Även om det får anses angeläget att yrkesutbildningen för sjömän kommer i gång i full utsträckning snarast möjligt, torde anslagsbelastningen under det första verksamhetsåret

Departementetschefen.

likväl sannolikt bli relativt måttlig för att sedermera successivt öka. Med hänsyn härtill torde det förslagsanslag till bidrag till driften av sjömansskolor, som torde böra anvisas under rubriken »Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning», icke för nästa budgetår böra uppföras med högre belopp än 100 000 kronor. Under samma rubrik torde vidare böra uppföras ett förslagsanslag till bidrag till inrättande av sjömansskolor; anslagsbehovet för nästa budgetår under detta anslag torde med hänsyn bland annat till att statsbidrag till engångskostnader avses skola utbetalas först i mån av byggnadsarbetenas fortgång, kunna uppskattas till 150 000 kronor.

I bilagan åttonde huvudtiteln till årets statsverksproposition hemställer jag, att för riksdagen måtte framläggas förslag om anvisande av medel i enlighet med vad jag sålunda förordat.

2. Anslag till stipendier m. m.

De sakkunniga förutsätta, att undervisningen i sjömansskola i regel skall vara avgiftsfri i överensstämmelse med vad som gäller för centrala verkstadsskolor. De sakkunniga föreslå även, att stipendier må kunna utgå till skolornas elever. Beträffande denna fråga anför de sakkunniga bland annat.

De sakkunniga hava ingående övervägt frågan om stipendier av statsmedel åt eleverna i sjömansskolorna för mötande av det understödsbehov under kurstiden, som kan väntas i största utsträckning föreligga. Nuvarande bestämmelser angående statsbidrag till elevstipendier vid statsunderstödda kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning, vilka genom särskild författningsföreskrift gjorts tillämpliga även beträffande centrala verkstadsskolor, medgiva icke tilldelning av stipendium av statsmedel till annan elev än sådan, som deltagar i sammanhängande kurs med heldagsundervisning om minst fem månader. Redan på grund härav kunna dessa bestämmelser icke utan vidare, såsom skett beträffande centrala verkstadsskolorna, göras tillämpliga på sjömansskolorna med den omfattning som är föreslagen beträffande flertalet kurser vid dessa skolor. Emellertid har i statsverkspropositionen, åttonde huvudtiteln, till 1945 års riksdag i samband med förslag om höjning av stipendiebeloppen för de olika behovsgraderna ifrågasatts jämväl sådan ändring av bestämmelserna, att stipendier skola kunna utgå även till elever i kortare kurser. Härutinnan åberopas ett förslag av överstyrelsen för yrkesutbildning, som i sådant hänseende anført bland annat följande: »En koncentrerad, kompletterande yrkesutbildning vid särskilda kurser för lärlingar eller yrkesmän under en kortare tid än fem månader kan förvisso vara av stor betydelse, och värdet av denna utbildningsform ökas väsentligt, om kursutbildningen får återkomma ett par gånger under utbildningstiden. Denna växelundervisning synes värd all uppmuntran och kurser av liknande art skulle med fördel kunna anordnas för lärlingsutbildning även inom andra än hantverksyrken.» Den av överstyrelsen i anslutning till nämnda uttalande föreslagna författningstexten (§ 3 mom. 2) lyder sålunda: »Överstyrelsen för yrkesutbildning äger medgiva, att stipendium jämväl må utgå till elev i sådan kortare yrkesutbildningskurs med heldagsundervisning, som på ett betydelsefullt sätt kompletterar i näringslivet eller eljest pågående eller genomgången praktisk yrkesutbildning men som med

hänsyn till sitt ändamål icke behöver omfatta fem månader eller mera.»¹ Det synes de sakkunniga, som om de i det föregående föreslagna kurserna för sjömän med hänsyn till deras allmänna karaktär och omfattning vore att inbegripa under kurser, som av överstyrelsen sålunda avsetts.

I fråga om stipendiernas storlek förorda de sakkunniga, att det högsta stipendiebeloppet bestämes till 90 kronor i månaden i enlighet med det förslag, som av överstyrelsen för yrkesutbildning framlades i samband med anslagsäskandena, avseende innevarande budgetår (jfr 1945 års åttonde huvudtitel, s. 506 ff.).

De sakkunniga föreslå vidare, att särskilda medel skola anvisas till nedsättning av resekostnaderna för de sjömän, som besöka sjömansskolor. I detta hänseende anföra de sakkunniga följande.

Såsom en följd av den ekonomiska krisen under förra hälften av 1930-talet tillkom det medgivande, som alltjämt gäller för sjömän i utrikes fart, att i vissa fall komma i åtnjutande av reduktion till hälften av eljest gällande biljettpris å svenska järnvägar — statens såväl som enskilda — samt å fartyg i fart mellan svenska fastlandet och Gotland. Nu gällande bestämmelser i ämnet innefattas i Kungl. Maj:ts brev till statskontoret den 7 juni 1940 och den 21 februari 1941. Genom dessa bestämmelser är sjöman — så länge av riksdagen beviljat anslag står till föfogande — tillförsäkrad förmånen av femtio procents reduktion av eljest gällande biljettpris för resa, som han »under anställning eller i anslutning till anställning å svenskt handelsfartyg i utrikes fart» företager i tredje klass å järnväg eller motsvarande klass å fartyg mellan svenska fastlandet och Gotland i följande fall, nämligen *dels* vid resa till hemorten a) i samband med semester eller eljest beviljad tjänstledighet efter en anställningstid å samma fartyg eller hos samme redare av minst 5 månader, dock endast en gång under varje 5-månadersperiod av anställningstiden, b) i fall av hyresavtals upphörande på grund av fartygets uppläggning, c) vid entledigande på grund av sjukdom, d) vid entledigande i fall, då det visas vara en välfärdsfråga för vederbörande att bliva fri från anställningen ombord; *dels* vid resa från hemorten, efter vistelse därstädes i ovan angivna fall, för återinträde i anställningen eller tillträde av annan anställning hos samma redare; *dels ock* — i fråga om sjöman, som jämlikt § 31 sista stycket befälsförordningen anstälts såsom fartygs- eller maskinbefäl utan att vara därtill behörig enligt de i förordningen eljest föreskrivna villkoren och som frånträder anställningen i hamn, där behörigt befäl kan anskaffas — vid resa till hemorten eller till hamn, där ny hyra må kunna erhållas.

Det synes de sakkunniga av omständigheterna starkt motiverat, att denna rätt till nedsättning i biljettpriset utsträcker att gälla även i fråga om sjöman, som efter att hava blivit antagen till elev i sjömansskola företager resa från hemorten eller avmönstringsorten i Sverige för att inställa sig vid skolan. Motsvarande rätt synes böra tillkomma honom jämväl i fråga om återresa från skolan efter slutad kurs. Statens utgifter härför torde per år icke komma att överstiga 5 000 kronor. Ifrågavarande kostnader torde böra få utgå av det under tionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till beredande av billigare biljettkostnader för sjöfolk vid resor till och från hemorten i vissa fall.

¹ Sedan 1945 års riksdag godtagit ifrågavarande förslag, har kungörelse numera utfärdats i ämnet (S. F. S. 1945: 572).

De sakkunnigas förslag ha tillstyrkts i flertalet remissyttranden. *Statskontoret* har dock — med hänsyn till att tiderna för ifrågavarande yrkesutbildning i allmänhet avsevärt skulle komma att understiga 5-månadersgränsen — förklarat sig hysa starka betänkligheter mot att möjlighet till erhållande av stipendium skulle öppnas för deltagarna i dessa kurser. Förslaget om nedsättning av biljettpriserna vid resor till och från kurserna har statskontoret med hänsyn till konsekvenserna avstyrkt. *Riksräkenskapsverket* har, med hänsyftning på sistnämnda förslag, förklarat sig anse, att samtliga kostnader för sjöfolkets utbildning borde redovisas skilda från andra kostnader.

Departementschefen.

Jag ansluter mig till de sakkunnigas uttalande, att ifrågavarande undervisning i princip bör vara avgiftsfri. Vad frågan om stipendier angår, förordar jag, att sådana må vid de av mig ifrågasatta kurserna, oberoende av deras längd, utgå enligt samma grunder som vid annan yrkesutbildning. Frågan om vilka grunder, som i sådant avseende böra gälla för nästa budgetår, är emellertid ännu icke färdigberedd. I avbidan på att så skall bli fallet torde under åttonde huvudtiteln i riksstatsförslaget böra uppföras ett förslagsanslag till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesutbildning: Stipendier åt elever vid sjömansskolor med ett beräknat belopp av 50 000 kronor.

Med hänsyn till angelägenheten av att redan yrkesutövande sjömän i största möjliga utsträckning skola finna med sin fördel förenligt att genomgå kurser i sjömansskola, anser jag mig böra tillstyrka förslaget, att sjöman skall kunna erhålla nedsättning till hälften av sina resekostnader till och från kursorten. Kostnaderna härför torde böra bestridas från vederbörande stipendieanslag.

II. Sjöfolkets allmänna och medborgerliga bildning.

Inledning.

I *utredningsdirektiven* för de sakkunniga anförde dåvarande chefen för ekklesiastikdepartementet bland annat.

De former, under vilka den fria och frivilliga folkbildningsverksamheten för närvarande bedrivs, äro väsentligen anpassade för människor med stationär vistelse och yrkesutövning i land. För sjömannen, som större delen av året uppehåller sig ombord på fartyg och under vistelsen i land ofta icke kan nå sin hemort, möta stora svårigheter att tillgodogöra sig de bildningsanstalter, som stå landbefolkningen till buds. Av betydelse i detta sammanhang är även yrkets utpräglade karaktär av säsongarbete och anställningarnas relativt korta varaktighet. Alla dessa omständigheter synas påkalla en viss differentiering av bildningsarbetets organisation med hänsyn till förevarande kår. Det torde vara tydligt, att vad som här i synnerhet erfordras är, att bildningsmöjligheterna göras mera lättillgängliga i rent yttre, lokalt avseende, och att de ekonomiska svårigheter, som för sjömän i särskild grad göra sig gällande i fråga om deltagande i ett på land anordnat studiearbete, minskas. Jag föreställer mig, att

staten måste vara beredd på att för en bildningsverksamhet på detta område göra jämförelsevis större uppoffringar än för det fria och frivilliga folkbildningsarbetet i övrigt och även att i ganska stor utsträckning gå utanför de vanliga understödsformerna.

Det torde icke vara uteslutet att för ledningen av ifrågavarande bildningsarbete en särskild institution måste inrättas. Jag betraktar det emellertid som en fördel, om verksamheten kunde inlemmas i den nuvarande folkbildningsorganisationen och omhändertagas av något dess organ.

För egen del anföra *de sakkunniga* inledningsvis.

När de sakkunniga ansett en verklig och gedigen yrkesutbildning utgöra ett viktigt bidrag till sjömanskårens lyftning, så innebär icke detta, att de se lösningen av hela frågan i anordnandet av sådan utbildning. Det har synts de sakkunniga lika angeläget, att de i utbildningsväg föreslagna anordningarna kompletteras med åtgärder med mera omedelbart allmänbildande syfte. Härvid erbjuder sig utvägen av en lämplig utveckling av sjömansbibliotekets verksamhet samt av den kursverksamhet, som alltjämt, ehuru i mindre omfattning, ombesörjes dels av svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse och dels gemensamt av arbetarnas bildningsförbund och svenska sjöfolksförbundet, ävensom av den studiecirkelverksamhet som, efter initiativ ur sjömannens egna led, bedrivs av de nämnda förbunden. I samband härmed ha de sakkunniga beaktat de möjligheter, som korrespondensundervisningen innebär. Slutligen anse de sakkunniga, i anslutning till ett uppslag av sjömansutredningen av 1931, de möjligheter som vissa svenska sjömansläsrum i utlandet innebära för en organiserad föreläsningsverksamhet för sjöfolket i utrikes fart, böra på lämpligt sätt tillvaratagas. De sakkunniga ha ansett erforderligt, att för hela den ifrågavarande verksamheten inrättas ett sammanhållande och samordnande organ.

De sakkunnigas förslag.

De sakkunnigas förslag innebär i sammandrag följande.

a. Ökning av det årliga statsbidraget till sjömansbiblioteket från 10 000 kronor till 35 000 kronor, anvisande av ett årligt anslag av 10 000 kronor till svenska bibliotek i utländska hamnstäder samt anskaffande av handbibliotek för fartyg och studiehem för en kostnad av 50 000 kronor (engångsanslag);

b. statsbidrag till kursverksamhet för en beräknad årlig kostnad av 40 600 kronor samt engångsanskaffning av materiel till dylik kursverksamhet för en kostnad av 10 500 kronor;

c. statsbidrag till studiecirkelverksamhet ombord för en beräknad årlig kostnad av 12 000 kronor;

d. utbildande av lärare och studieledare för studiecirklar; kostnaden härför beräknas till 5 000 kronor för år;

e. anställande av folkbildningsinstruktörer i vissa hamnstäder; beräknad årskostnad 19 200 kronor;

f. anordnande av en central ledning av bildningsverksamheten; årskostnad 21 000 kronor, engångskostnad 3 000 kronor;

g. bidrag till föreläsningsverksamhet i utländska hamnar; beräknad kostnad 5 000 kronor för år.

S a m m a n f a t t n i n g s v i s innebär förslaget i kostnadshänseende anvisande av 63 500 kronor i engångsanslag och 147 800 kronor i årliga anslag.

a. Biblioteksverksamheten.

För svenska sjömansbiblioteket har Kungl. Maj:t den 20 januari 1930 meddelat bestämmelser, vilka i huvudsak innebära följande.

Svenska sjömansbiblioteket har till uppgift att bereda svenska sjömän tillgång till litteratur för studier i skilda ämnen och för bildande läsning i allmänhet samt för rekreation och förströelse och skall därvid i möjligaste mån samarbeta med andra föreningar och institutioner, som bedriva biblioteksarbete eller annan bildningsverksamhet bland sjömän. Biblioteksverksamheten omfattar dels en huvuddepå i Göteborg, dels, i den mån tillgängliga medel det möjliggöra, filialdepåer i andra hamnstäder, dels från dessa depåer utsända vandringsbibliotek. All bokutlåning är kostnadsfri.

Det närmaste överinseendet över bibliotekets verksamhet handhaves av en styrelse, vilken består av en av skolöverstyrelsen utsedd ordförande samt 8 ledamöter, vilka för en tid av två år utses, en av Sveriges redareförening, en av Sveriges fartygsbefälsförening, en av svenska maskinbefälsförbundet, en av svenska sjömansunionen¹, en av svenska eldarunionen¹, en av svenska kyrkans missionsstyrelse, en av arbetarnas bildningsförbund och en av Sveriges allmänna biblioteksforening.

Styrelsen har sitt säte i Göteborg, där i regel styrelsens sammanträden skola hållas.

Huvuddepån fungerar som central för utsändande av vandringsbibliotek och, i den mån förhållandena så medgiva, för direkt utlåning av böcker, som behövas i studiesyfte. Därjämte bör, om så ske kan, i samband med denna anordnas lärum för sjömän med en för dem avpassad handboksamling.

Filialdepåer med helt eller delvis samma uppgifter som huvuddepån anordnas till antal och på platser, som styrelsen finner lämpligt.

Vandringsbibliotek utsändas från huvud- eller filialdepåerna till svenska fartyg med företrädare för fartyg, som idka långfart. Därvid bör tillses, att för varje fartyg en lämplig person åtager sig att ansvara för vandringsbibliotekets skötsel.

Vandringsbibliotekens sammansättning bestämmes av bibliotekarien vid huvuddepån eller vederbörande filialdepå, om möjligt efter samråd med den, som åtagit sig att ansvara för vandringsbibliotekets skötsel.

Vandringsbiblioteken skola under hela den tid, de finnas på ett fartyg, hållas tillgängliga för utlåning på bestämda tider minst två gånger i veckan.

Beträffande statsunderstöd till sjömansbiblioteket gäller sedan år 1930, att sådant må utgå med dubbelt så stort belopp som det tillskott för bibliotekets utveckling och vård, vilket av andra än statsmedel lämnas för år, för vilket statsunderstöd sökes, dock högst med 10 000 kronor för år. Vidare har föreskrivits, att minst 4/5 av beviljat statsunderstöd skall användas för bokanskaffning och för bibliotekets underhåll samt att statsunderstödet icke må användas till arvoden eller ersättningar åt biblioteksstyrelsens ordförande eller ledamöter.

¹ Sedan svenska sjömansunionen och svenska eldarunionen numera sammanslagits till svenska sjöfolksförbundet, utser sistnämnda förbund 2 styrelseledamöter.

Beträffande bibliotekets verksamhet inhämtas av de sakkunnigas framställning bland annat.

Sjömansbiblioteket är sedan år 1935 utan ersättning inrymt i Dicksonska folkbibliotekets lokaler. Som bibliotekarie tjänstgör dettas chefsbibliotekarie, och vid bibliotekets skötsel biträder annan personal vid Dicksonska biblioteket. Det av sjömansbiblioteket disponerade utrymmet är emellertid i knappaste laget och torde inom en nära framtid oundgängligen behövas för Dicksonska bibliotekets egna behov. Några filialdepåer av den typ, som gällande bestämmelser avse, ha av ekonomiska skäl icke blivit upprättade vare sig i hemlandet eller i utländska hamnar. Däremot ha som förmedlingsstationer för vandringsbibliotek utnyttjats svenska sjöfolksförbundets ombudsmannaexpeditioner (i hemlandet) och de av svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse anordnade sjömansläsrummen (såväl i hemlandet som i utlandet).

Sjömansbibliotekets bokbestånd, som den 1 maj 1932 uppgick till 4 780 band, hade vid utgången av budgetåret 1943/44 vuxit till 31 831 band. Det kan anmärkas, att under senare år ett ganska betydande antal böcker måste avskrivas, sedan vederbörande vandringsbibliotek gått förlorat på grund av det läntagande fartygets förlisning. Intill utgången av budgetåret 1943/44 ha på så sätt icke mindre än 213 vandringsbibliotek förlorats. Sjömansbiblioteket har emellertid med undantag för helt få fall av respektive rederier hållits skadeslöst för förlusten.

Sjömansbibliotekets verksamhet har uteslutande avsett utsändandet av vandringsbibliotek. Av de 3 601 vandringsbibliotek, som under åren 1935/44 utsänts till fartyg inom handelsflottan, ha 2 458 eller något mer än två tredjedelar direkt utlämnats till fartyg i Göteborgs hamn, medan 715 eller omkring en femtedel utsänts genom förmedlingsstationer i hemlandet och 428 eller något mindre än en åttondel utsänts genom förmedlingsstationer i utlandet.

De huvudsakliga bidragsgivarna till sjömansbibliotekets verksamhet ha under de gångna åren varit svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse och svenska sjöfolksförbundet. Under senare år har därtill kommit Sveriges redareförening, varjämte vid olika tillfällen enskilda givare bidragit med avsevärda belopp.

Bibliotekets omkostnader uppgingo för budgetåret 1943/44 till 40 665 kronor, varav 33 568 kronor till bokinköp och bokbindning, 3 593 kronor till arvoden, 1 190 kronor till bokskåp och 2 314 kronor till frakter och övriga omkostnader.

I fråga om biblioteksverksamheten för sjömän anför de sakkunniga för egen del följande.

Den verksamhet, som bedrivs av sjömansbiblioteket, har enligt de sakkunnigas mening i stort sett motsvarat sitt syfte. En allmän utökning av bibliotekets resurser, däri inräknat en förstärkning av personalen och en förbättring av bibliotekets lokaler, synes emellertid nödvändig, om biblioteket skall kunna fylla de krav, som framför allt en utvidgad kurs- och studiecirkelverksamhet bland sjöfolket kan komma att ställa. Även vissa nya verksamhetsformer torde böra prövas.

De sakkunniga föreslå inga principiella förändringar i sjömansbibliotekets nuvarande organisation. Av praktiska och ekonomiska skäl synas för närvarande några egentliga filialdepåer icke böra upprättas. Arbetet med sammansättningen av vandringsbiblioteken bör som hittills vara centraliserat till huvuddepån i Göteborg. Den nu föreliggande svårigheten att vid förmedlings-

stationerna tillmötesgå från låntagarnas sida framställda önskemål om viss sammansättning av vandringsbiblioteken blir mindre framträdande, om sjömansbibliotekets verksamhet, såsom nedan föreslås, utvidgas till att även omfatta utsändande — och tillhandahållande genom förmedlingsstationerna — av särskilda studiebibliotek i sådana ämnen, som kunna förväntas vara av speciellt intresse för sjöfolket. De sakkunniga förutsätta vidare, att de större förmedlingsstationerna skola sättas i tillfälle att disponera över ett relativt omfattande lager av vandringsbibliotek med därav följande större urvalsmöjligheter för låntagarna. Vad förmedlingsstationernas antal beträffar, förutsätta de sakkunniga, att förmedlingsstationerna i utlandet, för närvarande 11, där så lämpligen kan ske, utökas.

I anslutning härtill ha de sakkunniga diskuterat lämpligheten av att upp-
rätta lokala sjömansbibliotek för utlåning av böcker till sjömän som vistas i land. Det har därvid syntts de sakkunniga tydligt, att en effektiv utlånings-
verksamhet av detta slag skulle komma att kräva så stora kostnader för såväl bokinköp och lokaler som personal, att den redan med hänsyn härtill icke låte sig anordna. Enligt de sakkunnigas mening skulle den icke heller vara erforderlig. Det behov av lånemöjligheter, som förefinnes, torde bättre tillgodoses genom att redan befintliga lokala bibliotek göras tillgängliga även för sjömän utan hemortsrätt i vederbörande kommun. Det torde icke kunna föranleda några allvarligare erinringar, om som villkor för statsunderstöd till kommunala och med dem likställda folkbibliotek liksom till biblioteksverksamhet i sammanhang med studiecirkelarbete föreskrevs, att sjömän, som tillfälligt vistades inom vederbörande kommun, erhöle rätt till boklån på enahanda villkor som gälla för kommunens egna invånare. Det synes icke obilligt, att sjömännen, som endast undantagsvis kunna utnyttja sin lånerätt i hemortskommunens bibliotek, på detta sätt kompenseras för de lånemöjligheter de gå förlustiga.

De sakkunniga utgå sålunda från att sjömännen under vistelse i land i största möjliga utsträckning för sin bokförsörjning böra hänvisas till de resurser, som stå medborgarna i gemen till buds. I vissa fall torde det emellertid vara nödvändigt att göra avsteg från denna principiella ståndpunkt. Vid befintliga eller blivande studiehem för sjömän förefinnes sålunda ett behov av böcker för läsning på stället, som endast undantagsvis kan tillgodoses med utnyttjande av de reguljära bibliotekens resurser. Det synes de sakkunniga rimligt, att styrelse för studiehem, där statsunderstödd kursverksamhet bedrives, skall genom sjömansbibliotekets förmedling kunna erhålla en handbokssamling av samma typ som de sakkunniga föreslå skola ställas till förfogande för därtill lämpade fartyg.

Vad de sakkunniga här ha yttrat angående sjömännens bokförsörjning i land gäller förhållandena i hemlandet. Vad utlandet beträffar må erinras om att läsrum med tillgång till svenska böcker och tidningar finnas anordnade i anslutning till de svenska sjömanskyrkorna. Av den utredning om utlands-svenskarna, som år 1941 avgavs av socialstyrelsen (st. off. utr. 1941: 36), framgår emellertid, att understöd med statsmedel erfordras, om någon effektiv biblioteksverksamhet av detta slag skall kunna komma till stånd. Skolöverstyrelsen har också i anslutning till nämnda utredning föreslagit ett årligt statsanslag för ändamålet av högst 10 000 kronor. Anslag skulle utgå med förslagsvis högst 1 000 kronor per folkbibliotek och 300 kronor per skolbibliotek, och för understöd skulle krävas, att ett minst lika stort belopp tillsköttes av andra intresserade parter (församling, förening), liksom att biblioteket hölles gratis tillgängligt för utlåning för alla svenskar på platsen. Beträf-

fande bibliotek, som ägdes av annan korporation än svensk utlandsförsamling, borde vidare föreskrivas — i viss analogi med vad gällande biblioteksförfattning stadgar beträffande folkbibliotek, som äges av lokal förening — att biblioteket skulle stå under en styrelse, i vilken chefen för vederbörande svenska officiella representation i landet, efter prövning av bibliotekets ändamålsenlighet, utsett minst en ledamot. De sakkunniga vilja för sin del förorda förslaget som synes ägnat att främja också sjöfolkets intressen.

I syfte att främja det organiserade studiearbetet ombord föreslå de sakkunniga, att sjömansbiblioteket utvidgar sin verksamhet till att omfatta utsändande dels av särskilda studiebibliotek av vandringsbibliotekstyp, dels av fasta handboksbibliotek avsedda för fartyg med därför lämpade lokaler.

»Studiebiblioteken» äro avsedda att innehålla litteratur i anslutning till bestämda studieämnen. I första hand böra ifrågakomma sådana ämnen, som mera allmänt äro föremål för studier ombord, såsom sjömanskap, motorlära, engelska språket, svenska språket, matematik, astronomi, författningskunskap, ekonomisk geografi, hälsolära. Varje bibliotek beräknas komma att omfatta ett tiotal band. Till skillnad från de övriga vandringsbiblioteken, som sammansätts individuellt med hänsynstagande till eventuellt framställda önskemål, skulle studiebiblioteken till sin sammansättning vara standardiserade och finnas i förråd åtminstone på de större förmedlingsstationerna. Som de sakkunniga ovan påpekat, skulle möjligheten att erhålla studiebibliotek på förmedlingsstationerna göra behovet av dessas utbyggande till verkliga filialdepåer mindre trängande. Enligt de sakkunnigas mening skulle studiebiblioteken jämväl kunna komma till användning vid den i land förekommande kursverksamheten för sjömän.

Med förebild hämtad från norska och i viss mån också danska förhållanden förorda de sakkunniga vidare, att fartyg, som har särskilda lokaler för studiearbetet eller eljest med hänsyn till lokaliteterna ombord befinnes därför lämpat, utrustas med ett fast handboksbibliotek. De fasta biblioteken böra tillhandahållas genom sjömansbiblioteket, som i fortsättningen bör sörja för att utkommande arbeten av lämplig typ tillföras biblioteken och tillse, att föråldrade arbeten utrangeras. Som de sakkunniga ovan nämnt, synas liknande handboksamlingar böra tillhandahållas studiehem, där statsunderstödd kursverksamhet bedrivs. Enligt ett av bibliotekarien vid sjömansbiblioteket uppgjort förslag skulle en lämplig handbokssamling kunna erhållas för ett pris av cirka 400 kronor. De sakkunniga räkna med att cirka 125 fartyg och studiehem skola utrustas med dylika handbokssamlingar. Den sammanlagda kostnaden härför uppgår till cirka 50 000 kronor. Det torde emellertid vara skäl att fördela kostnaderna på flera år och de sakkunniga föreslå därför, att 10 000 kronor årligen under de närmaste 5 åren måtte utgå för detta ändamål. De årliga anslagen torde böra anvisas såsom reservationsanslag.

De årliga kostnaderna för sjömansbiblioteket beräkna de sakkunniga till 45 000 kronor, varav staten borde bidra med 35 000 kronor. De sakkunniga anföra härom i huvudsak följande.

Statsunderstödet till sjömansbibliotekets verksamhet utgår för närvarande med dubbelt så stort belopp som det tillskott för bibliotekets utveckling och vård, som från annat håll ställes till förfogande, dock högst 10 000 kronor för år. De sakkunniga förutsätta, att statsunderstödet även i fortsättningen kommer att utgå efter gynnsammare beräkningsgrunder än dem som gälla för understöd till annan folkbiblioteksverksamhet. Det synes de sakkunniga

motiverat, att staten åtager sig hela kostnaden för personal och lokaler och vissa nödvändiga expenser, medan övriga kostnader intill ett visst belopp böra till två tredjedelar bestridas av staten, under förutsättning att den återstående tredjedelen tillskjutes från annat håll. Statsunderstödet skulle alltså få formen dels av ett fast belopp, avsett att bekosta lokaler, personal och nödvändiga expenser, dels av ett belopp, som — på samma sätt som nu — utgår med dubbelt så stort belopp som de medel, som intresserade organisationer och enskilda tillskjuta.

Rörande den erforderliga personalen må framhållas följande. Arbetet vid huvudbiblioteket i Göteborg bestrides för närvarande av personal vid Dicksonska folkbiblioteket, som i ersättning uppbär arvoden, som för budgetåret 1943/44 uppgått till sammanlagt 3 593 kronor. Med den utvidgning av bibliotekets verksamhet, som de sakkunniga föreslagit, och med den ökade lånefrekvens, som torde vara att motse, blir det nödvändigt att vid biblioteket anställa en assistent med heltidstjänstgöring. Bibliotekariebefattningen, som hittills innehafts av chefsbibliotekarien vid Dicksonska folkbiblioteket, synes däremot allttjämt böra bibehållas som bisyssla. Den kontakt med landets allmänna folkbiblioteksväsen, som därigenom erhålles, synes de sakkunniga innebära mycket bestämda fördelar. Utöver bibliotekarie och assistent erfordras extra arbetskraft i viss utsträckning.

De sakkunniga anse sig tills vidare böra räkna med ett arvode av 6 200 kronor, motsvarande lön inklusive rörligt och kristillägg för en extra tjänsteman i 17:e lönegraden. För extra arbetsuppgifter räkna de sakkunniga vidare med ett biträde gemensamt för sjömansbiblioteket och den föreslagna centralbyrån för bildningsverksamheten. På sjömansbibliotekets stat uppföres halva kostnaden eller 1 800 kronor. Sammanlagt erfordras alltså för löner ett belopp av 9 000 kronor.

För närvarande åtnjuter sjömansbiblioteket förmånen av kostnadsfria lokaler i Dicksonska folkbiblioteket. Som de sakkunniga framhållit, torde dessa emellertid för framtiden icke kunna stå till bibliotekets disposition. Under sådana omständigheter anse de sakkunniga sig böra räkna med lokalhyra samt kostnader för värme, ljus, städning m. m. till sammanlagt belopp av 4 000 kronor. Kostnaderna för transporter m. m. kunna förväntas komma att avsevärt stiga. För närvarande förekomma kostnader för detta ändamål endast vid huvuddepån. Det torde emellertid icke få anses obilligt, att även kostnaderna för transporter till förmedlingsstationerna bestridas med medel, som stå till sjömansbibliotekets förfogande. De sakkunniga uppskatta de sammanlagda kostnaderna för huvuddepån och förmedlingsstationerna i hemlandet till 1 200 kronor, varjämte för liknande kostnader vid förmedlingsstationerna i utlandet ett årligt belopp av 1 000 kronor beräknas. För tryckning av supplement till den katalog över sjömansbiblioteket, som utgavs år 1938, torde likaledes ett årligt belopp böra beräknas. Kostnaden för tryckning av ett supplement vart femte år kan uppskattas till 1 500 kronor motsvarande 300 kronor för år. Övriga omkostnader, inventarier, telefon, skrivmateriel m. m. beräkna de sakkunniga till 4 500 kronor. Håri ingår kostnaden för bokskåp för vandringsbiblioteksverksamheten. Denna kostnad har under de senaste 4 budgetåren i medeltal uppgått till cirka 2 300 kronor per år men kan med hänsyn till den motsedda ökningen av vandringsbiblioteksverksamheten förväntas stiga. För bokinköp och bokbindning ha de sakkunniga slutligen räknat med ett belopp av 25 000 kronor. De senaste årens utgifter för detta ändamål ha visserligen överstigit detta belopp men å andra sidan ha i dessa utgifter ingått avse-

värda belopp för inköp av nya böcker i stället för sådana, som gått förlorade vid fartygsförlisningar.

Den årliga utgiftsstaten för sjömansbiblioteket slutar alltså på ett belopp av (9 000 + 4 000 + 1 200 + 1 000 + 300 + 4 500 + 25 000=) 45 000 kronor. Av dessa kostnader skola enligt de sakkunnigas förslag kostnaderna för avlöningar och lokalhyra samt 2 000 kronor av övriga omkostnader, inalles 15 000 kronor, helt falla på statsverket. För bestridande av övriga omkostnader föreslås staten skola på samma sätt som nu bidra med dubbelt så stort belopp, som det tillskott som enskilda lämna, dock med högst 20 000 kronor. De av de sakkunniga gjorda kostnadsberäkningarna förutsätta, att staten bidrager med maximumbeloppet och enskilda alltså tillskjuta sammanlagt 10 000 kronor. Till jämförelse kan nämnas, att sjömansbiblioteket under de senaste 6 budgetåren i medeltal årligen erhållit 10 639 kronor i bidrag från enskilda. I fråga om sjömansbiblioteket innebär således de sakkunnigas förslag en ökning av det årliga statsunderstödet från nuvarande högst 10 000 kronor till högst 35 000 kronor.

b. Kursverksamhet.

En omfattande kursverksamhet för arbetslösa sjömän anordnades under depressionsåren 1932—36 med stöd av lotterimedel. Kurserna anordnades av svenska kyrkans sjömansvård samt av svenska sjöfolksförbundet i samverkan med arbetarnas bildningsförbund. Under åren därefter har kursverksamheten fortsatt, ehuru i mindre omfattning.

De sakkunniga finna en utveckling av kursverksamheten böra främjas genom bidrag av statsmedel. Bidraget skulle utgå med *dels* hela kostnaderna för ersättning åt kursledare (250 kronor per kurs), föreläsare (20 kronor per föreläsning) och lärare (6 kronor 50 öre per lektionstimme), *dels* två tredjedelar av kostnaderna för viss obligatorisk korrespondensundervisning (3 kronor 50 öre per elev och kurs), *dels* två tredjedelar av kostnaderna för läroböcker (15 kronor per elev och kurs), *dels* hälften av kostnaderna för förbrukningsmateriel i yrkesbetonade kurser (beräknade till i medeltal 485 kronor per kurs), *dels* nio tiondelar av engångskostnaderna för anskaffning av viss stadigvarande undervisningsmateriel till yrkesbetonade kurser (kostnaderna beräknas till 11 594 kronor, motsvarande ett statsbidrag av i runt tal 10 500 kronor), *dels* ock hela kostnaderna för stipendier åt eleverna (75 kronor per elev och månad). Härjämte förorda de sakkunniga, att eleverna skola berättigas till nedsättning av biljettpiserna vid resor till och från kurserna.

De sakkunniga ha uppgjort förslag till kursplaner för såväl allmänbildande som yrkesbetonade kurser om 8 veckor, avsedda att utgöra normalplaner. Kursdeltagarnas antal beräknas till 20 i allmänbildande och 16 i yrkesbetonad kurs. Initiativ till anordnandet av kurser skulle tagas av lokala kursstyrelser. Kursverksamheten skulle stå under ledning av den föreslagna centralstyrelsen för sjömännens bildningsarbete (se under f.). De sakkunniga beräkna, att 8 kurser, 4 av vardera slaget, skola komma att anordnas årligen, och föreslå anvisande av årligt förslagsanslag för ändamålet av 39 500 kronor. För bestridande av förutnämnda engångsbidrag skulle anvisas ett engångsanslag av

10 500 kronor. Kostnaderna för nedsättning av elevernas biljettpreiser, beräknade till 1 000 kronor för år, föreslås skola bestridas från det under tionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till beredande av billigare biljettkostnader för sjöfolk vid resor till och från hemorten i vissa fall.

c. Studiecirkelverksamhet.

År 1935 bildades »föreningen sjöfolkets bildningsarbete» med syfte bland annat att verka för ordnad studieverksamhet ombord på fartygen genom anordnande av studiecirkel och förmedling av korrespondenskurser. Verksamheten hade en viss begynnelseframgång men redan efter två år nödgades föreningen till följd av organisatoriska och ekonomiska svårigheter nedlägga sin verksamhet. A. B. F. och svenska sjöfolksförbundet beslöt då i stället att i egen regi fortsätta verksamheten. I sådant syfte tillsattes såsom en första åtgärd och som ett försök en särskild instruktör i studiefrågor för sjömän, stationerad i Göteborg. Under ledning av denne anordnades ett relativt betydande antal studiecirkel ombord på fartyg. Verksamheten inskränktes emellertid helt naturligt vid krigsutbrottet men har likväl under krigsåren fortgått, ehuru i förminskad skala.

De sakkunniga föreslå, att statsbidrag beviljas till främjande av studiecirkelverksamhet av ifrågavarande slag med *dels* tre fjärdedelar av kostnaderna för lärare i studiecirkel ombord på fartyg, *dels* hälften av kostnaderna för korrespondenskurs och läroböcker, *dels* ock hälften av kostnaderna för grammofoonkurser i språk. Kostnaderna för lärare beräknas till tre kronor i timmen, varav 2 kronor 25 öre skulle utgå av statsmedel. Centralledningen för studieverksamheten skulle dock ha befogenhet att medgiva ett arvode av 4 kronor i timmen, om särskilda omständigheter därtill föranledde. För erhållande av lämpliga lärare räknar de sakkunniga med befålets medverkan. De sakkunniga föreslå vidare att enskild studerande å fartyg, där studiecirkel icke bildats, skall få i statsbidrag en tredjedel av kostnaderna för korrespondenskurs, dock med högst 25 kronor för år. Statens bidrag för sistnämnda ändamål skulle begränsas till visst belopp, exempelvis 1 000 kronor för år.

Med stöd av erfarenheterna från den studiecirkelverksamhet ombord på fartygen, som försöksvis anordnats av arbetarnas bildningsförbund i samarbete med svenska sjöfolksförbundet, ha de sakkunniga ansett sig kunna beräkna antalet studiecirkel redan under första året till omkring 150. Av dessa torde en tredjedel eller sålunda 50 antagas komma att försiggå under lärares ledning. Till statsbidrag till lärare, korrespondenskurser, grammofoonkurser (språk) och läroböcker enligt angivna grunder beräknas ett anslagsbehov av 12 000 kronor, varav högst 1 000 kronor till enskilda studerande.

d. Utbildande av studiecirkelledare.

De sakkunniga ha föreslagit anordnande av obligatorisk undervisning vid navigationsskolorna för att göra det blivande befålet skickat att tjäna såsom

lärare och studiecirkelledare ävensom i viss anslutning till nämnda obligatoriska undervisning viss frivillig kursverksamhet i samma syfte. Medelsbehovet för ersättning åt lärare för den nämnda undervisningen ha de sakkunniga beräknat till 500 kronor.

De sakkunniga föreslå vidare anordnande årligen av en instruktionskurs för sjömän, vilka vilja utbilda sig till studiecirkelledare. Kostnaderna härför beräknas till 4 500 kronor.

Sammanlagt skulle alltså för den föreslagna undervisningen vid navigations-skolorna samt för instruktionskurs erfordras ett belopp av (500+4 500=) 5 000 kronor.

e. Anställande av folkbildningsinstruktörer.

De sakkunniga förorda, att staten helt påtager sig kostnaderna för anställande av folkbildningsinstruktörer i vissa hamnstäder, till en början Göteborg, Stockholm och Hälsingborg. De sakkunniga ha till stöd härför anført.

Erfarenheterna, sådana de framgå bland annat av den av arbetarnas bildningsförbund i samarbete med svenska sjöfolksförbundet försöksvis ombesörjda instruktörsverksamheten i Göteborg, synas starkt tala för instruktörsidéns accepterande även vid ett organiserande med bidrag av statsmedel av bildningsverksamheten, som här är i fråga. Enligt de sakkunnigas uppfattning bör sålunda även fortsättningsvis instruktör finnas i Göteborg samt därjämte avses särskilda instruktörer till att börja med för Stockholm och Hälsingborg. Instruktörens huvudsakliga uppgifter böra, enligt förebilden från Göteborg, vara att genom personlig påverkan bland sjöfolket väcka och stimulera intresset för studiearbete, att därvid lämna upplysningar om förefintliga anordningar och institutioner i folkbildningens tjänst, samt att tillhandagå med råd och anvisningar i studiehänseende bland annat i fråga om sjömansskolornas kurser och studiecirkelars anordnande, liksom rörande ämnesval för de sistnämnda. Han avses dessutom skola tjäna som mellanhand mellan centralledningen av studieverksamheten och redan i gång varande studiecirkel ävensom att biträda med utbyte av fartygsbibliotek.

Instruktörerna avses skola antagas av centralledningen efter särskilt ansökningsförfarande. Möjlighet bör stå öppen för centralledningen, att, därest icke full daglig tjänstgöringstid skulle erfordras för någon av dem, eller verksamheten å en eller annan av de nämnda orterna skulle kunna ligga helt nere under viss del av året, med anlåtande av medel, som ställas till förfogande för avlöning åt instruktörerna, tillgodose instruktörsbehovet även å annan ort eller andra orter, som av centralledningen må kunna anses böra ifrågakomma. Med beaktande härav ha de sakkunniga icke nu ansett sig böra ifrågasätta, att bestämmelserna i avlöningsreglementet för icke-ordinarie tjänstemän vid den civila statsförvaltningen skola komma i tillämpning med avseende å de nämnda tjänstemännen, åtminstone icke förrän tillräcklig erfarenhet vunnits beträffande verksamheten å de särskilda orterna. De sakkunniga föreslå i stället, att avlöningarna nu bestämmas att utgå i form av särskilda arvoden, förslagsvis för närvarande till ett belopp av 6 400 kronor per instruktör och år. Förutsatt att verksamheten upprätthålles i full utsträckning under hela året, skulle alltså för år räknat tillsvidare för ändamålet åtgå tillhoppa 19 200 kronor.

f. Central ledning av bildningsverksamheten.

De sakkunniga föreslå, att en särskild central ledning tillskapas för omhändertagande av bildningsverksamheten bland sjömän, benämnd »centralbyrån för bildningsverksamhet bland sjöfolk» och förlagd till Göteborg. De sakkunniga anföra i huvudsak följande.

Med hänsyn till de av sjömannens speciella behov och förhållanden betingade särdragen i den föreslagna verksamheten, torde densamma icke med fördel låta sig direkt omhändertagas av något existerande folkbildningsorgan. Det synes i stället vara erforderligt att, såsom i sakkunnigdirektiven alternativt ifrågasatts, för verksamheten avse en särskild institution. En dylik institution, av de sakkunniga förslagsvis benämnd centralbyrån för bildningsverksamhet bland sjöfolket, förutsättes skola stå under ledning av en på lämpligt sätt utsedd styrelse. Denna måste givetvis omhändervärdas även de uppgifter, som åvila den nuvarande styrelsen för svenska sjömansbiblioteket. Det synes därför lämpligt, att sistnämnda styrelse ombildas med hänsyn till de vidsträcktare uppgifter, som skulle ankomma på styrelsen för nämnda byrå. Byrån med sin styrelse synes böra närmast sorteras under skolöverstyrelsen, som alltså, bland annat, bör hava inspektionsskyldighet beträffande verksamheten.

I styrelsen för byrån böra ingå representanter såväl för skolöverstyrelsen som för överstyrelsen för yrkesutbildning och kommerskollegium. Vart och ett av dessa tre ämbetsverk böra utse en representant jämte suppleant för denne. I övrigt bör i styrelsen ingå en representant för envar av sjömansvårdsstyrelsen, Sveriges allmänna biblioteksforening, arbetarnas bildningsförbund, Sveriges redareforening, Sveriges fartygsbefälsforening, svenska maskinbefälsförbundet och svenska sjöfolksförbundet. Jämväl för envar av dessa ledamöter i styrelsen avses en suppleant skola utses. Ordförande i styrelsen avses skola utses av Kungl. Maj:t.

På styrelsens handläggning skulle ankomma, förutom i huvudsak de uppgifter, som för närvarande åligga styrelsen för svenska sjömansbiblioteket, frågor om godkännande av kursplan (studieplan i studiecirkel), korrespondenskurs och läroböcker samt kursledare och lärare, ävensom överhuvudtaget förekommande ärenden av utgiftsnatur. Vad frågan om godkännande av korrespondenskurs och läroböcker beträffar, förutsättes givetvis även skälighetsprövning med hänsyn till det pris, som vederbörande korrespondensinstitut betingar sig för den kurs eller lärobok det gäller.

Den ifrågavarande byrån förutsättes därjämte skola utrustas med föreståndare och erforderlig biträdeshjälp.

De med byråns verksamhet förbundna kostnaderna anse de sakkunniga böra helt bäras av staten. Styrelsens ledamöter och suppleanter synas böra komma i åtnjutande av ersättning i form av dagarvoden till belopp av 25 kronor per sammanträdesdag. För sina resor böra ledamöterna och suppleanterna åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt klass II C i allmänna resereglementet, därest icke vederbörande på grund av innehavande tjänst eller eljest är berättigad till ersättning enligt förmånligare grunder.

Vad angår avlöningen till byråföreståndaren under försökstiden torde densamma böra utgå i form av arvode, förslagsvis bestämt till 10 000 kronor för år, med rätt för denne att åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt klass II C i allmänna resereglementet.

Kostnaderna beräkna de sakkunniga sålunda:

Avlöningar:

1 föreståndare	kronor	10 000	
1 biträde, gemensamt för byrån och sjömansbiblioteket, här uppföres halva kostnaden	»	1 800	kronor 11 800

Omkostnader:

hyra för lokalen	kronor	2 000	
expenser	»	3 000	» 5 000
reskostnader			» 1 200
			Summa kronor 18 000

Dessutom har såsom engångskostnad för inredning av lokalen beräknats ett belopp av 3 000 kronor.

Till arvoden och reseersättningar åt ledamöter och suppleanter i styrelsen avses ett belopp av 3 000 kronor, åtminstone för ett första år varunder ett större antal sammanträden antages bli erforderligt. De sakkunniga hava räknat med, att sammanträdena hållas omväxlande i Stockholm och Göteborg.

Sammanlagt skulle alltså för centralledningens verksamhet under ett första år erfordras (18 000 + 3 000 + 3 000) = 24 000 kronor, varav 3 000 kronor utgör engångskostnad.

g. Föreläsningar i utländska hamnar.

De sakkunniga föreslå anvisande av ett anslag av 5 000 kronor för detta ändamål i enlighet med ett av skolöverstyrelsen år 1934 framlagt förslag, avseende en försöksanordning. Överstyrelsen hade härom anfört bland annat.

Det torde vara lämpligast, att icke — åtminstone icke till en början — binda verksamheten med detaljerade bestämmelser utan låta det organ, som får den närmaste ledningen om hand, vilket — med hänsyn till att svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse dels ensam förfogar över erforderliga lokaler, dels har den rikaste erfarenheten om möjligheten att samla publik till föredrag för sjömännen i de utländska hamnarna — väl i regel torde bli denna styrelse, söka sig fram till den arbetsform, som för varje fall kan befinnas mest ändamålsenlig. I viss utsträckning torde medverkan kunna vinnas av lämpliga personer (svenskar), som äro bosatta på föreläsningssorten eller i dess närhet, kanske stundom även av svenska lärare, läkare, präster och vetenskapsmän eller andra föreläsare, som tillfälligtvis besöka ifrågavarande hamnstäder. I den mån speciella föreläsare behöva kallas, torde föreläsaren böra stationeras någon tid i en centralt belägen hamn för att, allteftersom förhållandena påkalla, verka dels därstädes, dels i närliggande hamnar.

Remissyttranden.

Kommerskollegium, som i ärendet inhämtat yttranden av olika organisationer inom sjöfartsnäringens område, har i huvudsak tillstyrkt de sakkunnigas förslag. Ämbetsverket anför bland annat följande.

Svenska sjöfolksförbundet har i sitt yttrande föreslagit att avkortade allmänbildande kurser, omfattande förslagsvis 4 veckor, skola anordnas för att giva

försörjningspliktiga sjömän som icke ha ekonomiska möjligheter att stanna i land någon längre tid, tillfälle att få del av bildningsverksamheten. Häremot kan måhända invändas, att den sålunda föreslagna tiden antagligen är för kort för att eleverna skola medhinna väsentligt mer än att övervinna den första tidens ovana vid stillasittande intellektuellt arbete och tillägna sig en viss studierutin. Med hänsyn till påvisade tidigare goda erfarenheter av sådana kurser och då dessa kurser i allt fall kunna väntas giva impulser till fortsatt studieverksamhet i läsecirklar ombord, synes förslaget emellertid väl värt att prövas under samma förutsättning av statligt ekonomiskt bidrag som den av de sakkunniga föreslagna 8-veckorskursen.

Kollegium vill beträffande de allmänbildande kurserna slutligen framhålla, att understödsbehovet för eleverna måste antagas komma att bli ännu mer framträdande i dessa kurser än i yrkeskurserna med hänsyn till att elev, som genomgår en rent allmänbildande kurs, knappast kan räkna med någon framtida kompensation i form av löneförhöjning på grund av att han genomgått denna kurs. Därtill kommer att eleverna i de allmänbildande kurserna få antagas komma att till viss del bestå av äldre sjömän. Kollegium vill därför kraftigt understryka vad de sakkunniga framhållit angående stipendiebehovet (sid. 235) och ifrågasätter, om icke stipendiernas maximibelopp bör sättas högre än de sakkunniga föreslagit.

Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse tillstyrker de sakkunnigas förslag med vissa detaljerinringar. Styrelsen yttrar bland annat.

Styrelsen kan icke ansluta sig till förslaget om att en organiserad statsunderstödd föreläsningsverksamhet för sjömän i utländska hamnar bör anordnas under ledning av styrelsen för centralbyrån i enlighet med en av denna upp-gjord plan. Styrelsen anser, att föreläsningsverksamheten i utländska hamnar bleve bättre tillgodosedd, därest uppdraget att omhänderväsa nämnda verksamhet anförtroddes sjömansvårdsstyrelsen, som dels disponerar över lämpliga föreläsningslokaler, dels har akademiskt bildade män stationerade i alla viktigare utländska hamnar, dels slutligen äger mångårig rik erfarenhet av föreläsningsverksamhet i utländska hamnar. Styrelsen vill för sin del förorda, att föreläsningsverksamheten i utländska hamnar ordnas i stort sett enligt de riktlinjer, som framlagts av skolöverstyrelsen.

Med avseende på de organisatoriska förutsättningarna för åtnjutande av statsbidrag till svenskt bibliotek och läsrum i utlandet utgår styrelsen ifrån att svensk sjömanskyrka i främmande hamn av de sakkunniga anses likställd med svensk utlandsförsamling, och i enlighet härmed till sjömanskyrka anslutet bibliotek icke föreslås bli ställt under utomstående lokal styrelse. Då de svenska sjömanskyrkorna äro samorganiserade och underställda en styrelse i hemlandet, kunna de uppenbarligen icke betraktas som »lokala föreningar».

Skolöverstyrelsen tillstyrker likaledes de sakkunnigas förslag i huvudsak och anför därvid bland annat följande.

I fråga om sjöfolkets allmänna och medborgerliga bildning innebär förslaget i första hand ökade anslag till svenska sjömansbiblioteket. Vad de sakkunniga i detta hänseende föreslagit finner sig överstyrelsen kunna tillstyrka. I sitt yttrande över förslaget har styrelsen för svenska sjömansbiblioteket ifrågasatt, huruvida icke ett högre belopp för bokinköp än den av de sakkunniga föreslagna summan av 25 000 kronor bleve erforderligt för att effektivt tillgodose de skärpta anspråken på sjömansbibliotekets bokbestånd. Styrelsen framhåller vidare, att behovet av arbetskraft för sjömansbiblioteket icke bleve tillfullo till-

godosett enligt de sakkunnigas förslag, som innebär anställandet av en biblioteksutbildad assistent med heltidstjänstgöring jämte ett biträde, som tänktes skola vara gemensamt för sjömansbiblioteket och den föreslagna centralbyrån för bildningsverksamheten. Styrelsen funne det nödvändigt att den finge fria händer att jämväl anställa tillfällig personal. Vad styrelsen för svenska sjömansbiblioteket sålunda anført, finner överstyrelsen beaktansvärt, men anser sig icke för närvarande böra föreslå någon ökning av det av de sakkunniga föreslagna understödsbeloppet. Även om biblioteket, som biblioteksstyrelsen framhåller, under fredstid troligen ej kan påräkna lika starkt stöd från privata bidragsgivare som under krigsåren, så torde det å andra sidan icke vara omöjligt att utverka understöd till verksamheten från ytterligare någon eller några av sjöfolkets organisationer. Vad angår frågan om anställandet av tillfällig arbetskraft för bibliotekets skötsel är, såsom framgår av de sakkunnigas betänkande, den framlagda kostnadsplanen approximativ. Den blivande centralledningen för sjöfolkets bildningsarbete får givetvis förutsättas komma att erhålla möjlighet att inom den givna ekonomiska ramen disponera tillgängliga medel på lämpligaste sätt, varigenom även behovet av tillfällig arbetskraft torde kunna tillgodoses.

De sakkunniga ha i samband med frågan om anslag till sjömansbiblioteket föreslagit, att såsom villkor för statsunderstöd till kommunala och med dem likställda folkbibliotek samt till biblioteksverksamhet i sammanhang med studiecirklar måtte föreskrivas, att sjöman, som tillfälligt vistas inom ifrågakommande kommun, medgives rätt till boklån på enahanda villkor, som gälla för kommunens egna invånare. Över förslaget i denna del har överstyrelsen inhämtat yttranden från Stockholms stads biblioteksnämnd samt styrelserna för Malmö och Hälsingborgs stadsbibliotek. Sistnämnda styrelser tillstyrka förslaget, Malmö-styrelsen dock under framhållande av att onekligen större risk för bokförlust än som kan anses ordinärt torde föreligga vid lån av böcker till sjömän, som göra tillfälligt, ofta till sin längd okänt, uppehåll på en ort. Stockholms stads biblioteksnämnd avstyrker däremot förslaget under hänvisning till ett av stadsbibliotekarien avgivet utlåtande, där denne framhåller att den föreslagna rätten till fria hemlån för sjömän, som tillfälligt vistades i staden utan att vara där mantalsskrivna och utan fast bostad, skulle betyda ett avsteg från de hitintills tillämpade principerna och torde kunna skapa prejudikat, vars konsekvenser nu ej kunde överblickas. Överstyrelsen delar för sin del de sakkunnigas uppfattning att ett upprättande av särskilda lokala sjömansbibliotek för utlåning av böcker till sjömän, som vistas i land, skulle komma att kräva så stora kostnader att den icke läte sig anordna. Den av de sakkunniga föreslagna åtgärden att redan befintliga lokala bibliotek i stället göras tillgängliga för sjömän även utan hemortsrätt i vederbörande kommun synes överstyrelsen innebära en både billigare och principiellt riktigare lösning av frågan. Överstyrelsen utgår från att det skall vara möjligt för de kommunala biblioteksledningarna att i samråd med sjöfolkets organisationer skapa garantier för att lånade böcker återställas i vederbörlig ordning. I anledning av vad Stockholms stads biblioteksnämnd anført, erinrar överstyrelsen om att vid Stockholms stadsbibliotek rätt till fria hemlån redan nu tillkommer utländska medborgare, som förete av vederbörande legation utfärdad borgensförbindelse. Det synes överstyrelsen icke obilligt, att en liknande rätt tillerkändes svenska sjömän.

De sakkunnigas förslag i fråga om kursverksamhet, studiecirklar och instruktörer i hamnarna liksom i fråga om föreläsningar i utländska hamnar ger icke överstyrelsen anledning till erinringar. Överstyrelsen vill emellertid understryka

de sakkunnigas påpekande av att de föreslagna anordningarna till en början böra få karaktär av försök och att ett fortsatt handlande efter de föreslagna linjerna måste bero på huru denna försöksverksamhet i dess olika delar utfaller.

De sakkunniga ha föreslagit, att bildningsverksamheten bland sjöfolket skall omhändervardas av en institution, förslagsvis benämnd centralbyrå för bildningsverksamhet bland sjöfolket. Denna förutsättes skola stå under ledning av en styrelse, bestående av representanter för såväl skolöverstyrelsen som överstyrelsen för yrkesutbildning och kommerskollegium, varjämte i styrelsen skola ingå en representant för envar av sjömansvårdsstyrelsen, Sveriges allmänna biblioteksförening, arbetarnas bildningsförbund, Sveriges redareförening, Sveriges fartygsbefälsförening, svenska maskinbefälsförbundet och svenska sjöfolksförbundet. Ordförande i styrelsen avses skola utses av Kungl. Maj:t. *Arbetarnas bildningsförbund* har i sitt remissvar gjort vissa erinringar mot den sålunda föreslagna centralledningen. Förbundet föreslår i första hand, att bildningsverksamheten bland sjöfolket skall vara organiserad som hittills, eventuellt med en mindre utvidgning av den nuvarande centralkommittén för sjöfolkets bildningsarbete. Sjömansbibliotekets styrelse skulle i så fall bibehållas, och kurs- och studiecirkelverksamheten samt de anställda instruktörernas verksamhet sortera under nämnda kommitté. Alternativt föreslår förbundet, att, i den händelse det anses ofrånkomligt med en särskild centralledning för sjöfolkets bildningsverksamhet, denna centralledning får en sådan sammansättning, att svenska sjöfolksförbundet och arbetarnas bildningsförbund utser vardera så många representanter, att dessa utgöra minst hälften av antalet ledamöter. Gentemot förslaget att skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning samt kommerskollegium skola vara representerade i centralledningen framhåller förbundet, att detta skulle innebära ett avsteg från hittillsvarande praxis, att inspektionsmyndigheter icke skola hava del av ledningen av den verksamhet, de skola inspektera. Om antalet ledamöter i centralledningen fastställes till tio, bör enligt förbundets mening svenska sjöfolksförbundet utse tre och arbetarnas bildningsförbund två, alternativt fyra respektive en. Skulle det anses önskvärt, att något eller några av ämbetsverken bleve representerade i centralledningen, borde befälsorganisationerna kunna enas om en representant. Även styrelsen för Sveriges allmänna biblioteksförening gör erinringar gentemot sammansättningen av styrelsen för centralbyrå. Den föreslagna sammansättningen skulle komma att betyda en oproportionerligt stor och tungrodd apparat, vilken samtidigt icke skulle utgöra en nödvändig förutsättning för erforderlig kontroll. Enligt föreningens förmenande är den nuvarande storleken och sammansättningen av sjömansbibliotekets styrelse fullt tillfredsställande och borde kunna vara det även med den vidgning av funktionerna, som realiserandet av de sakkunnigas förslag skulle innebära.

De gjorda erinringarna gentemot de sakkunnigas förslag i fråga om sammansättningen av styrelsen för den föreslagna centralbyrå synas överstyrelsen beaktansvärda. Även om överstyrelsen icke för sin del är av den uppfattningen, att sjöfolket av manskapgrad bör ha majoritet i den föreslagna styrelsen, finner överstyrelsen det önskvärt, att den ifrågavarande yrkesgruppens representation i styrelsen förstärkes. Överstyrelsen finner det vidare icke nödvändigt eller önskligt att de myndigheter, som ha att utöva inspektion över här ifrågavarande bildningsverksamhet, äro representerade i den centrala ledningen för verksamheten. Enligt överstyrelsens mening torde den kontroll av verksamheten, som ytterligare kan erfordras, kunna åvägbringas genom att överstyrelsen, som nu utser ordförande i sjömansbibliotekets styrelse, i fortsättningen — efter samråd med överstyrelsen för yrkesutbildning och kommerskollegium — utser ord-

förande i styrelsen för den föreslagna centralbyrån för bildningsverksamhet bland sjöfolket.

Statskontoret har i vissa avseenden ställt sig kritiskt gentemot de sakkunnigas förslag. Ämbetsverket anför.

Enligt statskontorets uppfattning ha tillräckliga skäl för skapandet av en särskild centralmyndighet för bildningsverksamheten bland sjömännen icke anförts. Verksamheten synes statskontoret böra ingå såsom ett led i det allmänna folkbildningsarbetet. Planläggning av och tillsyn över verksamheten torde böra anförtros åt skolöverstyrelsen, vilken myndighet även enligt de sakkunnigas förslag skulle ha inspektionsskyldighet beträffande verksamheten. Sjömansbibliotekets styrelse bör vid bifall härtill bibehållas. Vid anordnandet av kurser och verksamheten inom studiecirkelarna synes arbetarnas bildningsförbund böra medverka. Beträffande de föreslagna instruktörstjänsterna vill statskontoret uttala, att ämbetsverket icke blivit övertygat om behovet av dylika tjänster. Ej heller kan statskontoret finna motiverat, att åtgärder från statens sida vidtagas för igångsättande av en särskild föreläsungsverksamhet i utländska hamnar. Härutinnan föreliggande uppgifter torde böra omhändervahas av de svenska kyrkosamfundet.

Vad angår de bidragsgrunder, som böra tillämpas vid en på angivet sätt organiserad bildningsverksamhet, anser statskontoret, att sjömansbiblioteket — utöver vad som erfordras för utökning av bokbeståndet — bör kunna erhålla årligt understöd intill ett något högre belopp än för närvarande — förslagsvis högst 25 000 kronor — men med iakttagande av det nu gällande villkoret, att ett belopp motsvarande halva statsunderstödet skall tillskjutas från annat håll. För att arbetarnas bildningsförbund skall kunna medverka vid kurs- och studiecirkelverksamheten, torde det till förbundet utgående statsbidraget böra något uppräknas. Av skäl, som förut anförts, anser dock statskontoret, att medel för stipendier till deltagare i kurser av kortare varaktighet än fem månader och för nedsättning av biljettpreiser vid deltagarnas resor till och från kurserna icke böra anvisas. Förslaget att lärare i studiecirkel ombord å fartyg skulle erhålla särskilt arvode synes föga förenligt med det fria folkbildningsarbetets karaktär och torde knappast, om det genomföres, befrämja, att de personer — bland befäl eller manskap — vilka åtaga sig att undervisa inom en studiecirkel, bliva de för uppgiften mest lämpade. Statskontoret anser därför, att icke heller för detta ändamål understöd från statens sida bör ifrågakomma.

I övrigt har betänkandet icke givit statskontoret anledning till uttalande.

1944 års folkbildningsutredning yttrar. De sakkunniga ha för sjöfolkets vidkommande tagit ställning till en rad av de frågor, som, vad folkbildningsarbetet i allmänhet angår, äro föremål för utredningens överväganden. Det kunde under sådana omständigheter ligga nära till hands, att ett genomförande av de sakkunnigas förslag finge anstå i avvaktan på det förslag, som utredningen kan komma att framlägga. Utredningen vill emellertid icke motsätta sig att de av de sakkunniga föreslagna åtgärderna genomföras redan nu. Den är visserligen av den uppfattningen, att en differentiering av bildningsarbetets organisation med hänsyn till olika yrkesgrupper i princip icke är önskelig, men finner det å andra sidan motiverat, att sjöfolket i detta avseende tillerkännes en särställning, detta både av sociala grunder och med hänsyn till den yrkesbetonade karaktär, som ett bildningsarbete bland sjömännen nödvändigtvis måste få. Då utredningen tillstyrker de av de sakkunniga framlagda förslagen, vill den emellertid uttryckligen framhålla, att den därigenom icke känner sig bunden i

sitt blivande ställningstagande till frågan om statsunderstöd till annat folkbildningsarbete av samma eller liknande karaktär.

I fråga om den av de sakkunniga föreslagna centralledningen för bildningsverksamhet bland sjöfolket finner utredningen, att styrelsen för den föreslagna centralbyrån i förslaget givits en omfattning och en karaktär, som kan ge anledning till erinringar. Det torde sålunda kunna anses vara mindre tillfredsställande, att den grupp, som i första hand beröres av bildningsarbetet, nämligen sjöfolk av manskapsgrad, är företrädd av endast två representanter. Å andra sidan kan man ur organisatoriska synpunkter ifrågasätta lämpligheten av att såväl skolöverstyrelsen som överstyrelsen för yrkesutbildning och kommerskollegium äro företrädda i styrelsen, samtidigt som dennas verksamhet i inspektionshänseende föreslås bli underställd skolöverstyrelsen, som därvid i erforderlig omfattning har att samråda med de båda andra nu nämnda ämbetsverken. Enligt utredningens mening torde sjöfolket av manskapsgrad böra erhålla en ökad representation i styrelsen. Ämbetsverkens representanter torde däremot kunna ersättas av en av skolöverstyrelsen gemensamt med överstyrelsen för yrkesutbildning utsedd ordförande utan att därigenom rimliga anspråk på kontroll från statsmyndigheternas sida bli eftersatta.

Departementsschefen.

Såsom i direktiven för de sakkunnigas arbete framhållits, möta för sjömanskåren särskilda svårigheter, när det gäller att tillgodogöra sig de bildningsanstalter, som stå landbefolkningen till buds. Det förefaller med hänsyn härtill icke obefogat, att staten vidtager särskilda åtgärder för att stödja bildningsarbetet inom denna yrkeskår. De sakkunniga ha även, såsom av den föregående redogörelsen framgår, framlagt förslag i sådant hänseende, vilket innefattar ett detaljerat system för statsbidrag till olika former av studieverksamhet under särskild central ledning. Förslaget har från skilda håll utsatts för viss kritik, särskilt beträffande den ifrågasatta centrala ledningen. Jag har för egen del funnit, att de kritiska synpunkter, som framförts gentemot en central ledning i den utformning de sakkunniga tänkt sig, icke varit utan berättigande. Vad förslaget i övrigt angår, åsyftar detsamma dels en utveckling av den statsunderstödda biblioteksverksamheten och dels att finna lämpliga former för statsunderstöd till den egentliga studieverksamheten. Beträffande sistnämnda spörsmål ha de föreslagna statsbidragsgrundernas invecklade och svåröverskådliga beskaffenhet gjort mig i viss mån betänksam; det hade, synes det mig, varit önskvärt med ett enklare statsbidragssystem. Jag erinrar i detta sammanhang, att utredning pågår angående grunderna för statens understödjande av det fria och frivilliga bildningsarbetet, en utredning som avser den fria och frivilliga folkbildningsverksamheten i hela dess vidd. Jag har, icke minst med hänsyn till de betänkligheter, jag hyser inför vissa av de förordade åtgärderna, kommit till den uppfattningen, att resultatet av den pågående utredningen bör avvaktas, innan statsmakterna taga slutlig ställning till det nu föreliggande sakkunnigförslaget, i vad detsamma avser den centrala ledningen samt frågan om grunder för statsunderstöd till den egentliga studieverksamheten. I avvaktan på en definitiv lösning av spörsmålet om lämpliga understödsgrunder synes dock ett maximerat belopp av 20 000 kronor böra anvisas för nästa budgetår såsom bidrag till allmänbildande verksamhet bland sjömän. Vidare har det synts mig

angeläget att medverka till omedelbara åtgärder för en förbättring av biblioteksverksamheten för sjömännens vidkommande. Ett ställningstagande till denna del av sakkunnigförslaget synes icke ägnat att föregripa den pågående utredningen.

Bidraget å 20 000 kronor till bildningsverksamhet bland sjömän synes böra anvisas såsom särskilt anslag och ställas till förfogande av arbetarnas bildningsförbund att användas i första hand till studiecirkel- och instruktörsverksamhet.

Ifråga om biblioteksverksamheten innebär de sakkunnigas förslag i första hand, att svenska sjömansbiblioteket i Göteborg skulle tilldelas ett högre årligt understöd. En höjning av detta understöd, vilket för närvarande utgår med 10 000 kronor, synes i och för sig befogad. Jag kan dock icke för närvarande tillstyrka att detsamma, på sätt de sakkunniga föreslagit, skulle höjas till 35 000 kronor. Detta förslag bygger nämligen på förutsättningen, att biblioteket skulle komma att inflytta i nya lokaler, vilket ansetts komma att medföra behov av medel till lokalhyra (4 000 kronor) och till avlönande av en heltidsanställd biblioteksassistent (6 200 kronor). En dylik flyttning har ännu icke ägt rum. Så länge biblioteket alltjämt är inrymt i sina nuvarande lokaler, synes dess skötsel liksom hittills böra handhavas av Dicksonska folkbibliotekets personal. Jag förordar i likhet med statskontoret, att statsbidraget höjes med 15 000 kronor till högst 25 000 kronor för år. Någon ändring av statsbidragsvillkoren ifrågasätter jag för närvarande icke. Alltjämt torde sålunda såsom villkor böra föreskrivas, att statsunderstöd må utgå med dubbelt så stort belopp som från annat håll tillskjutes, samt att minst fyra femtedelar av statsbidraget skall användas till bokanskaffning och bibliotekets underhåll.

De sakkunniga ha även erinrat om en i socialstyrelsens utredning angående utlandssvenskarna berörd fråga om statsunderstöd för biblioteksverksamhet bland svenskar i utlandet (stat. off. utr. 1941: 36). Skolöverstyrelsen har enligt denna utredning rekommenderat ett statsunderstöd av förslagsvis 1 000 kronor för år till bibliotek av folkbibliotekscharaktär och 300 kronor för år till skolbibliotek. Jag tillstyrker detta förslag. Statsunderstöd synas dock för närvarande böra utgå allenast till bibliotek, som äges av svensk utlandsförsamling, respektive till skolbibliotek, anslutet till statsunderstödd svensk skola i utlandet. Beträffande villkoren för statsunderstöd ansluter jag mig i övrigt till skolöverstyrelsens förslag. Understöd av den art, jag sålunda förordat, avser emellertid icke den läsrumsverksamhet, som bedrivs av vissa organisationer, framför allt svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse och evangeliska fosterlandsstiftelsen. Läsrumsverksamhet uppehålls för närvarande i inemot ett trettiotal utländska hamnstäder och synes undantagslöst vara förenad med biblioteksverksamhet. Bokbeståndet uppgives emellertid företrädesvis bestå av äldre litteratur. Från skilda håll ha framförts önskemål om att denna form av biblioteksverksamhet bland sjömän borde understödjas av statsmakterna. Jag delar denna uppfattning och tillstyrker, att ett årligt statsunderstöd av 300 kronor må utgå till sjömansbibliotek i anslutning till läsrum av ifrågavarande slag. Medlen synes böra utbetalas till den organisation, som bedriver läsrumsverksamheten. Det

torde få ankomma på Kungl Maj:t att meddela de bestämmelser och villkor för åtnjutande av statsunderstöd, som må finnas påkallade. Därvid synes icke böra uppställas villkor av innebörd, att visst bidrag skall tillskjutas från annat håll. Nu ifrågavarande anslagsmedel till understöd åt biblioteksverksamhet för svenskar i utlandet torde böra utgå från en särskild, förslagsvis beräknad anslagspost under förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet. Anslagsposten torde för nästa budgetår böra uppföras med förslagsvis 13 000 kronor.

Jag ansluter mig likaledes till de sakkunnigas förslag om anvisande av medel till anskaffande av fasta handboksbibliotek för fartyg. På sätt de sakkunniga förordat torde medelsanvisningen böra fördelas över flera budgetår. För nästa budgetår tillstyrker jag en medelsanvisning av 10 000 kronor. Anslagsbeloppet torde böra anvisas såsom ett särskilt reservationsanslag under benämningen »Anskaffande av fasta fartygsbibliotek».

I syfte att tillgodose sjömännens bokförsörjning i hemlandet ha de sakkunniga förordat, att såsom villkor för statsunderstöd till kommunala och med dem likställda folkbibliotek samt till biblioteksverksamhet i sammanhang med studiecirkelearbete måtte föreskrivas, att sjöman, som tillfälligt vistas inom ifrågavarande kommun, medgives rätt till boklån på enahanda villkor, som gälla för kommunens egna invånare. I likhet med skolöverstyrelsen anser jag mig böra tillstyrka detta förslag. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, därest riksdagen icke framför erinran mot bifall till vad jag sålunda förordat, meddela i ämnet erforderliga bestämmelser.

Hemställan om framläggande av förslag till riksdagen i enlighet med vad jag sålunda förordat göres vid anmälan denna dag av frågorna rörande utgifter under riksstatens åttonde huvudtitel för budgetåret 1946/47.

III. Hemställan.

Under återopande av det anförda och under erinran om att jag i annat sammanhang hemställer, att riksdagen förelägges förslag om anvisande av de anslag, jag i det föregående förordat, hemställer jag nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att statsbidrag må utgå till inrättande och drift av sjömansskolor i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående förordat.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
C. A. Bruno.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

I. <i>Sjöfolkets yrkesutbildning.</i>	sid.
1. Inledning	1
2. Nuvarande förhållanden	4
3. Behovet av yrkesutbildning m. m.	8
4. Kursernas innehåll och organisation	
a. Kurser för däck- och maskinpersonal	11
b. Kurser för kökspersonal	21
5. Kostnadsberäkningar och statsbidragsgrunder	
a. Engångskostnader	24
b. Årliga kostnader	30
6. Utbildningsbehovets omfattning och antalet erforderliga sjömansskolor	35
7. Särskild yrkesutbildning för den mindre sjöfarten och fisket	39
8. Anslagsberäkningar	
a. Anslag till bidrag till inrättande och drift av sjömansskolor	45
b. Anslag till stipendier m. m.	46
II. <i>Sjöfolkets allmänna och medborgerliga bildning</i>	48
III. <i>Hemställen</i>	66